

# **MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU**

## **6. DIVISIOONAN HUOLLON JOHTAMINEN LAPIN SODASSA**

Pro gradu -tutkielma

Kadetti  
Markus Lahti

Kadettikurssi 92.  
Huoltolinja

Maaliskuu 2009

<b>MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU</b>	
Kurssi	Linja
Kadettikurssi 92.	Huoltolinja
Tekijä	
kadetti Markus Lahti	
Tutkielman nimi	
<b>6. DIVISIOONAN HUOLLON JOHTAMINEN LAPIN SODASSA</b>	
Oppiaine, johon työ liittyy	Säilytyspaikka
Sotahistoria	Kurssikirjasto (MPKK:n kirjasto)
Aika Maaliskuu 2009.	Tekstisivuja 68 Liitesivuja 19
<b>TIIVISTELMÄ</b>  <p>Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee 6. divisioonan huollon johtamista Lapin sodassa vuonna 1944. Tutkielma käsittelee divisioonan huollon johtamista huoltopäällikön näkökulmasta. Huoltopäällikön johtamistoimintaa tutkitaan vertailemalla erityisesti hänelle annettuja käskyjä ja vaatimuksia sekä hänen laatimiaan käskyjä ja käytäntöjä. Jotta huoltopäällikön johtamistoimintaa voitaisiin ymmärtää, on ollut välttämätöntä tutkia hänen ammattitaitoaan, hänelle asetettuja suoritusvaatimuksia, divisioonan esikunnan työskentelyä, esikunnan henkilöstön johtosuhteita ja yhteistoimintaa sekä heidän osallistumistaan huollon suunnittelu- ja johtamisprosessiin. Tutkielmassa käsitellään myös Lapin sodan aikaisia toimintaolosuhteita ja sitä, miten ne vaikuttivat huollon johtamiseen.</p> <p>Tutkielman päätutkimuskysymyksenä on: <b>”Miten 6. divisioonan huoltoa johdettiin Lapin Sodassa?”</b> Alatutkimuskysymyksiä ovat: ”Miten huoltopäällikkö suunnitteli ja johti divisioonan huoltoa käytännössä? Mitä häneltä edellytettiin ja mikä oli hän ammattitaitonsa?”, ”Mitkä seikat vaikuttivat eniten 6. divisioonan huollon suunnitteluun, johtamiseen ja käytännön toteutukseen Lapin Sodan aikana vuonna 1944?” ja ”Mitkä olivat</p>	

6. divisioonan huoltomuodostelmat ja miten niitä käytettiin sotatoimien aikana?”

Ajallisesti tämä tutkielma käsittelee ajanjaksoa syyskuusta marraskuun 1944 loppuun. Ajanjakso pitää sisällään 6. divisioonan siirtämisen Karjalan kannakselta Kajaaniin. Se pitää sisällään myös 6. divisioonan sotatoimet Lapin Sodassa sekä divisioonan pääosien kotiuttamisen marraskuun lopussa 1944.

Tutkielman lähteet ovat pääosin Kansallisarkiston arkistolähteitä kuten 6. divisioonan Lapin sodan ja jatkosodan aikaisia asiakirjoja, käskyjä ja sotapäiväkirjoja.

Tehtyjen johtopäätösten perusteella voidaan todeta, että Lapin sodan aikana toimittiin erittäin vaikeissa olosuhteissa. Saksalaiset tuhosivat Pohjois-Suomen infrastruktuuria erittäin laajasti, sotatoimet käytiin pääosin syksyllä kelirikon aikana ja Pohjois-Suomessa oli erittäin vähän huollon toiminnan kannalta välttämättömiä teitä. Ongelmia huollolle aiheutti myös yleinen huono materiaalitilanne ja kuljetuskaluston kuten kuorma-autojen puute ja huono kunto. 6. divisioonan huoltoa johdettiin erittäin ammattitaitoisen ja kokeneen huoltopäällikön toimesta. Huoltopäällikön aktiivisella johtamistoiminnalla ja ammattitaidolla erittäin suuri merkitys siinä, että kaikki 6. divisioonan huollolle käsketyt tehtävät pystyttiin toteuttamaan hyvin vaikeista olosuhteista huolimatta.

AVAINSANAT: Lapin sota, 6. divisioona, huolto, huoltopäällikkö, huollon johtamien

## **TUTKIELMASSA KÄYTETYTYJÄ LYHENTEITÄ**

III. AK	III armeijakunta
AKE	Armeijakunnan esikunta
6. D	6. divisioona
DE	Divisioonan esikunta
Ps. D	Panssaridivisioona
17. AVarK	17. Ampumatarvikevarastokomppania
27. Poltt. Os	27. Polttoaineosasto
27. VaatK	27. Vaatetuskomppania
27. LK	27. Lääkintäkomppania
B/ 27. KS	27. Kenttäsairaalan B-osasto
1. SAutoJ	1. Sairasautojoukkue
27. ELK	27. Eläinlääkintäkomppania
27. Km. Korj.J	27. Kuormastonkorjausjoukkue
3. Pes. Auto R	3. Pesula-autoryhmä
VaatTp	Vaatetuksen täydennyspaikka
PolttTp	Polttoaineiden täydennyspaikka
ATp	Ampumatarviketäydennyspaikka
ETp	Elintarviketäydennyspaikka
S. Auto. As.1	Sairasautoasema 1.
S. Hev. Kp.1	Sairaiden hevosten kokoamispaikka 1.
STalli	Sairastalli
Pion. Tp	Pioneerimateriaalitäydennyspaikka
VHp	Viestihuoltopaikka

## TUTKIELMAN KESKEISIMMÄT KÄSITTEET

**Huollolla** tarkoitettiin tutkittavana ajankohtana kokonaisuutta, jonka tarkoituksena oli pitää joukot niiden tarvitsemien välineiden ja tarvikkeiden osalta taistelukelpoisina kaikissa sodan vaiheissa ja toiminnoissa. Huollon tehtävänä oli lisäksi antaa sairaille ja haavoittuneille hoitoa ja näin antaa joukoille niiltä osin toimintavapaus. Huolto jakautui kolmeen kokonaisuuteen: **täydentävään, ylläpitävään ja evakuoivaan huoltoon**. Ylläpitävä ja täydentävä huolto tähtäsi joukkojen varustamiseen oikea-aikaisesti oikeilla varusteilla ja välineillä sekä tarvittavalla henkilöstöllä. Evakuoivan huollon toimenpitein joukot vapautettiin oikea-aikaisesti haavoittuneista, toimintakyvyttömistä eläimistä sekä vahingoittuneesta materiaalista sekä sotasaaliista. Huolto oli jaoteltu edelleen **huoltolajeihin** seuraavasti: taisteluväline-, talous-, lääkintä-, eläinlääkintä-, pioneeri-, viesti-, kaasusuojelu-, kuljetusvälinehuoltoon sekä kenttäpostiliikenteeseen. Huoltoon liittyi olennaisesti myös henkilöstötäydennykset sekä **täydentävät ja evakuoitavat kuljetukset**.<sup>1</sup>

**Huollon johtaminen** oli huollon kokonaisuuden johtamista. Johtaminen oli jaettu huollon **taktilliseen ja teknilliseen** johtamiseen. Taktillisella johtamisella tarkoitettiin huollon suorituskyvyn sopeuttamista taktillisen tilanteen edellyttämällä tavalla. Taktilliseen johtamiseen kuului mm. huoltojoukkojen ryhmittäminen, niiden toiminnan laajuuden sekä toiminta-ajan käskeminen. Tärkeimpinä asioina olivat huoltopaikkojen ryhmitysten, toimintavalmiuksien ja materiaaliajan käskeminen. Huollon teknillinen johtaminen piti sisällään toimenpiteet ja käskyt, joilla ohjattiin kunkin huoltolajin teknillistä suoritusta, kuten sitä, miten varastointi on järjestettävä tai miten ja missä haavoittuneet kulloinkin hoidetaan.<sup>2</sup>

Divisioonan **huoltomuodostelmat** olivat yleensä komppanian tai joukkueen vahvuisia osastoja, jotka kuuluivat kiinteästi divisioonan kokoonpanoon. Divisioonan huoltomuodostelmat jaettiin yleisesti varasto- ja korjausmuodostelmiin, lääkintä- ja eläinlääkintämuodostelmiin sekä kuljetus- ja liikennemuodostelmiin. Divisioonan huoltomuodostelmat, jotka olivat yleensä numeroitu samalla numerolla, perustivat huoltolaitoksia tai toimivat kuljetus-, liikenne- tai korjausmuodostelmina. Divisioonan

---

<sup>1</sup>Yleisesikunta, osasto 4.: Kenttäohjesääntö III (K.O.). Otava, Helsinki 1943. Sivut 13–14.

<sup>272</sup> *ibid.*

kuului yleensä huoltomuodostelmia seuraavasti: autokomppania (AutoK), ampumatarvikevarastokomppania (AVar.K), autonkorjaamo (AutoKorj), polttoaineosasto (Poltt. Os), kuormastokorjaamo (Km.korj.), lääkintäkomppania (LK), kenttäsairaala (KS), eläinlääkintäkomppania (ELK), kenttäpostikonttori (Kpk), elintarvikevarastokomppania (EVar.K) sekä vaatetuskomppania (VaatK). Divisioonan huoltomuodostelmien perustamia huoltopaikkoja kutsuttiin **täydennyspaikoiksi**.<sup>3</sup>

Huollon vastuujakoa ja johtamista varten sotatoimialueet jaettiin yleensä erillisiin huoltoalueisiin. Huoltoalue oli yleensä sama kuin divisioonan sotatoimialue. Divisioonan huoltomuodostelmat ryhmitettiin yleensä samalle alueelle tai paikkakunnalle, pääasiassa divisioonan vastuualueen rajojen sisäpuolelle, joskus tiiviiseenkin ryhmitykseen. Huoltojoukkoja pyrittiin ryhmittämään usein myös tilanteen niin salliessa lähelle etulinjaa. Tällöin voitiin alajohtoportaiden huoltokuljetukset järjestää helposti myös hevosvetoisilla ajoneuvoilla, eivätkä huoltoetäisyydet tulleet liian pitkiä. Huollon toimintavarmuutta pyrittiin edelleen parantamaan ryhmittämällä huoltomuodostelmia myös syvyysuunnassa, jolloin huoltojärjestelmä pystyisi edelleen toimimaan, vaikka etummaisat huoltomuodostelmat eivät pystyisikään toimimaan vihollisen toiminnan vuoksi. Näitä divisioonan huoltomuodostelmien ryhmitysalueita kutsuttiin **huoltokeskuksiksi**. Divisioonan huoltokeskukset nimettiin usein numeroilla tai toiminta-alueen tai paikkakunnan nimen mukaan.<sup>4</sup>

---

<sup>3</sup> Puolustusvoimien huolto 1918–1986, s.180–181 ja Jatkosodan historia 1, s. 92–95.

<sup>4</sup> Puolustusvoimien huolto 1918–1986, s.180–181.

## SISÄLLYS

<b>1. JOHDANTO .....</b>	<b>2</b>
1.1 Johdatus tutkimusaiheeseen.....	2
1.2 Tutkittavan aiheen rajausta ja tutkimuskysymykset.....	3
1.3 Aikaisempi tutkimus aiheesta.....	4
1.4 Tutkimusmenetelmä ja lähteet.....	4
 <b>2. 6. DIVISIOONAN LAPIN SODAN TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ.....</b>	<b>7</b>
2.1 6. divisioonan organisaatio Lapin sodan aikana .....	7
2.2 6. D:lla oli aikaisempaa sotakokemusta Pohjois-Suomesta ajalta ennen Lapin sotaa.....	9
2.3 Huoltopäällikön arvioita 6. D huollon suorituskyvystä Lapin sodan kynnyksellä.....	11
2.4 Pohjois-Suomi taisteluala Lapin sodan aikana .....	15
2.4.1 Miten olosuhteet vaikuttivat divisioonan joukkoihin ja huoltoon?.....	16
 <b>3. HUOLLON SUUNNITTELU JA JOHTAMINEN .....</b>	<b>20</b>
3.1 Divisioonan esikunta huollon johtamisympäristönä.....	20
3.1.2 Esikuntapäällikön johtamistoiminta .....	22
3.2 Huoltopäällikkö johtaa divisioonan huoltoa esikuntapäällikön alaisuudessa.....	23
3.2.1 Aselajikomentajat osallistuvat huollon suunnitteluun ja johtamiseen.....	25
3.2.2 Esikunnan osastojen 1-3 tehtävät huollon suunnittelussa ja johtamisessa .....	26
3.3 Huollon suunnittelu- ja johtamisprosessi.....	31
3.3.1 Huoltotaktillisesta tilanteen arvostelusta huoltosuunnitelmaksi.....	32
3.3.2 Huoltosuunnitelmasta huollon käskyiksi .....	33
3.3.3 Divisioonan huollon johtaminen.....	35
 <b>4. 6. DIVISIOONAN HUOLTO SOTATOIMIEN AIKANA .....</b>	<b>36</b>
4.1 Divisioona siirretään ylipäällikön reserviksi Kajaaniin.....	36
4.1.1 Kajaanin huoltokeskus.....	38
4.1.2 Etenemisvalmisteluja.....	39
4.2 Eteneminen alkaa ja demarkaatiolinja ylitetään .....	41
4.2.1 Ristijärven huoltokeskus .....	43
4.2.2 Puolangan huoltokeskus .....	45

4.3 6. divisioona alistetaan panssaridivisioonalle – huollon yhteistoimintaa .....	48
4.3.1 Huoltomuodostelmia siirretään Kiimingin kautta Pudasjärvelle ja Ranualle ....	50
4.3.2 Huoltoa siirretään Ranualta Rovaniemelle .....	53
4.3.3. Divisioonan eteneminen päättyy Sodankylän tasalle .....	54
4.4 Joukkojen uudelleenjärjestelyt ja huoltomuodostelmien kotiuttaminen.....	56
 <b>5. JOHTOPÄÄTÖKSET .....</b>	<b>61</b>
 <b>6. LÄHTEET .....</b>	<b>67</b>
 <b>7. LIITTEET.....</b>	<b>71</b>



## 6. DIVISIOONAN HUOLLON JOHTAMINEN LAPIN SODASSA

### 1. JOHDANTO

#### 1.1 Johdatus tutkimusaiheeseen

Jatkosota Neuvostoliittoa vastaan päättyi syyskuussa 1944. Aselepo Suomen ja Neuvostoliiton välillä solmittiin, ja se astui voimaan 4.–5.9.1944. Aselevon ennakkoehtoihin kuului mm. se, että suomalaisten oli vaadittava saksalaisia vetämään joukkonsa Suomesta syyskuun 1944 puoliväliin mennessä kaikkien sotilas- ja diplomaattisuhteiden katkaisemisen ohella. Varsinainen sotatila Saksan ja Suomen välille julistettiin virallisesti 19.9.1944, kun saksalaiset joukot eivät olleet välirauhan ehtojen mukaisesti vetäytyneet Suomesta. Tätä sotatilaa ja siihen liittyneitä sotatoimia suomalaisten ja saksalaisten välillä kutsutaan Lapin sodaksi. Lapin sota päättyi 25.4.1945, kun viimeiset saksalaiset joukot poistuivat Kilpisjärveltä ja samalla Suomesta kiivaiden taisteluiden jälkeen.<sup>5</sup>

Päämaja oli valmistellut joukkojen siirtämistä Pohjois-Suomeen jo ennen aselevon allekirjoittamista, koska oli nähtävissä, että saksalaiset eivät todennäköisesti poistuisi Suomesta rauhanomaisesti. Pelättiin jopa, että saksalaiset saattaisivat pyrkiä laajentamaan hallussaan olevia alueita hyökkäämällä Oulujoen eteläpuoleisille alueille. Tähän uhkaan varauduttiin siirtämällä Antrean alueella ylipäällikön reservinä toiminut 6. divisioona (6. D) Kajaaniin. Divisioona osallistui Lapin sodan sotatoimiin ajanjaksolla 19.9.–25.10.1944. Tämän jälkeen 6. divisioona vedettiin rintamasta Sodankylän alueella ja siirrettiin ensin Rovaniemelle ja Kemiin kotiuttamista varten. Kuudennen divisioonan joukot kotiutettiin pääosin marraskuun loppuun 1944 mennessä, kun Suomen sodanaikainen armeija siirrettiin rauhan ajan kokoonpanoon välirauhansopimuksen ehtojen<sup>6</sup> mukaisesti.<sup>7</sup>

<sup>5</sup> Suomen Sota vv. 1941–1945 – Maavoimien Sotatoimet, Puolustusvoimain Pääesikunnan Sotahistoriallisen toimiston julkaisuja VIII, Sanoma Oy, Helsinki 1948, s. 265.

<sup>6</sup> Välirauhansopimuksen ehtojen mukaisesti tuli Suomen sodan ajan armeija saattaa rauhan ajan kokoonpanoon 5.12.–44 mennessä. 4.12.–44 mennessä oli kotiutettu 370 623 sotilasta niin että rauhanaikaiseen armeijaan tulisi jäämään suunnitellut 3 240 upseeria sekä 33 736 aliupseeria ja miehistöön kuuluvaa. Lähde: Suomen Sota 1941–

Kuudenteen divisioonaan kuului Lapin sodan aikana divisioonan komentajana eversti Albert Puroma<sup>8</sup> ja 6. D:n esikuntapäällikkönä toimi everstiluutnantti Axel Suvantola<sup>9</sup>. 6. D:n tärkeimmät taistelujoukot olivat tällöin eversti Y. Hansteen komentama JR 12, eversti A. Kurenmaan komentama JR 33 sekä majuri R. Sammalkorven komentama Erillinen Pataljoona 16. (Er.P 16.). Er. P 8. alistettiin divisioonalle Kajaanissa 4.9., kun se oli vedetty pois Kuusamon ja Suomussalmen suunnilta. Divisioonan orgaanisen tykistön muodosti Kenttätykistörykmentti 14. (KTR 14.) komentajanaan eversti Anton Mäki. Divisioonan kuului lisäksi Pioneeripataljoona 36. (Pion. P 36.) ja Viestipataljoona 35. (VP 35.).<sup>10</sup> Kuudennen divisioonan huolto muodosti kokonaisuuden, johon kuului divisioonan esikuntaan (DE) keskittynyt huollon johto sekä huoltojoukot huoltotehtäviä varten, joita divisioonassa kutsuttiin huoltomuodostelmiksi. Divisioonan huoltopäällikkönä toimi Lapin sodan aikana everstiluutnantti Kalle Ilmari Järvinen<sup>11</sup>. 6. divisioonan huolto ryhmitettiin alkuvaiheessa Kajaaniin, josta sitä siirrettiin vaiheittain divisioonan etenemisen mukaan Ristijärven, Puolangan, Pudasjärven, Ranuan ja Rovaniemen suuntaan osin Sodankylän tasalle asti.<sup>12</sup> Sotatoimet saksalaisia vastaan Pohjois-Suomessa 1944–1945 on esitetty liitteessä 1 ja saksalaisten ja suomalaisten joukkojen ryhmitys 15.9.44 on esitetty liitteessä 2.

## 1.2 Tutkittavan aiheen rajausta ja tutkimuskysymykset

Ajallisesti tämä tutkielma käsittelee pääosin ajanjaksoa syyskuu–marraskuu 1944. Ajanjakso pitää sisällään 6. divisioonan siirtämisen Karjalan kannakselta Kajaaniin, se pitää sisällään kuudennen divisioonan sotatoimet Lapin sodassa ja divisioonan pääosien kotiuttamisen marraskuun lopussa 1944. Henkilöhistorian osalta on tutkittava ajanjakso osin pidempi, ja se ulottuu osin 1930-luvun puoliväliin asti.

Tämän tutkielman pääkysymyksenä ja tutkimustehtävänä on etsiä vastausta kysymykseen: ***”Miten 6. divisioonan huoltoa johdettiin Lapin Sodan aikana?”*** Päättötutkimuskysymykseen etsitään vastausta tutkimalla divisioonan huollon johtamista divisioonan huoltopäällikön näkökulmasta. Tärkein tutkittava kokonaisuus on huoltopäällikön johtamistoiminta

---

1945, osa: 10., Sotahistoriallisen Tutkimuslaitoksen Sotahistoriallinen Toimisto, Kirjapaino OY Savo, Kuopio 1961.

<sup>7</sup> Raunio, Ari: Sotatoimet, Suomen sotien 1939–1945 kulku kartoin, Genimap Oy, 2004. s. 282–294.

<sup>8</sup> Kantakortti: Puroma, Albert Aleksander (s. 21.2.1895 Tuusulassa). Albert Puroma ylennettiin everstiksi 9.11.1940. Eversti Puroma toimi 6. divisioonan komentajana 8.8.–15.11.44. KA(SArk)

<sup>9</sup> Kantakortti: Suvantola, Bror Axel (s. 15.11.1902 Viipurissa). KA(SArk)

<sup>10</sup> 6. D:n operatiivisen osaston sotapäiväkirjan liite 697. SPK 5526. KA(SArk)

<sup>11</sup> Kantakortti: Järvinen, Kalle Ilmari. Syntynyt 17.9.1905. Syntymäpaikka: Aitoo. KA(SArk)

<sup>12</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk) ja Os3/6. DE, 5400, Sotapäiväkirja ajalta 27.10.44.–16.11.44. SPK 5550. KA(SArk).

sotatoimien aikana. Huoltopäällikön johtamistoimintaa sotatoimien aikana tutkitaan vertailemalla erityisesti hänelle annettuja käskyjä ja vaatimuksia sekä hänen laatimiaan käskyjä ja käytännön johtamistoimintaa. Jotta huoltopäällikön johtamistoimintaa voitaisiin ymmärtää, on ollut välttämätöntä tutkia myös hänen ammattitaitoaan, hänelle asetettuja suoritusvaatimuksia, divisioonan esikunnan työskentelyä, esikunnan henkilöstön johtosuhteita ja yhteistoimintaa sekä heidän osallistumistaan huollon suunnittelu- ja johtamisprosessiin. Tutkielmassa tarkastellaan myös Lapin sodan aikaisia toimintaolosuhteita ja sitä, miten ne vaikuttivat huollon johtamiseen. Tutkielman pääkysymyskysymykseen vastaamista tuetaan alatutkimuskysymyksillä:

*”Miten huoltopäällikkö suunnitteli ja johti divisioonan huoltoa käytännössä? Mitä häneltä edellytettiin ja mikä oli hänen ammattitaitonsa?”*

*”Mitkä seikat vaikuttivat eniten 6. D:n huollon suunnitteluun, johtamiseen ja käytännön toteutukseen Lapin sodan aikana vuonna 1944?”*

*”Mitkä olivat 6. divisioonan huoltomuodostelmat ja miten niitä käytettiin sotatoimien aikana?”*

Pääitutkimuskysymykseen ja alatutkimuskysymyksiin annetaan vastaukset tutkielman johtopäätösluvussa.

### **1.3 Aikaisempi tutkimus aiheesta**

Lapin Sotaa on tutkittu ja sitä käsittelevää kirjallisuuttakin on julkaistu verrattain paljon. Kuudennen divisioonan huoltoa Lapin sodassa käsitellään useissa, tämän tutkimuksenkin lähteinäkin käytetyissä teoksissa. 6. divisioonan huoltoa on käsitelty lähinnä yleisellä tasolla menemättä tarkkoihin yksityiskohtiin. 6. divisioonan huollon johtamista Lapin sodan aikana ei tietääkseni ole tutkittu aikaisemmin täysin omana erillisenä tutkimuksenaan. Tämä aikaisemman tutkimuksen puuttuminen oli myös alkuperäinen lähtökohta tämän tutkimuksen tarpeellisuudelle ja tekemiselle. Tämä tutkielma liittyy sotahistorian alaan ja Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian laitoksen tutkimusalueisiin.

### **1.4 Tutkimusmenetelmä ja lähteet**

Tämä tutkielma on asiakirjatutkimus. Tutkimuksessa käytetyt lähteet ovat pääosin suomalaisia arkistolähteitä. Pääosa tässä tutkielmassa esitetyistä tiedosta perustuu Lapin sodan ja Jatkosodan aikaisiin primäärilähteisiin. Tutkielman tärkeimmät lähteet ovat Lapin Sodan aikaiset asiakirjat sekä niiden liitteet Kansallisarkiston Sörnäisten toimipisteestä (entinen

Sota-arkisto). Tutkielman tärkeimmät arkistolähteet ovat: kaikki 6. divisioonan esikunnan osastojen 1 ja 3 sotapäiväkirjat, divisioonan käskyt, huoltokäskyt sekä käskyt huoltomuodostelmien siirtämisestä Lapin Sodan ajalta. Tärkeitä lähteitä ovat myös Lapin sodan aikaiset Päämajan ja III armeijakunnan käskyt, huoltokäskyt, tukeutumiskäskyt ja vastaanotetut tilanneilmoitukset liitteineen. Kirjallisuuslähteitä ja aikaisempaa tutkimusta on käytetty siltä osin kuin se on ollut tarpeellista yleiskuvan muodostamiseksi. Tutkimuksessa esitetty tieto on pyritty muodostamaan useiden eri lähteiden esittämää tietoa vertailemalla ja analysoimalla. Koska tutkielman tavoitteena on mahdollisimman totuudenmukaisen kuvan muodostaminen lähteiden esittämän tiedon perusteella, on tutkielmassa esitetyn tiedon luotettavuus pyritty varmistamaan niin, että kaikki tutkimuksessa esitetty tieto on viitteistetty mahdollisimman tarkoin.

*Huollon käskyt* ovat tässä tutkimuksessa tärkein kokonaisuus, ja sillä voidaan arvioida sitä, miten huollolle asetetut vaatimukset siirtyivät ja toteutuivat käytännössä huoltopäällikön suunnittelu- ja johtamisprosessissa. Varsinainen käskyjen edellyttämien asioiden toteuttaminen, toimeenpano ja noudattaminen voidaan arvioida pääosin lähteinä olevista tilanneilmoituksista sekä sotapäiväkirjoista. Kaikkia lähteinä käytettyjä käskyjä voidaan mielestäni pitää täysin luotettavina primäärilähteinä. Niissä kaikissa on Lapin Sodan aikaiset päivämäärät, määräysten mukaiset jakelu- ja vastaanottomerkinnät, käsittelymerkinnät sekä allekirjoitukset. Lähteinä käytetyissä salakirjoitinsanomissakin on asianmukaiset vastaanotto- ja käsittelymerkinnät.

*Sotapäiväkirjojen* käyttö lähteinä on mahdollistanut yksityiskohtaisesti Lapin Sodan aikaisten olosuhteiden arvioinnin ja analysoinnin huollon divisioonan esikunnan ja huoltomuodostelmien näkökulmasta. Huoltopäällikön johtamistoiminnasta voidaan muodostaa tarkka ja yksityiskohtainen kuva divisioonan esikunnan Operatiivisen osaston 1 ja huolto-osaston 3 sotapäiväkirjojen avulla, sillä niiden merkinnät ovat erittäin yksityiskohtaisia ja tarkkoja. Kun sotapäiväkirjoja käytetään lähteinä, on suhtauduttava kriittisesti toiminnan vaiheisiin sekä kirjoitushetkeen, kun niiden esittämän tiedon luotettavuutta ja paikkaansa pitävyyttä arvioidaan. Pidän kuitenkin pääosin tutkielman lähteinä käytettyjä sotapäiväkirjoja erittäin luotettavina. Tämä luotettavuus perustuu käsitykseeni, että taistelutoiminta oli 6. D:n osalta tietyllä tavalla verkkaista, erityistä kiirettä sotapäiväkirjamerkintöjen tekoon ei oletettavasti ollut. Luotettavuutta lisää myös se, että tämän tutkimuksen kannalta keskeisten esikunnan osastojen 1 ja 3 sekä huoltomuodostelmien sotapäiväkirjat ovat erittäin yksityiskohtaisia sisällöltään ja ne noudattavat divisioonan käskyjen sisältöä ja

huoltokäskyjen edellyttämiä toimenpiteitä. Lähteinä käytettyjen sotapäiväkirjojen tulkintaa vaikeuttaa osin kuitenkin se, että osa sotapäiväkirjoista on kirjoitettu erittäin vaikeaselkoisella käsialalla.

*Kirjallisuutta* on käytetty tämän tutkimuksen lähdemateriaalina mahdollisimman objektiivisesti vertailemalla kaikkien lähteiden, myös ohjesääntöjen esittämää tietoa, tosiinsa, mikäli se on ollut mahdollista. Tämän tutkimuksen kaikkia kotimaisia kirjallisuuslähteitä voidaan pitää pääosin luotettavina. Ne olivat Lapin Sodan aikana käytössä olevia ohjesääntöjä, tai ne perustuvat pääasiassa Sota-arkiston arkistolähteisiin tai Maanpuolustuskorkeakoulun Sotahistorian laitoksen julkaisuihin. Osa kirjallisuuslähteistä on laadittu heti Lapin Sodan ja toisen maailmansodan päättymisen jälkeen. Tärkeimmät kirjallisuuslähteet ovat olleet *Kenttäohjesääntö III (K.O. III)* vuodelta 1934, *Esikuntaopas – Ohjeita armeijakunnan ja divisioonan esikuntien työskentelyä varten* vuodelta 1940 sekä kenraaliluutnantti Leo Grandellin teos *Joukkojen Huolto Sodassa* vuodelta 1934<sup>13</sup>. Nämä ohjesäännöt määrittivät, miten divisioonan esikunnan ja sen henkilöstön tuli toimia sodan aikana. Ohjesääntöjen avulla on ollut mahdollista tutkia ja ymmärtää erittäin yksityiskohtaisesti divisioonan esikunnan toimintaa kokonaisuutena, huollon johtajien toimintaa sekä divisioonan huollon yleisjärjestelyä ja kulkua kaikki huoltolajit huomioiden. Kenttäohjesääntöjen esittämää tietoa on ollut tarpeen verrata jatkosodan aikaisiin asiakirjoihin, jotta huollon johtamisessa tapahtuneita muutosten taustoja voitaisiin ymmärtää.

Ohjesääntöjen esittämää tietoa olen verrannut ja täydentänyt sekä tutkinut huoltotaktiikan uranuurtajaksikin sanotun kenraaliluutnantti Leo Grandellin, vuodelta 1934 olevan teoksen *Joukkojen Huolto Sodassa* avulla. Grandellin teoksen avulla on ollut mahdollista ymmärtää ja muodostaa entistä laajempi kuva erityisesti huollon johtamisesta. Tähän ei ohjesääntöjen joskus erittäin pelkistetyllä ja suppealla tavalla esitetyllä tiedolla aina päästä. Huomionarvoista on myös se, että silloisten ohjesääntöjen lisäksi Grandellin teosta pidettiin erittäin tärkeänä suomalaisessa upseerikoulutuksessa vuoden 1934 jälkeen. Siihen oli koottu

---

<sup>13</sup> Kenraaliluutnantti Leo Grandell oli huoltotaktiikan kehittäjä ja uranuurtaja. Hän osallistui huollon ohjesääntöjen kirjoittamiseen, toimi huoltotaktiikan opettajana sekä kehittäjänä. Puolustusvoimien huolto 1918–1986, Huoltoupseeriyhdistys ry., Länsi-Savon kirjapaino, Mikkeli 1988 ja kantakortti: Grandell, Leo August Mathias (s. 1.10.1894 Nauvossa.) KA(SArk).

kaikki ne laajan tutkimustyön tulokset, joita oli vain osin hyödynnetty kenttäohjesääntö III:ssa.

Muita tärkeitä kirjallisuuslähteitä ovat *Suomen Sota vv. 1941–1945 – Maavoimien Sotatoimet*, *Suomen Sota 1941–1945* kirjasarjan osat: 10. ja 11. ja *Puolustusvoimien huolto 1918–1986*. Suomen Sota -kirjasarjat käsittelevät erittäin laajasti ja kattavasti Lapin Sotaa sekä Lapin Sodan aikaisten joukkojen huoltoa. Koska edellä mainitut teokset on kirjoitettu pääosin 1950–1960-luvulla ja ne perustuvat pääosin Sota-arkiston arkistomateriaaliin, voidaan niitä pitää mielestäni varsin luotettavina lähteinä. Huoltoaselajintutkimisen toiminnan kannalta on *Puolustusvoimien huolto 1918–1986* ollut aivan välttämätön lähde. Se käsittelee laajasti ja yksityiskohtaisesti huollon toimintaa ja ottaa huomioon kaikki huoltolajit. Sen esittämä yksityiskohtainen tieto erityisesti huollon koulutuksesta, huollon johtamisesta ja huoltotaktiikasta on ollut ensiarvoisen tärkeää, kun tarkastellaan huoltojohdon koulutusta ja ammattitaitoa. Koska teos käsittelee myös toista maailmansotaa edeltävää aikaa, siinä olevia tietoja on voinut verrata Leo Grandellin *Joukkojen Huolto Sodassa* -teoksen esittämiin tietoihin.

Tärkein lähteenä käytetty Lapin sotaa käsittelevä teos on Toivo Kailan *Lapin Sota* vuodelta 1950. Kailan kirjan käyttö lähteenä on ollut välttämätöntä sen erittäin yksityiskohtaisen ja moniin lähteisiin perustuvan tiedon takia. Kailan kirjasta saa parhaimman ja yksityiskohtaisimman käsityksen siitä laajasta sotilaallisesta ja monivivahteisesta kokonaisuudesta, johon 6. divisioonan sotatoimet liittyivät Lapin sodan aikana.

## **2. 6. DIVISIOONA LAPIN SODAN TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ**

### **2.1 6. divisioonan organisaatio Lapin sodan aikana**

6. divisioonan organisaatio vuonna 1944 koostui edelleen pääosin joukoista, jotka oli perustettu Pohjois-Suomessa vuoden 1941 liikekannallepanossa. Divisioonaa oli perustettu Pohjois-Pohjanmaan ja Peräpohjolan sotilasläänien toimesta siten että: divisioonan esikunta perustettiin Rovaniemellä, JR 33 perustettiin osin Rovaniemellä, Ranualla, Kemijärvellä ja Kittilässä. Jalkaväkirykmentti 12 perustettiin pääosin Kemijärven alueella, Viestipataljoona

35 perustettiin Kemissä ja Kenttätykistörykmentti 14 perustettiin Kemin ja Tervolan alueilla.<sup>14</sup> Divisioonan huoltomuodostelmat perustettiin Rovaniemellä ja Kemissä.<sup>15</sup>

6. divisioonaan kuului Lapin sodan aikana divisioonan esikunta, jalkaväkijoukkoja, viestijoukkoja, pioneerijoukkoja, tykistöä sekä huoltojoukkoja.<sup>16</sup> Divisioonan komentajana toimi eversti A. Puroma<sup>17</sup>, esikuntapäällikkönä toimi everstiluutnantti A. Suvantola ja tykistökomentajana eversti A. Mäki<sup>18</sup>.

Tärkeimmät 6. D:n taistelujoukot Lapin sodan aikana olivat eversti Y. Hansteen komentama Jalkaväkirykmentti 12. (JR 12), eversti A. Kurenmaan komentama Jalkaväkirykmentti 33. JR 33), majuri R. Sammalkorven komentama Erillinen Pataljoona 16. (Er.P 16.) ja majuri Norvion komentama Er. P 8, joka alistettiin 6. D:lle Kajaanissa 4.9. Divisioonan orgaanisen tykistön muodosti Kenttätykistörykmentti 14. (KTR 14.) komentajanaan eversti Anton Mäki. Divisioonan kuului orgaanisesti myös Pioneeripataljoona 36. (Pion. P 36.), Viestipataljoona 35. (VP 35), kaasusuojelukomppania, esikuntakomppania, jääkärikomppania, sotapoliisjoukkue, panssariautojoukkueita, kranaatinheitinkomppania, tykkikomppanioita, kaasusuojelukomppania ja huoltojoukot.<sup>19</sup>

Huoltoon oli 6. divisioonalla käytössään siihen orgaanisesti kuuluvat huoltomuodostelmat, jotka olivat Lapin sodan aikana: 27. Ampumatarvikevarastokomppania (27. AVar.K), 27. Elintarvikevarastokomppania (27. EVar.K), 67. Autokomppania (67. AutoK), 27. Vaatetuskomppania (27. Vaat.K), 27. Eläinlääkintäkomppania (27. ELK), 27. Lääkintäkomppania (27. LK), 27. Kuormastonkorjausjoukkue (27. Km. Korj.J.), 7. Sairasautojoukkue (7. SAutoJ.) 27. Kenttäpostikonttori (27. Kpk), 27. Polttoaineosasto (27. Poltt. Os), 1. Autonkorjaamo (1. Auto.korj) sekä 27. Kenttäsairaala (27. KS).<sup>20</sup> 6. divisioonan organisaatio 30.9.1944 on esitetty liitteissä numero 3 - 4.

6. divisioona toimi Lapin sodan alkuvaiheessa Päämajan suorassa alaisuudessa. 6. D siirrettiin Pohjois-Suomen sotatoimia varten perustetun III. armeijakunnan alaisuuteen 27.9.

<sup>14</sup> Jatkosodan historia 1, Sotatieteen Laitoksen Sotahistorian toimisto, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XXV:1, WSOY, Porvoo 1988, sivu 100.

<sup>15</sup> Sivun 6, Perä. Poh. sl. Päämajan käskyt n:o 1-16 ja 18 Lkp:n väliaikaista valmistelua varten. T26841, KA(SArk)

<sup>16</sup> 6. divisioonan esikunnan operatiivisen osaston sotapäiväkirjan 29.6.1944–22.11.1944 liitteet, liite 697, SPK 5526. KA(SArk).

<sup>17</sup> Kantakortti: Puroma, Albert Aleksander (s. 21.2.1895 Tuusulassa). Albert Puroma ylennettiin everstiksi 9.11.1940. Eversti Puroma toimi 6. divisioonan komentajana 8.8.–15.11.44. KA(SArk).

<sup>18</sup> E/ KTR 14:n, 5477, sotapäiväkirja ajalta 1.10.–10.11.44. SPK 15614. KA(SArk).

<sup>19</sup> 6. D:n operatiivisen osaston sotapäiväkirjan liite 697. SPK 5526. KA(SArk)

<sup>20</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

Kenraaliluutnantti Siilasvuo otti samanaikaisesti vastaan sotatoimien johtamisen Pohjois-Suomessa määrättynä III armeijakunnan komentajaksi.<sup>21</sup> 6. D alistettiin edelleen Panssaridivisioonalle 2.10. divisioonan esikuntaan saapuneella III Armeijakunnan käskyllä<sup>22</sup>. 6. divisioonasta ja panssaridivisioonasta muodostettiin tällöin Ryhmä Lagus. 6. D:n alistus Panssaridivisioonalle päättyi Sodankylän tasan saavuttamisen jälkeen 25.10, kun III. Armeijakunnan komentaja kenraaliluutnantti Siilasvuo käski siirtää 6. divisioonan takaisin hänen alaisuuteensa demobilisaatioon liittyviä valmisteluja varten.<sup>23</sup>

## **2.2 6. D:lla oli aikaisempaa sotakokemusta Pohjois-Suomesta ajalta ennen Lapin sotaa.**

6. divisioona perustettiin Pohjois-Suomessa jatkosotaa edeltäneessä liikekannallepanossa<sup>24</sup>. 6. divisioona piti alun perin ryhmittää heti perustamisensa jälkeen puolustukseen Kajaanin ja Savukosken väliselle alueelle. Se kuitenkin alistettiin, ylipäällikön 15.6.1941 antamalla käskyllä, AOK Norwegenille ja edelleen Pohjois-Suomessa toimivalle saksalaisten XXXVI Armeijakunnalle.<sup>25</sup> Eversti Viikla toimi tuolloin divisioonan komentajana ja 6. D:n huoltopäällikkönä oli kapteeni Kalle Ilmari Järvinen. 6. divisioonan tehtäväksi tuli tällöin hyökätä saksalais-suomalaisen armeijakunnan oikealla sivustalla Sovajärven kautta Kuusamon alueelta. Tavoitteena oli katkaista Kairalan ja Alakurtin välinen tie. Venäläisten joukot tuli saartaa Sallan suunnalla ja luoda näin edellytykset jatkohyökkäykselle. Venäläisten vastarinta oli alkuvaiheessa vähäistä ja Kairalan tasa saavutettiin 6.7.1941. 6. D pakotettiin kuitenkin perääntymään heinäkuun 10. päivän jälkeen, kun se oli saavuttanut Kairalan–Alakurtin välisen rautatien. Saksalaisten johtaman hyökkäyksen painopiste muutettiin 6. D: n eteläiselle hyökkäyslohkolle elokuussa 1941, kun venäläiset olivat torjuneet saksalaisten hyökkäykset voimakeinoin niin pohjoislohkolla kuin keskustassakin. Hyökkäys jatkui 19.8. ja saksalaiset ja suomalaiset joukot valtasivat Alakurtin kovien taisteluiden jälkeen lopullisesti 31.8.1941. Hyökkäys pysäytettiin lopullisesti Vermaanjoelle 19.9, jonne ryhmitettiin puolustukseen. Kuudennen divisioonan sotatoimet Sallan suunnalla päättyivät, kun divisioona siirrettiin Kajaaniin tammikuussa 1942 liitettäväksi takaisin Suomen Armeijan Ylipäällikön

<sup>21</sup> Suomen Sota 1941–1945, osa: 8, sivut 405–406.

<sup>22</sup> III. Armeijakunnan esikunta Operatiivinen osasto N:o 3375/III/eb.sal. Armeijakunnan käsky. 2.10.44. Salaista ja yleistä kirjeistöä, Ryhmä 8a sotatoimia pohjoisessa koskevaa 1944. T19498 KA(SArk)

<sup>23</sup> III. Armeijakunnan esikunta Operatiivinen osasto N:o 3904/III/eb.sal. Armeijakunnan käsky ryhmitysmuutoksista 25.10.1944. Salaista ja yleistä kirjeistöä, Ryhmä 8a sotatoimia pohjoisessa koskeva 1944. T19498. KA(SArk).

<sup>24</sup> Jatkosodan taistelut, Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian laitoksen julkaisuja, Gummerus kirjapaino Oy, Saarijärvi 2002, s. 46

<sup>25</sup> Jatkosodan historia 1, Sotatieteen Laitoksen Sotahistorian toimisto, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XXV:1, WSOY, Porvoo 1988. sivu 179.



alaisuuteen. Tämä tehtiin saksalaisten ja suomalaisten laatiman sopimuksen mukaisesti.<sup>26</sup> Liitteessä 5 on esitetty sotatoimet Sallan suunnalla 1.7 – 17.9.1941 (kuva 1) ja 6.D:n huollon ryhmitys Sallan suunnalla 30.6 ja 22.7 (kuva 2).

Toimiminen Sallan suunnalla oli huollon näkökulmasta erittäin haasteellista. Sallan suunta toiminta-alueena oli jo sellaisenaan erittäin vaikea, kun se oli pääosin asumatonta erämaata jossa huollon toiminnan kannalta tärkeää tiestöäkin oli erittäin vähän. Kuljetusetäisyydet muodostuivatkin etenemisen alettua nopeasti erittäin pitkiksi. Suuria haasteita liittyi myös huollon yhteensovittamiseen ja tukeutumiseen, kun 6. D oli huollollisesti alistettu saksalaisille, mutta vaatetus- ja ampumatarvikehuollollisesti se tukeutui edelleen III. armeijakunnan huoltoon.

Koska III. armeijakunnan huolto keskittyi pääosin toimintaan Joutsijärven alueella, jonne armeijakunnan kuljetukset johdettiin, muodostui divisioonan päähuoltoteiksi olosuhteiden pakosta Joutsijärven–Käylän ja Käylän–Märkäjärven väliset tiet. Pääosa divisioonan huollosta ryhmitettiin hyökkäyksen alkuvaiheessa tienristeysalueille Käylän–Kallunkijärven ympäristöön. Heinäkuun lopussa oli huoltoa ryhmitetty eteenpäin pitkään ryhmitykseen siten, että huoltojoukkoja ja huoltopaikkoja oli samanaikaisesti Käylässä, Tuutijärvellä, Jyrhämässä sekä Moutikaisenlammen alueella. Vaikeita huoltokuljetuksia tuettiin tällöin mm. vesikuljetusosaston perustamisella ja käytöllä huoltokuljetuksiin välillä Tuutijärvi–Jyrhämä. Divisioonan kuljetustilanne parani vasta junaradan valmistuttua Sallaan 19.7. Syykuussa siirrettiin divisioonan huoltoa edelleen eteenpäin osin Vuorijärvelle alueelle perustettuun huoltokeskus 1:een ja Alakurtin alueelle perustettuun huoltokeskus 2:een. Divisioonan huoltokuljetukset poistuivat pääosin vasta kun Kemijärven–Tuntsan välinen junarata valmistui 16.10.1941. Tällöin voitiin divisioonan huoltokuljetuksia vastaanottaa ja purkaa tarpeen mukaan joko Voitassa, Karhussa tai Alakurtissa.<sup>27</sup>

<sup>26</sup> Suomen Sota vv. 1941–1945 – Maavoimien Sotatoimet, Puolustusvoimain Pääesikunnan Sotahistoriallisen toimiston julkaisuja VIII, Sanoma Oy, Helsinki 1948. Sivut: 116–120.

<sup>27</sup> Suomen Sota 1941–1945, osa: 10, Sotahistoriallisen Tutkimuslaitoksen Sotahistoriallinen Toimisto, Kirjapaino OY Savo, Kuopio 1961. Sivut: 464–470, Suomen Sota 1941–1945, 8. osa: Sotatoimet Laatokan ja Jäämeren välillä 1944–1945, Sotahistoriallisen Tutkimuslaitoksen Sotahistoriallinen Toimisto, Kirjapaino OY Savo, Kuopio 1958. s. 390–403, ja Puolustusvoimien huolto 1918–1986, Huoltoupseeriyhdistys ry., Länsi-Savon kirjapaino, Mikkeli 1988. Sivu 191.

## 2.3 Huoltopäällikön arvioita 6. D huollon suorituskyvystä Lapin Sodan kynnyksellä

6. divisioonan huoltomuodostelmien lukumäärä ja henkilöstötilanne olivat huoltopäällikön evl Järvisen mukaan hyvät, kun hän tarkasteli divisioonan huollon henkilöstötilannetta 27.8.1944 laatimassaan asiakirjassa.<sup>28</sup> Henkilöstötilannearvio laadittiin juuri ennen kuin ylipäällikkö määräsi 4.9. antamassaan käskyssä, että 6. divisioonan tulee ryhmittyä Kajaanin alueelle<sup>29</sup>.

Huoltomuodostelmia oli divisioonalla huoltopäällikön mukaan tarvittava määrä. Niitä ei voitaisi kuitenkaan vähentää ilman päämaja tai armeijakuntaportaan tukea. Huoltopäällikkö totesi myös huoltomuodostelmien henkilöstöstä, että henkilöstö oli ammattitaitoista sekä kokenutta ja yksittäisiä henkilöitä voitaisiin tarvittaessa siirtää, toiminnan siitä kärsimättä, muihin tehtäviin.<sup>30</sup>

Yksikkö	Määrävahvuus				Kirjavahvuus				Puute tai ylijäämä (+/-)		
	ups.	au.	m.	naisia	ups.	au.	m.	naisia	ups.	au.	m.
<b>67. AutoK</b>	4	17	71	2	4	18	77	2		+1	+6
<b>27. Vaat.K</b>	2	11	38	54	1	9	44	55	- 1	- 2	+6
<b>27. EVar.K</b>	5	20	91	3	3	20	90	1	- 2		- 1
<b>1. Autonkorjaamo</b>	1	12	24		2	13	48		+1	+1	+24
<b>27. Km. Korj.J</b>	1	4	29		1	8	24			+4	- 5
<b>27. Poltt. Os.</b>	1	4	20		1	4	23				+3
<b>7. SAutoJ</b>	1	5	33		1	6	26			+1	- 7
<b>27. KS</b>	14	12	47	53	12	15	37	58	- 2	+3	- 10
<b>27. ELK</b>	4	14	45	5	2	17	42		- 2	+3	- 3
<b>27. LK</b>	6	22	133		2	21	113	1	- 4	- 1	- 20
<b>27. Kpk</b>	4	6	7	4	3	7	4	1	- 1	+1	- 3
<b>Yhteensä</b>	43	127	538	121	32	138	528	118	- 11	+11	- 10

Taulukko: 6. divisioonan huoltomuodostelmien henkilöstötilanne 24.8.1944.<sup>31</sup>

Huoltomuodostelmien suorituskykykin oli huoltopäällikön arvion mukaan hyvällä tasolla Lapin sotatoimia edeltäneessä tilanteessa. Huollon suorituskykyä ja toimintaa hän oli arvioinut tarkastelemalla miten divisioonan huolto oli toiminut divisioonan edellisiin suurin

<sup>28</sup> 6. DE Huolto-osasto N:o 1205/IV/1 a/sal. Huoltojoukkojen henkilöstön käyttö 27.8.44. 1944. Kirje-diario No 1. T8021/20.KA(SArk)

6. DE. Tsto IV

<sup>29</sup> Päämaja Operatiivinen osasto N:o 2802/Op.1/5d/sal. 6. D:n komentajalle 4.9.44. Liite 1006. Päämajan sotapäiväkirjan liitteet 1001–1025, 3.9.–15.9.1944. MPKK:n SHISTL, Sörnänen.

<sup>30</sup> DE Huolto-osasto N:o 1205/IV/1 a/sal. Huoltojoukkojen henkilöstön käyttö 27.8.44. 1944. Kirje-diario No 1. T8021/20.KA(SArk).

6. DE. Tsto IV

<sup>31</sup> DE Huolto-osasto N:o 1205/IV/1 a/sal. Huoltojoukkojen henkilöstön käyttö 27.8.44. 1944. Kirje-diario No 1. T8021/20. KA(SArk).

6. DE. Tsto IV

taisteluihin liittyen. Divisioona oli osallistunut koviin torjunta- ja puolustustaisteluihin Tali-Ihantalan alueelta 27.6.–7.7.1944. Kun arviota ja toimintakertomusta käytiin läpi 10.9. Kajaaniin siirtymisen jälkeen, huoltopäällikkö arvioi huollon nykyisiä vahvuuksia ja heikkouksia ja totesi divisioonan huollon toiminnasta seuraavaa:<sup>32</sup>

Taisteluvälinehuolto oli toiminut kokonaisuutena erittäin hyvin, tappioita oli aiheuttanut vihollisen ilmapommitukset ja tykistökeskitykset, tällöin oli tuhoutunut joitain pst-tykkejä ja optiikkaa. Putkiräjähdyksiä oli sattunut I/KTR 14:ssa kaksi kappaletta. Ampumatarvikehuolto varten oli perustettu kaksi ATP:aa. Toiseen oli sijoitettu tykistön ampumatarvikkeet ja toiseen jalkaväen ampumatarvikkeet. Panssarintorjunta-aseet oli sijoitettu DE:n etuportaan yhteyteen, mistä ne olivat aina nopeasti saatavilla.

Kuudennen divisioonan muonavahvuus oli Ihantalan taisteluiden aikana noin 17 000 sotilasta. Elintarviketappiot olivat olleet olemattomia, olivat ne sitten vihollisen aiheuttamia tai varastoinnista aiheutuneita. Elintarvikehuolto oli toiminut hyvin. Divisioonan ja sen joukkojen varustetilanne oli taisteluiden alkaessa tyydyttävä, vaikka osalla kuudennelle divisioonalle alistetuilla joukoilla se oli jopa huono. Joukoissa oli ollut paljon nk. hiippareita, jotka jättivät varusteitaan maastoon. Taistelujen alettua varustehuoltotilanne heikkeni huomattavasti koko divisioonassa, koska varustetäydennyksiä ei saatu. Varsinkin miehistön varustetilanne heikkeni nopeasti, sillä taisteluissa käytettiin koko ajan samoja varusteita ja maasto oli osin kivikkoista.<sup>33</sup>

Lääkintähuollollisesti keskeinen haavoittuneiden evakuointi järjestettiin 7. SAutojoukkueen ja 27. LK:n ajoneuvoilla. Sairasautojoukkueen ajoneuvot oli ryhmitetty siten, että etummaisella sairausautoasemalla oli vain välttämättömät ajoneuvot, joilla potilaat voitiin noutaa alajohtoportaiden JSP:lta. Mikäli potilaita oli paljon, potilasruuhkan purkamiseen osallistui myös taaempi sairausautoasema. Evakuointiajoneuvojen käytön tavoitteena oli, että välttyttäisiin etulinjan ja lähiselustaan kohdistuvan tykistötulen ja ilmapommitusten aiheuttamilta tappioilta. Kokonaisuutena toiminta onnistukin erinomaisesti. Vain yksi

<sup>32</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. merkinnät 10.9.44. SPK 5549. KA(SArk) ja 6. DE N:o 1257/IV/2a/sal. 10.9.44. Taistelukertomus Ihantalan ratkaisutaisteluista 27.6.–7.7.44. Huolto. 10.9.44. 6. DE. Tsto IV 1944. Kirje-diario No 1. T8021/20. KA(SArk)

<sup>33</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. merkinnät 10.9.44. SPK 5549. KA(SArk) ja 6. DE N:o 1257/IV/2a/sal. 10.9.44. Taistelukertomus Ihantalan ratkaisutaisteluista 27.6.–7.7.44. Huolto. 10.9.44. 6. DE. Tsto IV 1944. Kirje-diario No 1. T8021/20. KA(SArk)

sairasauto tuhoutui ja yksi vaurioitui lievästi. Sairasautoasemien kautta evakuoitiin yhteensä 983 haavoittunutta. Pelkät sairautot eivät kuitenkaan riittäneet haavoittuneiden evakuointiin suuritappioisimpina päivinä. Tällöin jouduttiin käyttämään myös tavallisia kuorma-autoja. Kuorma-autojen kuljettajat eivät välttämättä huolehtineet huovista ja paareista, vaan niitä jäi hoitopaikkoihin. Tästä aiheutui jonkin verran tappioita. Haavoittuneiden kuljetus etulinjasta alajohtoportaiden joukkosidontapaikoille onnistui kokonaisuutena hyvin. Tämä johtui pääosin siitä, että varsinaisten sairaankantajien puuttuessa haavoittuneiden kuljettamiseen tarjoutui liikaakin vapaaehtoisia.

Ihantalan taisteluiden aikana ryhmitettiin divisioonan 27. kenttäsairaala divisioonan oman alueen selustaan. Kenttäsairaalan tärkeimmät ryhmittämisperiaatteet olivat tällöin ilmasuojelu- ja majoittuminen. Divisioonan kenttäsairaalan työskentelytilat olivat hyvät, mutta henkilökunnan vähyyden ja vähäisen paikkaluvun takia potilaita jouduttiin ohjaamaan muihinkin hoitopaikkoihin. Divisioonan sairaankantajamäärä oli taisteluiden alkaessa hyvä, mutta taisteluiden aikana kärsittiin huomattavia tappioita. Sairaankuljetushenkilökuntaa jouduttiin täydentämään muista sairaalamuodostelmista. Ongelmana oli erityisesti sairaankuljettajien kouluttaminen, jota ei useinkaan ehditty järjestämään. Lääkintämateriaalin täydennykset onnistuivat sen sijaan moitteettomasti. Joukko-osastot kärsivät kuitenkin suurista kenttälääkintämateriaalitappioista, kun ne joutuivat voimakkaan tykistötulen ja ilmapommitusten kohteiksi. Yhden joukko-osaston JSP:kin joutui täysin yllätetyksi ja se tuhouttiin. Divisioonalle alistettujen joukko-osastojen lääkintämateriaalitalanne oli pääosin huono taisteluiden alkuvaiheessa, mutta divisioona onnistui täydentämään varastoa määrävahvuiseksi taisteluiden aikana. Eläinlääkintähuolto toteutettiin taisteluiden aikana siten, että perustettiin Stalli ja SHev. Kp. ja hevosia evakuoitiin hevosenkuljetusajoneuvoilla SHev. Kp:lta suoraan STallille. Eläinlääkintähuollossa ja sen toteutuksessa ei ollut suuria ongelmia.

IV. Armeijakunta tuki divisioonaa ampumatarvikekuljetuksissa taisteluiden aikana. Kaikki muut kuljetukset toteutettiin divisioonan omilla ajoneuvoilla. Liikenne oli onnistunut erittäin hyvin, koska IV AK oli määrittänyt alueen liikennesumat etukäteen. Kuljetusvaikeuksia ei kaluston puutteen vuoksi esiintynyt. Divisioonan orgaanisissa ajoneuvoissa oli taisteluiden aikana noin 40 %:n puute. Kuljetuksen ongelmat vältettiin, kun divisioonan kuljetuksiin keskitettiin kaikki joukko-osastojenkin ajoneuvot, joita ne eivät tarvinneet taistelutoiminnassa. Joukko-osastojen muutkin ajoneuvot ryhmitettiin vihollisen tykistötilivyohtykykseen ulkopuolelle. Etulinjaan tehtiin vain taistelutoiminnan kannalta

välttämättömät ajot. Kaikki ajoneuvot suojattiin ryhmitysalueilla joko maanpäällisin tai maahan kaivetuin sirpalesuojin. Divisioonan ajoneuvokalustotilanne oli taisteluiden alkaessa tyydyttävä. Suurin ongelma oli kuuman sään ja pitkien kuljetusetaisyyksien aiheuttamat rengasrikot. Renkaita rikkoivat myös etulinjan alueella vihollisen tykistön kranaattien sirpaleet erityisesti etulinjan lähellä olevalla huoltotiestöllä.<sup>34</sup>

Divisioonan autokorjaamo toimi Ihantalan taisteluiden aikana epäedullisesti. Se jouduttiin sijoittamaan maastoon, jolloin se ei pystynyt aloittamaan korjaustoimintaa heti alueelle saavuttuaan. Divisioonan autokorjaamo aloitti toimintansa 29.6.1944 ja se korjasi keskimäärin 20 autoa päivässä, mitä on pidettävä vähintäänkin hyvänä määränä kenttäolosuhteissa. Suurin ongelma oli varaosien huono ja hidas saatavuus. Osa vara-osista tuotiin Ihantalan alueelle Lahdesta asti. Divisioonan autokannasta oli taisteluiden aikana jatkuvasti noin 80 % toimintakunnossa. Kuormastovälineitä oli kuudennella divisioonalla taisteluiden aikana paljon. Merkittäviä puutteita ei ollut. Osalla divisioonalle alistetuista joukko-osastoista tilanne ei ollut näin hyvä. Jotkin jalkaväkirykmentit olivat menettäneet lähes koko autokantansa sekä osia kenttäkeitinkalustostaan. Joukot olivat kuitenkin saaneet ajoneuvo-, valjas- sekä kuormastovälinetäydennystä, mutta pääosa täydennetystä materiaalista oli kunnoltaan alarvoista. Kaikki materiaali jouduttiin kunnostamaan, ennen kuin niitä jaettiin joukoille.

Divisioonan polttoainetäydennyksetkin olivat onnistuneet hyvin. Polttoainetta saatiin riittävästi ja täydennykset sujuivat häiriöittä. Pioneerihuoltokin oli onnistunut hyvin. Materiaalia oli porrastettu lähelle joukkoja, eikä materiaalin saannissa ollut rajoituksia. Viestimateriaalitappiot olivat sen sijaan suuret, kun joukoille ei voitu jakaa radioita rikkoutuneiden tilalle. Radiokalustoa olisi tarvittu huomattavasti enemmän kuin mitä sitä oli. Kaasusuojeluhuollossa kaikki tarpeeton desinfektio- ja kaasusuojelumateriaali oli lähetetty pois ennen taisteluiden alkua. Taisteluiden aikana suoritettiin pelkästään savumateriaalihuoltoa. Kss.komppania oli kuitenkin joutunut huolehtimaan materiaalin kuljetuksista armeijakunnasta rykmenttiportaaseen asti, mutta materiaalikuljetuksissa ei sattunut pahoja viivytyksiä. Lopuksi huoltopäällikkö totesi, että kenttäposti toimi normaalisti eikä kaatuneiden kokoamispaikan toiminnassa ollut moittimista.<sup>35</sup>

<sup>34</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. Merkinnät 10.9.44. SPK 5549. KA(SArk) ja 6. DE N:o 1257/IV/2a/sal. 10.9.44. Taistelukertomus Ihantalan ratkaisutaisteluista 27.6.–7.7.44. Huolto. 10.9.44. 6. DE. Tsto IV 1944. Kirje-diario No 1. T8021/20

<sup>35</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. merkinnät 10.9.44. SPK 5549. KA(SArk) ja 6. DE N:o 1257/IV/2a/sal. 10.9.44. Taistelukertomus Ihantalan ratkaisutaisteluista 27.6.–7.7.44. Huolto. 10.9.44. 6. DE. Tsto IV 1944. Kirje-diario No 1. T8021/20. KA(SArk)

## 2.4 Pohjois-Suomi taistelualueena Lapin sodan aikana.

Pohjois-Suomi taistelualueena oli Lapin sodan aikana 1944–1945 monella tapaa erittäin haasteellinen. Haasteellisuus muodostui useiden eri tekijöiden kuten vuodenajan, sääolosuhteiden, alueen infrastruktuurin ja saksalaisten toiminnan vaikutusten muodostamasta kokonaisuudesta. Sotatoimia ja joukkojen huoltoa vaikeuttivat erityisesti pitkiksi muodostuvat kuljetusetäisyydet yhdessä Pohjois-Suomen heikkokuntoisen ja harvalukuisen tie- ja rautatieverkon kanssa. Laajan tieverkoston puute hidasti jo itsessään etenemistä ja huoltoa, kun joukot joutuivat usein käyttämään samoja teitä huoltokuljetuksiin sekä etenemiseen. Syysmyrskyt ja -sateet lisäsivät kuljetusvaikeuksia entisestään, sillä tiet eivät kestäneet raskasta huoltoliikennettä kunnolla. Tiestön korjaus sitoikin paljon resursseja kaikissa joukoissa ja kaikilla tasoilla koko Lapin sodan ajan.<sup>36</sup>

Saksalaiset muuttivat toiminnallaan Pohjois-Suomen olosuhteet entistäkin haastavimmaksi. Saksalaisten toimeenpanivat erittäin laajoja ja järjestelmällisiä tie- ja rautatieverkkoon kohdistamat hävitystöitä. Saksalaiset tuhosivat Lapin sodan aikana Pohjois-Suomessa järjestelmällisesti 516 maantiesiltaa, 48 lossia, 193 tierumpua ja hävittivät teitä yhteensä 226 eri paikassa. Saksalaiset tuhosivat myös 223 rautatiesiltaa. Suurimmat tuhotut rautatiesillat olivat Rovaniemen Ounasjoen ylittävä 310 metrin pituinen silta ja Kemijoen ylittävä silta Vähähaarassa. Saksalaiset tuhosivat laajasti myös Lapin puhelinlinjoja ja vedenottopaikkoja kuten kaivoja, Vuoden 1944 syyssatokin tuhottiin paikoittain kokonaan. Saksalaiset hävittivät laajasti myös Pohjois-Suomen rakennuskantaa, mikä vaikutti suoranaisesti suomalaisten joukkojen huollonkin toimintaan.<sup>37</sup>

Joukkojen toimintaa vaikeutti erittäin paljon myös saksalaisten toimeenpanemat laajat ja järjestelmälliset miinoitukset. Saksalaiset tekivät sotatoimiinsa liittyvät miinoittamiset järjestelmällisesti ja harkitusti. Miinavaara oli jo itsessään tekijä, joka hidastutti eteneviä joukkoja ja huoltokuljetuksia. Saksalaiset miinoittivat laajasti tiestöä, siltoja, rantoja ja metsäpolkuja. Saksalaisten sijoittivat miinojaan yleensä laajoihin miinakenttiin, tiemiinoituksiin tai hajamiinoituksiin. Saksalaisten miinakentät liittyivät yleensä puolustusasemiin, ja ne oli suhteellisen helppo merkitä ja kiertää. Ne haittasivat kuitenkin merkittävästi teiden kunnostamista, sillä miinakentät alkoivat yleensä tien reunasta.

<sup>36</sup> Jatkosodan historia 5, Sotatieteen Laitoksen Sotahistorian toimisto, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XXV:5, WSOY, Porvoo 1992. sivu 402.

<sup>37</sup> Suomen Sota 1941–1945, osa: 10, Sotahistoriallisen Tutkimuslaitoksen Sotahistoriallinen Toimisto, Kirjapaino OY Savo, Kuopio 1961. sivut 507 – 510.

Saksalaisten maantiemiinoituksiin liittyivät myös vaarallisena pidetyt siltamiinoitukset. Hajamiinoituksia saksalaiset käyttivät erityisesti teillä, poluilla, silloilla, losseissa, rannoilla, sorakuopilla, rakennusten raunioissa ja piha-alueilla.<sup>38</sup> Valokuvia Lapin sodan toimintaolosuhteista on esitetty liitteissä 6 ja 7.

#### **2.4.1 Miten Lapin sodan olosuhteet vaikuttivat divisioonan joukkoihin ja huoltoon?**

Lapin sodan aikana kamppailtiin Suomen armeijassa edelleen kesän 1944 raskaiden torjuntataisteluiden aiheuttamien kalusto- ja henkilöstötappioiden kanssa. Tappioita oli vaikea korvata nopeasti Lapin sotaa varten, koska vuosia kestänyt jatkosota oli köyhdyttänyt pahoin Suomen teollisia ja taloudellisia resursseja. 6. divisioonakaan ei ollut saanut merkittävää täydennystä esimerkiksi telttakalustoon tai joukkojen varusteiden- ja vaatetuksen puutteisiin Lapin sodan alkamiseen mennessä.<sup>39</sup>

Olosuhteet vaikuttivat 6. divisioonan huoltoon pääosin lisäämällä jo olemassa olevia ongelmia ja haasteita entisestään. Yksi suurimmista 6. D:n huoltoon liittyneistä ongelmista Lapin sodan aikana oli divisioonan ajoneuvojen, erityisesti kuorma-autojen kuluneisuus ja yleinen huono kunto. Tilannetta pahensi entisestään Pohjois-Suomen toiminta-alueen huonokuntoinen tiestö ja saksalaisten miinoitukset. Divisioonan 1. Autonkorjaamossa korjattiin syyskuussa 107 ajoneuvoa ja pelkästään lokakuun aikana yhteensä 222 ajoneuvoa. 1. Autonkorjaamon henkilöstö olikin hetkittäin täysin ylirasitettu. Ensimmäinen miinoista vaurioitunut ajoneuvo hinattiin korjattavaksi 3.10.<sup>40</sup> Erityisen ongelmallista ajoneuvojen korjaamisessa oli myös se, että ne liikennöivät jatkuvasti kauempana divisioonan ja päämajan alaisista korjaamoista. 6. divisioonan lähimpänä joukkoja oleva autokorjaamo oli Lapin sodan aikana Kajaanin tasalla oleva päämajan alainen Autokenttävarikko 5.<sup>41</sup> Ajoneuvojen rikkoontuminen rasitti paljon divisioonan orgaanisen ja sille alistettujen autokomppanioiden omaa henkilöstöäkin. Kuorma-autoja jouduttiin korjaamaan jatkuvasti ja komppanioiden tekniset ryhmät olivatkin lähes jatkuvasti ylityöllistettyjä. Tilannetta ei helpottanut myöskään se, että autokomppanioiden henkilöstöä jouduttiin käyttämään teiden kunnostustöihin muiden joukkojen ohella, vaikka lähes aina edellytettiin että pääosa kunnossa olevista ajoneuvoista oli jatkuvasti ajotehtävissä. Kuljetusmuodostelmien kuorma-autoilla jouduttiin ajamaan usein myös soraa teiden

<sup>38</sup> Kaila, Toivo T: Lapin Sota, Kauppalehti Oy:n Kirjapaino, Helsinki 1950. sivu 321 – 322.

<sup>39</sup> Jatkosodan historia 5, Sotatieteen Laitoksen Sotahistorian toimisto, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XXV:5, WSOY, Porvoo 1992. sivu 402.

<sup>40</sup> 67. AutoK:n sotapäiväkirja ajalta 1.8.44–23.11.44, SPK 5075 ja Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>41</sup> Puolustusvoimien huolto 1918–1986, Huoltoupseeriyhdistys ry., Länsi-Savon kirjapaino, Mikkeli 1988. sivu 531.

kunnostuksiin liittyen, jolloin niitä ei voinut käyttää huoltokuljetuksiin.<sup>42</sup> Ajoneuvojen puute vaikutti suoranaisesti myös huoltomuodostelmien siirtymisiin. Kuormastonkorjausjoukkue ei saanut lähes kertaakaan kuljetustukea siirtymisiinsä ja kalustonsa kuljetuksiin tai evakuointeihin.<sup>43</sup> Ajoneuvojen puutteella oli jopa vaikutuksia divisioonan panssarintorjuntakykyynkin sitä heikentävästi, kun kaasusuojelukomppaniaan kuulunut savutusjoukkue oli hetkittäin kokonaan ilman ajoneuvoja. Ne olivat vaurioituneet huonokuntoisella tiellä ja joutuneet korjattavaksi. Panssarintorjuntaan olennaisesti liittynyt savutuskyky puuttui tällöin divisioonalta kärjessä eteneviltä joukoilta kokonaan.<sup>44</sup>

Huollon kuljetusten vaikeita toimintaolosuhteita vastaan pystyttiin toiminaan tehokkaasti muutoinkin, kuin pelkästään teitä korjaamalla. Tärkein ja merkittävin seikka oli se, että 6. divisioonalle alistettiin käyttöön huoltopäällikön esitysten perusteella kuljetusmuodostelmia – autokomppanioita, ensin päämajan ja myöhemmin III. armeijakunnan toimesta. Alistettuja autokomppanioita käytettiin sotatoimien aikana huoltokuljetuksiin, jotka kokonaisuutena toteutettiin täysin suunnitellulla tavalla.<sup>45</sup> Toinen yksittäinen divisioonan huoltomuodostelmien toimintaa parantanut seikka oli se, että vaikka saksalaiset olivat tuhonneet kaikki lossit ja veneet, oli divisioonalla käytettävissään koko ylimeno- ja siltakalustonsa jota päämaja oli osin täydentänyt ennen etenemisen alkua. 6 D:lla oli käytössään oma orgaaninen Pioneeripataljoona 36. Se pystyi tehokkaasti luomaan edellytykset sille, että taistelu- ja divisioonanhuoltojoukot pystyivät verrattain nopeasti ylittämään kaikki vesistöt etenemissuunnassa. Ylimenotoiminta aloitettiin heti Ristijärvellä 20.9. sekä seuraavana päivänä Hyrynsalmella. Kiehimään saatiin 22.9. moottoriponttoonilautta. Puolangan alueella Korpijoki ylitettiin 29.9. ja Iijoki seuraavana yönä, kun ponttoonisilta valmistui. Kenttäsilat valmistuivat molempiin ylimenopaikkoihin 1. ja 3.10.<sup>46</sup> Vesistöjen ylitys suoritettiin yleensä kolmessa eri vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa ylittivät varmistusosastot vesistön yleensä ruuhilla tai tilapäisvälineillä. Ajoneuvojakin voitiin välttävästi siirtää vesistön yli ruuhilautoilla. Toisessa vaiheessa raivattiin ylimenopaikka ensin miinoista ja alueelle siirrettiin ponttoonikalustoa. Kun tämä oli tapahtunut, yleensä noin 1 – 2 vuorokauden kuluttua ensimmäisestä vesistön ylimenosta,

<sup>42</sup> 67. AutoK:n sotapäiväkirja ajalta 1.8.44–23.11.44, SPK 5075. KA(SArk)

<sup>43</sup> 27. Km. Korj.J:n (5549) sotapäiväkirja ajalta 1.1.44–22.11.44, SPK 17696. KA(SArk)

<sup>44</sup> Kss.kom/ 6. DE (5400), sotapäiväkirjan liite 27. SPK 5513. KA(SArk)

<sup>45</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>46</sup> Jatkosodan historia 6, Sotatieteen Laitoksen Sotahistorian toimisto, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XXV:6, WSOY, Porvoo 1996. sivut 414–416.



voitiin huoltokuljetukset aloittaa tehokkaasti. Viimeisessä ja kolmannessa vaiheessa alueelle rakennettiin yleensä kenttäsilta.<sup>47</sup>

Vaikka tiestöä jatkuvasti korjattiin ja ylimenotoiminta oli tehokasta, ei divisioonan alajohtoportaiden orgaaninen huolto kyennyt aina tehokkaasti seuraamaan taistelevia joukkoja. Niiden huoltokuljetuskalusto oli jo itsessään ajoneuvokalustoa hitaampaa ja kuljetuskapasiteetiltaan pienempää pääosin hevosvetoista kalustoa. Vaikka hevosvetoisella kalustolla oli etuja kuten hyvä liikkuvuus tuhotuillakin teillä, jäi se usein jälkeen jalkaväkijoukkojen nopeasta etenemistahdistista. Tähän oli kaksi keskeistä syytä: ensinnäkin alajohtoportaiden huollon siirtoja hidastutti erityisesti se, että tiestöä jouduttiin jatkuvasti korjaamaan etenemisen aikana. Toinen etenemistä ratkaisevasti hidastanut seikka oli jalkaväkirykmenttien huoltomuodostelmien vesistöjen ylimenot. Niillä oli tarve ylittää vesistöt usein jo ylimenojen ensimmäisessä vaiheessa (ruuhilautoilla) voidakseen seurata tehokkaasti tuettavia joukkoja. Ruuhilautoilla kyettiin siirtämään kuitenkin yleensä vain yksi ajoneuvo tai kaksi hevosvetoista ajoneuvoa kerralla, mikä johti auttamatta tilanteeseen jossa alajohtoportaiden huoltomuodostelmat jäivät taistelujoukoista jälkeen.<sup>48</sup>

Ongelmat alajohtoportaiden huollossa heijastuivat suoraan myös jalkaväkijoukkojen taistelukykyyn ja taistelutoimintaan. Jalkaväkijoukkojen eteneminen pysähtyi hetkittäin kokonaan huoltovaikeuksien takia. Huoltovaikeudet aiheuttivat myös joukkojen taistelutehtävien fyysisen rasittavuuden lisääntymistä yhdessä sääolosuhteiden vaikutusten kanssa. Joukot joutuivat kantamaan usein mukanaan normaalia enemmän esimerkiksi ampumatarvikkeita erittäin vaikeakulkuisessa maastossa. Saksalaiset pakottivat usein toiminnallaan divisioonan jalkaväkijoukot poikkeamaan teiden suunnista ja suuntaamaan etenemisen maaston kautta. Joukot olivat pakotettuja monin paikoin tekemään fyysisesti erittäin rasittavia laajoja maastokoukkauksia erittäin vaikeakulkuisessa ja osin suoperäisessäkin maastossa.<sup>49</sup> Sateinen sää vain lisäsi saarrostustehtävien rasittavuutta muuttamalla jo itsessään vaikean maaston paikoin entistäkin vaikeakulkuisemmaksi ja vetiseksi<sup>50</sup>. Joukkojen taistelukuntoon vaikutti olennaisesti Lapin sodan aikana myös joukoille jaettu ruoan määrä ja sen laatu. Koska joukot joutuivat jatkuvasti raskaille marsseille,

<sup>47</sup> Suomen Sota 1941–1945, 8. osa: Sotatoimet Laatokan ja Jäämeren välillä 1944–1945, Sotahistoriallisen Tutkimuslaitoksen Sotahistoriallinen Toimisto, Kirjapaino OY Savo, Kuopio 1958. sivu 405.

<sup>48</sup> JR 12 (5600):n sotapäiväkirja ajalta 1.9.44–2.11.44, SPK 10338, JR 33 (5402):n sotapäiväkirja ajalta 1.8.44–25.9.44 SPK 11471 ja JR 33 (5402):n sotapäiväkirja ajalta 26.9.44–14.11.44 SPK 11472. KA(SArk).

<sup>49</sup> sama

<sup>50</sup> TSTO VIII/ 6. DE, 1944. 21. KSO:n sekä 24. ja 27. Kenttäsairaalan ilmoitus 6. D:n tilanteesta 12.11.–44. T 8018/9. KA(SArk).

päivämarssien pituuksien vaihdellessa 10–35 kilometriin, kului energiaa usein erittäin paljon. Ruokaa oli siihen usein erittäin niukasti verrattuna todelliseen kulutukseen. Ruoan laatuakin arvioitiin vain tyydyttäväksi.<sup>51</sup>

Jatkuva eteneminen ja huollolliset ongelmat vaikuttivat osaltaan myös divisioonan joukkojen terveystilanteeseen ja toimintakykyynkin. Täisaunoja ei voitu käyttää joukkojen jatkuvan liikkeelläolon takia. Tätä esiintyikin runsaasti. Täiongelma pahentui erityisesti lokakuun aikana. Puhtaita alusvaatteita pystyttiin toimittamaan joukoille vain kerran kahdessa tai kolmessa viikossa ja yksiköt pystyivät saunomaan pääsääntöisesti vain kerran viikossa tai kahdessa. Eräät yksiköt eivät pystyneet saunomaan yli kuukauteen.<sup>52</sup>

Kuluttavien marssien ja sääolosuhteiden yhteisvaikutuksesta joukkojen jalkinetilannekin huononi huomattavasti heti etenemisen alettua syyskuussa. Jalkineet kuluivat ja likosivat marsseilla erittäin huonoiksi. Tämä aiheutti erityisesti pahoja hankaumia<sup>53</sup>. Divisioonan joukkojen varustetilanne oli ollut jo etenemisen alkaessa tyydyttävä ja osalla divisioonan joukoista huono. Syynä tähän oli se, että varustetäydennyksiä ei saatu Ihantalan ratkaisutaisteluiden aikana eikä niiden jälkeenkään ennen divisioonan siirtoa Kajaaniin. Varsinkin miehistön varusteet heikkenivät nopeasti kun taisteluissa jouduttiin käyttämään jatkuvasti samoja varusteita. Divisioonan intendentti luutnantti Varis esittikin Päämajalle 4.9. pyynnön, että divisioona saisi heti Kajaaniin saavuttuaan varustetäydennyksinä 5 000 villapaitaa, 6 000 asetakkia, 2 000 päällystakkia sekä 50 telttaa ja 125 telttakamiinaa. Luutnantti Varis esitti lisäksi, että divisioonan joukot saisivat myös sadetakkeja, saappaita sekä housuja.<sup>54</sup> Esitettyjä materiaalitilauksia ei kuitenkaan kokonaisuudessaan saatu. Tämä johti mm. siihen että huoltopäällikkö joutui kieltämään kokonaan kangasteltojen käytön etenemisen aikana 30.9.44 alkaen. Kangastelttoja sai käyttää enintään viikon ajan, kun joukko saapui uudelle majoitusalueelle. Muulloin niiden käyttö oli kielletty. Kieltoa huoltopäällikkö perusteli sillä, että telttakangasmateriaalista oli yleistä puutetta ja teltoja ei divisioona kyennyt saamaan mistään enää lisää.<sup>55</sup> Telttojen puutteeseen oli huoltopäällikkö reagoinut jo aikaisemmin, kun hän oli tilannut divisioonan joukkojen käytettäväksi tarkoitettuja

<sup>51</sup> Suomen Sota 1941–1945, 8. osa: Sotatoimet Laatokan ja Jäämeren välillä 1944–1945, Sotahistoriallisen Tutkimuslaitoksen Sotahistoriallinen Toimisto, Kirjapaino OY Savo, Kuopio 1958. sivu 555.

<sup>52</sup> Kss.kom/ 6. DE (5400), sotapäiväkirjan liite 25, 27. SPK 5513. KA(SArk).

<sup>53</sup> TSTO VIII/ 6. DE, 1944. JR 12. Toimintakertomus 2.11.–44. ja 21. KSO:n sekä 24. ja 27. Kenttäsairaalan ilmoitus 6. D:n tilanteesta 12.11.44. T 8018/9. KA(SArk).

<sup>54</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>55</sup> 6. Divisioonan esikunta N:o 1153/VI/2 b sal. Asia: kangasteltat 25.8.44. Mappi 2, T8914. KA(SArk)

pahviteltoja sekä ajoneuvoille lämmitettäviä korjaamosuojia<sup>56</sup>. Osa tilatuista pahviteltoista ja korjaamosuojista saatiin divisioonan joukkojen käyttöön jo 24.9.<sup>57</sup>

Kokonaisuutena joutuivat divisioonan huoltomuodostelmat olemaan aiempaa enemmän sääolosuhteiden vaikutusten alaisina Lapin sodan aikana. Divisioonan etenemissuunnan muutoinkin suppea rakennuskanta oli tuhottu laajasti saksalaisten toimesta. Lääkintähuoltoon käyttökelpoisten rakennusten puute vaikutti toimintaa haittaavasti ehkä eniten, kun kenttäsaирaalat joutuivat työskentelemään usein puutteellisissa ja alkeellisissa olosuhteissa. Samalla haavoittuneiden evakuointimatkat pitivät ja evakuointi hidastui tiestöön kohdistuneen tuhoamisen takia.<sup>58</sup> Ampumatarvikehuollossakin esiintyi uusia haasteita, kun ilmeni jatkuvasti lisääntyvää tarvetta suojata materiaalia tavarapeitteillä. Materiaalia ei voitu sijoittaa totutulla tavalla rakennuksiin tai vähäiseen ehjään ajoneuvokalustoon, koska sen tuli olla lähes jatkuvasti liikkeellä.<sup>59</sup> Desinfektioon käytettävää kalkkiakin tuhoutui runsaasti syyskuussa 1944. Tämä johtui varastosuojien puutteesta ja siitä, että siirtymisten aikana materiaalia jouduttiin varastoimaan maastoon ja usein ainoastaan suojapaperilla peitettynä.<sup>60</sup>

### 3. HUOLLON SUUNNITTELU JA JOHTAMINEN

#### 3.1 Divisioonan esikunta huollon johtamisympäristönä

Divisioonan komentaja oli yksin vastuussa johtamisesta, ja hän myös kantoi vastuun päätöksistään. Komentaja tarvitsi kuitenkin johtamistoimintansa avuksi organisaation, joka toteutti hänen päätökset käskyiksi ja jakoi ne divisioonan joukoille. Tämä organisaatio muodostui divisioonan esikunnasta.<sup>61</sup> Divisioonan esikunnan (DE) tehtävänä oli hankkia ja muokata divisioonan komentajan päätöksentekoon ja johtamiseen tarvittava aineisto ja tieto. Divisioonan esikunta laati ja vastasi siitä, että komentajan päätökset saatettiin joukkojen tietoon käskyinä tai ohjeina. Esikunnan keskeiseksi tehtäväksi tuli myös käskyjen ja ohjeiden täytäntöönpanon valvonta. Divisioonan esikunta ja komentaja olivat välittömässä ja suorassa yhteydessä, ja he muodostivat yhden kokonaisuuden, divisioonan johdon. Esikunnan

<sup>56</sup> 6. DE Huolto-osasto N:o 1249/VI/2 a, Asia: Pahvitelttilaus Päämajan Huolto-osastolle. 9.9.44. 6. DE Tsto IV 1944. Kirje-diario No 1. T8021/20. KA(SArk)

<sup>57</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>58</sup> Suomen Sota 1941–1945, osa: 10, Sotahistoriallisen Tutkimuslaitoksen Sotahistoriallinen Toimisto, Kirjapaino OY Savo, Kuopio 1961. sivut 507 – 510.

<sup>59</sup> 17. AVar.K:n sotapäiväkirja 28.8.44–26.11.44, SPK 11178. KA(SArk).

<sup>60</sup> Kss.kom/6. DE, sotapäiväkirjan liitteet v. 1944, SPK 5513. KA(SArk).

<sup>61</sup> Grandell Leonard. Joukkojen Huolto Sodassa. Oy Etelä-Savon kirjapaino. Lappeenranta 1934. Sivu 95.

keskeinen tehtävä oli välittää komentajan tahto pienimpiin yksityiskohtiin asti kaikille alajohtoportaille, niin että divisioona toimi organisaationa yhden tahdon mukaisesti. Esikunnan sisäisessä työskentelyssä pyrittiin siihen, että kaikkien ajatukset ja mielipiteet otettaisiin suunnittelussa ja toiminnan aikana huomioon. Kaikki tärkeät olennaiset tiedot jaettiin kuitenkin koko esikunnan henkilöstölle kirjallisena. Tällä pyrittiin välttämään se, ettei olennaisia tietoja häviäisi eikä muodostuisi vääriä tilannekuvia tai käsityksiä tärkeistä asioista. Koko esikuntatyöskentelylle oli asetettu selkeä suoritusvaatimus ja tavoite: sen piti kyetä työskentelemään ja suoriutumaan nopeasti tehtävistä ulkoisista olosuhteista riippumatta.<sup>62</sup>

Jotta esikunnan työskentely olisi tehokasta, tuli DE:n kaikkien eri osien välillä olla hyvät yhteydet. Ainostaan tilanteen niin vaatiessa ja siirtymisten aikana voitiin esikunta jakaa kahteen portaaseen. Tällöin ensimmäisessä portaassa tuli olla kaikki divisioonan sotatoimien johtamisen kannalta oleelliset esikunnan henkilöt. Esikunnan siirto tuli aina valmistella huolellisesti. Uusi esikunnan paikka tuli aina tiedustella ja valmistella etukäteen. Tällöin suunniteltiin esimerkiksi tilojen käyttö huonejakoa myöten ja viestiyhteydet tärkeää viitoitusta unohtamatta. Esikunnan siirtyminen uuteen paikkaan aloitettiin yleensä vain siinä tapauksessa, jos nykyisessä paikassa ei voitu taata häiriöttömiä työskentelyolosuhteita. Sopivia esikunnan sijaintipaikkoja olivatkin virasto- ja liikehuoneistot, tehtaot jne.<sup>63</sup>

6. divisioonan esikuntaan kuului Lapin sodan aikana divisioonan komentajana eversti A. Puroma<sup>64</sup>, esikuntapäällikkö everstiluutnantti A. Suvantola sekä tykistökomentajana toiminut eversti A. Mäki<sup>65</sup>. Eversti Mäki oli myös samalla KTR 14:n komentaja. Pioneerikomentajana esikuntaan kuului majuri V. Tiainen<sup>66</sup>, viestikomentajana majuri P. J. Gummerus<sup>67</sup> ja kaasusuojelukomentajana kapteeni A. Viiri<sup>68</sup>. Esikuntaan kuului lisäksi sen osastot 1–3 ja aselajikomantajien aselajitoimistot<sup>69</sup>. 6. divisioonan ylin johto Lapin sodan ajalta on esitetty liitteessä 8. ja divisioonan esikunnan jatkosodan aikainen kokoonpano liitteessä 9.

---

<sup>61</sup> Esikuntaopas, s.25–27.

<sup>64</sup> Kantakortti: Puroma, Albert Aleksander (s. 21.2.1895 Tuusulassa). Albert Puroma ylennettiin everstiksi 9.11.1940. Eversti Puroma toimi 6. divisioonan komentajana 8.8.–15.11.44. KA(SArk)

<sup>65</sup> E/ KTR 14:n, 5477, sotapäiväkirja ajalta 1.10.–10.11.44. SPK 15614.

<sup>66</sup> Jatkosodan historia 6, Sotatieteen Laitoksen Sotahistorian toimisto, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XXV:6, WSOY, Porvoo 1994, s. 416.

<sup>67</sup> Mappi 2., saapuvat: k) Viesti-tsto: Käsky yleisradiohuollon järjestelyistä 6. D:ssä 31.7.1944. T8914

<sup>68</sup> Kss.kom./6. DE, 5400, Sotapäiväkirjan liitteet v. 1944, liite: 23., SPK 5513.

<sup>69</sup> Esikuntaopas, s. 25–27.

### 3.1.2 Esikuntapäällikön johtamistoiminta

6. divisioonan esikuntaa johti komentajan alaisena divisioonan esikuntapäällikkö everstiluutnantti Bror Axel Suvantola<sup>70</sup>. Hänet määrättiin esikuntapäälliköksi 6. D:aan 8.9.1944, ja hän toimi tehtävässä 21.12.1944 asti. Everstiluutnantti Suvantola johti divisioonan esikunnan työskentelyä Lapin sodassa pääasiassa pitämällä päivittäisiä puhutteluilta esikunnan osastopäälliköille sekä aselajikomentajille. Poikkeuksena tästä on Lapin sodan aikana ajanjakso 16.10.–18.10. sekä 26.10., jolloin divisioonan komentaja eversti Puroma piti esikunnan puhuttelut itse. Esikuntapäällikön puhutteluissa käskettiin yhteiskäskynä lähes aina vallitseva tilanne- ja yleistilanne, alajohtoportaiden tehtävät sekä huoltopäällikölle huollolliset ja aselajikomentajille heidän erikoisalojensa tehtävät. Säätietoja ja käytettävän huoltotiestön kuntoa käsiteltiin myös ajoittain. Suvantola käski puhutteluissaan divisioonalle tehdyistä joukkojen alistuksista tai alistusten päättymisistä, milloin niitä oli tapahtunut. Alistuksiin liittyen käskettiin huoltopäällikölle usein myös divisioonan huoltovastuu alistetun joukon osalta. Suvantola välitti puhutteluissaan ajoittain myös divisioonan komentajan käskyjä suullisesti asianosaisille.<sup>71</sup>

Evl Suvantola antoi suullisia ja kirjallisia tehtäviä ja käskyjä esikunnan henkilöstölle puhutteluiden ulkopuolellakin aina, kun tilanne sitä vaati. Hän tiedotti usein kiireellisiä asioita niin esikunnan kuin alajohtoportaiden henkilöstölle tapaamalla heidät henkilökohtaisesti tai puhelimitse. Kaikki tärkeät asiat ja erilliskäskyt saatettiin tällöinkin asiakirjajakelulla kaikille esikunnan osastoille ja aselajikomentajille tiedoksi. Upseerikuriireitakin käytettiin tarvittaessa käskyjen tai asioiden saattamiseksi asianomaisten tietoon, milloin hän ei ollut esikunnassa.<sup>72</sup>

Evl Suvantola käski ja johti itse lähes aina myös kaikki DE:n siirtoihin liittyvät valmistelut sekä itse siirtymisen. Hän käski uuden esikunnan tiedustelun ja valmistelun yleensä esikunnan komendantille tai esikuntakomppanian päällikölle. Evl Suvantola ja eversti Puromakin osallistuivat itse maastontiedusteluihin, mikäli tehtävät sen sallivat eikä divisioonalla ollut välitöntä taistelukosketusta. Suvantola tarkasti aina kuitenkin itse maastontiedustelun tulokset ja hyväksyi ne tai muutti laadittua ja hänelle esiteltyä suunnitelmaa. DE siirtyi pääsääntöisesti

<sup>70</sup> 6. divisioonan esikunnan operatiivisen osaston sotapäiväkirjan liitteet, 29.6.1944–22.11.1944. SPK 5526. ja Kenttäohjesääntö III (K.O. III:), sivut 20–21. Kadettikoulun vuosina 1924–1926 ja sotakorkeakoulun 1938–1939 käynyt evl Suvantola oli itsekin toiminut huoltopäällikkönä 13. divisioonassa 27.10.1939–12.2.1940. Lisäksi hän oli toiminut lukuisissa muissa armeijakunnan esikunta- ja joukkoyksikkötehtävissä. Suvantola määrättiin 6. D:n esikuntapäälliköksi 9.8.1944. Evl Suvantola oli osallistunut sotatoimiin ja taisteluihin ennen Lapin Sotaa mm. Laatokan Karjalassa, Pitkärannassa vuosina 1939–1940 sekä Tohmajärven, Sortavalan, Äänislinnan, Karhumäen ja Syvärin alueilla vuosina 1941–1944. Katakortti: Suvantola, Bror Axel (s. 15.11.1902 Viipurissa KA(SArk)).

<sup>71</sup> Op.Os/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 18.9.44–30.11.44. SPK 5525 KA(SArk).

<sup>74</sup> Op.Os/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 18.9.44–30.11.44. SPK 5525 KA(SArk).

portaittain Suvantolan käskemänä ajankohtana hänen hyväksymään uuteen sijaintiin ja ryhmytykseen.<sup>73</sup>

### 3.2 Huoltopäällikkö johtaa divisioonan huoltoa esikuntapäällikön alaisuudessa.

Divisioonan komentaja tarvitsi johtamistoiminnassaan myös asiantuntija-apua. Sotatoimiyhtymän kokoonpano oli niin laaja-alainen ja monitahoinen, ettei komentajaltakaan voitu edellyttää kaikkien aselajien tai huoltolajien täydellistä hallintaa sekä johtamista. Divisioonan komentajalta edellytettiin huollon osalta taktillisen ja teknillisen suorituskyvyn ymmärrystä niin, että hän pystyi käskemään divisioonan kokonaistoimintaan liittyvät huollon tehtävät. Divisioonan johtamisen kannalta olikin aivan välttämätöntä, että divisioonan esikunnassa oli myös eri alojen asiantuntijoita kuten joita aselajikomentajat, huoltopäällikkö ja huoltolajijohtajat.<sup>74</sup>

Divisioonan esikuntapäällikkö vastasi divisioonan huollon johtamisesta käytännössä. Esikuntapäällikkö käski – yleensä komentajan päätöksen perusteella – huoltopäällikölle kaikki tarpeelliset käskyt huollollisten tehtävien suunnittelua, valmistelua ja toimeenpanoa varten.<sup>75</sup> Hän huolehti erityisesti huollon osalta siitä, että huoltopäälliköllä ja huoltolajien johtajilla oli jatkuvasti riittävä pohja työskentelyyn ja aselajien väliseen yhteistoimintaan. Esikuntapäällikkö vastasi myös siitä, että huoltopäällikkö oli aina selvillä divisioonan huoltilanteesta. Esikuntapäällikkö allekirjoitti myös kaikki huoltokäskyt ja erikoismääräykset sekä varmensi tarvittaessa kaikki huoltotaktilliset erilliskäskyt. Esikuntapäällikkö vastasi myös kaikkien tuotettujen asiakirjojen sisällön ja muotoseikkojen oikeellisuudesta. Keskeinen esikuntapäällikön tehtävä oli myös kaikkien divisioonan esikunnasta lähtevien huollonkin käskyjen oikea-aikaisesta toimittamisesta vastaanottajille. Divisioonan huoltojohto jatkosodassa on esitetty liitteessä 10.

Huollon suunnittelu ja käytännön suoritteiden tehokas johtaminen edellytti sitä, että huollon suunnittelu ja johtaminen on keskitetty huoltopäällikölle. Vain tällä tavoin pystyttiin divisioonan huolto liittämään taktilliseen kokonaistilanteeseen taistelujoukkojen edellyttämällä tavalla. Huollon lopullisten suunnitelmien edellytettiin – aivan kuten taistelujoukoissakin – olevan yhden miehen eli huoltopäällikön päätöksiä. Huollon taktillista

<sup>73</sup> Op.Os/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 18.9.44–30.11.44. SPK 5525. KA(SArk).

<sup>74</sup> Grandell, Leonard. Joukkojen Huolto Sodassa. Oy Etelä-Savon kirjapaino. Lappeenranta 1934. Sivu 96.

<sup>75</sup> Jatkosodan historia 6, Sotatieteen Laitoksen Sotahistorian toimisto, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XXV:6, WSOY, Porvoo 1994, s. 337

johtamista varten oli divisioonassa huoltopäällikkö. Hänen keskeisin tehtävänsä oli suunnitella ja yhdistää sekä johtaa kaikkien huoltolajien taktillinen toiminta yhdeksi divisioonan komentajan päätöksen ja tavoitteiden mukaiseksi kokonaisuudeksi. Huoltopäällikön roolia ja merkitystä korosti myös se, että divisioonan komentajan ajan ei katsottu riittävän divisioonan huollon välittömään johtamiseen ja valvontaan. Komentajan tuli antaa huollolle sen yleiset ohjeet, koska hänen tuli omassa johtamistoiminnassaan keskittyä divisioonan operatiiviseen ja taktilliseen suunnitteluun ja johtamiseen.<sup>76</sup> Huoltopäällikön yhtenä tärkeimpänä tehtävänä olikin tukea myös divisioonan komentajaa hänen päätöksenteossaan antamalla hänelle mm. tietoa vallitsevasta huoltotilanteesta ja mahdollisista huollollisista rajoituksista sekä mahdollisuuksista<sup>77</sup>.

DE:n osaston 3 osastopäällikkönä ja samalla divisioonan huoltopäällikkönä toimi Lapin sodan aikana toimi kadettikoulun vuosina 1930–1932 käynyt Kalle Ilmari Järvinen. Hänet oli ylennetty luutnantiksi kadettikoulun suorittamisen jälkeen 14.5.1932, kapteeniksi 6.12.1939, majuriksi 27.8.1941 ja everstiluutnantiksi 27.8.1944. Evl Järvinen palkittiin lukuisilla kunniamerkeillä ansioistaan sodan aikana.<sup>78</sup> Päälystökortin arvostelukohdassa numero 15 todettiin, että Järvisen soveliain sodanaikainen sijoitus olisi huoltopäällikkö. Evl Suvantola merkitsi päälystökorttiin 4.11.1944 tekemässään arvioinnissa evl Järvisen ominaisuuksista seuraavaa: yleinen esiintymiskyky on hyvä, Järvisen fyysinen kunto ja huolellisuus ovat hyvällä tasolla, hänellä on erittäin hyvä vireys- ja aloitekyky, hyvä järjestelytaito, hyvä johtajataito, hyvä taktillinen kyky sekä hyvä käsitys- ja arvostelukyky.<sup>79</sup>

Evl Järvisellä oli laaja huollollinen koulutus ja kokemusta huoltopäällikön tehtävistä jo ennen ensimmäistä määräystään 6. D:n huoltopäälliköksi. Hän oli ollut oppilaana Puolustusministeriön sotilashallinnollisella kurssilla, joka järjestettiin Sotilashallinnollisen koulussa (SHK)<sup>80</sup>. Evl Järvinen oli oppilaana I jaksolla 23.1.–22.6.1933 ja II jaksolla 4.11.1935–20.3.1936<sup>81</sup>. I jaksolla koulutettiin joukko-osaston rauhan ja sodan ajan talousupseerin tehtävät. II jaksolla koulutettiin joukko-osaston huoltopäällikön ja yhtymän intendentin tehtävät<sup>82</sup>. Evl Järvinen nimitettiin SHK:n suorittamisen jälkeen Lapin

<sup>76</sup> Grandell, Leonard. Joukkojen Huolto Sodassa. Oy Etelä-Savon kirjapaino. Lappeenranta 1934. Sivu 97–100.

<sup>77</sup> Kenttäohjesääntö III (K.O. III:), sivut 17–18.

<sup>78</sup> Kantakortti: Järvinen, Kalle Ilmari, syntynyt 17.9.1905. Syntymäpaikka: Aitoo. KA(SArk)

<sup>79</sup> Kantakortti: Järvinen, Kalle Ilmari. KA(SArk)

<sup>80</sup> Puolustusvoimien huolto 1918–1986, Huoltoupseeriyhdistys ry., Länsi-Savon kirjapaino, Mikkeli 1988. Sivu 99.

<sup>81</sup> Kantakortti: Järvinen, Kalle Ilmari.

<sup>82</sup> Puolustusvoimien huolto 1918–1986, s.99.

Rajavartioston esikuntaan talouspäällikön apulaiseksi 21.2.1936 alkaen. Evl Järvinen palveli talvi- ja jatkosodan aikana pääasiassa huoltopäällikön tehtävissä:

- Lapin Ryhmän (Lapin R) huoltopäällikkönä 18.11.1939–23.2.1940
- osasto Willamon huoltopäällikkönä 24.2.1940–26.3.1940
- 11. divisioonan huoltopäällikkönä 27.3.1940–15.8.1940
- 12. prikaatin huoltopäällikkönä 16.8.1940–7.6.1940
- 6. divisioonan huoltopäällikkönä 8.6.1941–7.7.1942
- päämajan pääintendentinosastolla 7.7.1942–13.1.1943. Taloushuollon tarkastajana 14.7.1942–13.1.1943.
- 6. divisioonan huoltopäällikkönä 15.1.1943–24.11.1944.

Evl Järvinen määrättiin III armeijakunnan esikuntaan kaukoliikenteen päälliköksi 25.11–4.12.1944 väliseksi ajaksi. Ennen eroamistaan vakinaisesta palveluksesta hän toimi vielä 1. divisioonan esikunnassa erikoistehtävissä 5.12.1944–4.3.1945. Hän erosi vakinaisesta palveluksesta 4.3.1945 omasta pyynnöstään. Sodan jälkeen hän oli töissä mm. Pohjolan Liikenteellä Oulussa.<sup>83</sup>

Evl Järvinen osallistui jatkosodan aikana myös päämajan pääintendentintoimiston järjestämälle, merkittäväksi ja tärkeäksi luonnehditulle komennusmatkalle Varsovaan, jossa sijaitsi Saksan armeijan Heeresbekleidungsamt. Komennukselle osallistui Järvisen lisäksi Kannaksen ryhmän intendentti, majuri I. Murtti sekä Valtion pukutehtaan johtaja, majuri K. Sundberg. Komennuksen kesto oli noin kaksi viikkoa, kuten kevättalvella 1942 järjestetty vastaava yhdentoista upseerin komennusmatkakin. Evl Järvinen toimi jo tällöin 6. divisioonan huoltopäällikkönä. Matkan tarkoituksena oli saada oppia saksalaisilta siitä, miten vaatetus- ja yleishuoltoa voitaisiin tehostaa kiristyvän raaka-ainepulan aikana. Saksalaiset esittelivät toimenpiteitä, joilla varushuollossa ja vaatetuskorjaustoiminnassa voitiin ottaa huomioon kaikki kulutusta säästävät näkökohdat.<sup>84</sup>

### 3.2.1 Aselajikomentajat osallistuvat huollon suunnitteluun ja johtamiseen

Aselajikomentajat osallistuivat divisioonan huollon johtamiseen ja suunnitteluun toimimalla oman aselajinsa ylimpinä huoltolajijohtajina divisioonassa. Heidän tärkein tehtävänsä oli omien huoltolajiensa huoltoteknillinen johtaminen. He johtivat oman alansa tarvikkeiden ja välineiden täydennyksiä sekä evakuointia. He toimivat tiiviissä yhteistyössä huoltopäällikön kanssa, jotta heidän johtamiensa huoltolajien kuljetukset pystyttäisiin järjestämään

<sup>83</sup> Kantakortti: Järvinen, Kalle Ilmari.

<sup>84</sup> Päämajan intendentinosaston asiakirja: Talousups. komentaminen Saksaan. 13.1.1944. T8021/36. KA(SArk)



tehokkaasti. Aselajikomentajien tuli myös avustaa huoltopäällikköä ja tehdä esityksiä huoltomuodostelmien sopivista ryhmittämisistä. Aselajikomentajien ja huoltopäällikön tehokas yhteistoiminta olikin aivan välttämätöntä divisioonan huollon johtamisen ja toteutuksen kannalta. Aselajikomentajien huollon johtamisvastuut oli jaettu seuraavasti: pioneerikomentaja vastasi pioneerihuollosta apunaan DE:n pioneeritoimisto, jossa hänellä oli apunaan 2–3 upseeria. Pioneerikomentaja oli kaikkien pioneeri- ja pioneerihuoltomuodostelmien suoranainen esimies. Viestikomentaja vastasi viestihuollosta apunaan DE:n viestitoimisto ja hän oli divisioonan viestijoukkojen suoranainen esimies. Kaasusuojeluhuollosta vastasi kaasusuojelukomentaja, joka oli samalla kaasusuojelumuodostelmien suoranainen esimies. Taisteluvälinehuoltoa johti divisioonan tykistökomentaja. Hänellä oli apuna komentamansa KTR 14:n esikunnan taisteluvälinetoimisto. Tykistökomentaja johti kaikkia divisioonan taisteluvälinehuoltomuodostelmia. E/ KTR 14:n taisteluvälinetoimiston päällikkönä<sup>85</sup> toimi Lapin sodan aikana kapteeni M. R. Melamies.<sup>86</sup>

### 3.2.2 Esikunnan osastojen 1-3 tehtävät huollon suunnittelussa ja johtamisessa

Divisioonan esikuntaan kuului myös kiinteästi sen osastot 1–3. Osasto 1 oli divisioonan esikunnan komento-osasto, osasto 2 oli DE:n operatiivinen osasto ja osasto 3 oli DE:n huolto-osasto.<sup>87</sup> Osasto 1 divisioonan huoltoon liittyvät tehtävät olivat mm. kaikkien virkasanomien ja tiedotusten vastaanotto ja jakelu kaikille esikunnan toimistoille, divisioonan kaikkien yksiköiden vahvuustilanteen ylläpito sekä vahvuustaulukoiden laadinta, kaikkien divisioonan joukkojen esikuntien sijoituspaikkatietojen ylläpito sekä divisioonan kaikkien joukkojen tilanteen ja toimintakunnon seuranta. Komento-osasto huolehti edelleen henkilöstötäydennyksistä, kenttäpostikonttorin toiminnasta sekä postin jakelusta joukoille. Se huolehti myös kaikesta turvallisuuteen, vartiointiin ja lähettitoimintaan liittyvästä suunnittelusta ja valvonnasta. Tehtäviin kuului lisäksi esikunnan lähettipalveluiden sekä karttapalveluiden järjestäminen.<sup>88</sup> DE:n komento-osasto 1 päällikkönä toimi syksyllä 1944 luutnantti N. von Veh<sup>89</sup>.

<sup>85</sup> Tsto VII/6. DE, 1944, N:o 1-18, Os.1:n asiat, mappi 2: Taisteluvälinehuolto-ohje N:o 7/44, 15.8.44, T 8914. ja E/ KTR 14:n, (5477), sotapäiväkirja ajalta 1.10.–10.11.44. SPK 15614. KA(SArk)

<sup>86</sup> Grandell, s. 100–101.

<sup>87</sup> Esikuntaopas, s.15–18.

<sup>88</sup> Yleisesikunta.: Esikuntaopas – Ohjeita armeijakunnan ja divisioonan esikuntien työskentelyä varten. Otava. Helsinki 1940. Sivut: 15–18.

<sup>89</sup> Komento-osaston asiakirja, 23.9.44. Mappi 2, saapuvat. T8914.KA(SArk)

Divisioonan esikunnan operatiivinen osasto 2 oli erittäin tärkeässä asemassa divisioonan huollon kannalta. Osaston tuli työskennellä kiinteässä yhteistyössä huolto-osasto 3 kanssa, mutta piti myös jatkuvasti tiiviisti yhteyttä esikunnan muihin toimistoihin sekä aselajikomentajiin antaen helle tietoa operaatioiden kulusta. Tällöin heiltä pyydettiin operaation jatkoon liittyviä esityksiä huollon järjestämisestä. Tehtäviin kuului olennaisimpina huollon kannalta tärkeä jatkuva tilanteen kehityksen seuranta. Osasto ylläpiti myös DE:n tilannekarttoja sekä yhteyksiä naapurijoukkoihin. Tähän liittyi käytettävissä olevien välineiden ja huoltotilanteen sekä omien toimintamahdollisuuksien tunteminen. Operatiiviselle osastolle oli käsketty myös jatkuva lääkintähuoltoon liittyvä yksityiskohtainen tehtävä. Osaston tuli arvioida ja tiedottaa huolto-osastolle 3 todennäköiset tappiot operaatioiden aikana. Operatiivinen osasto valmisteli ja suunnitteli sekä teki aloitteita divisioonan operaatioista ja joukkojen siirroista ja laati sotatoimikäskyjä ja valvoi niiden täytäntöönpanoa.<sup>90</sup> Osaston 2 päällikkönä Lapin sodan aikana toimi majuri E. Launis<sup>91</sup>.

Divisioonan huollon kannalta oli esikunnan osastoista tärkein sen huolto-osasto 3 ja siihen kuuluneet toimistot IV–VIII. Huoltopäällikkö everstiluutnantti Järvinen<sup>92</sup> toimi itse huolto-osaston 3 osastopäällikkönä. Osaston 3 tärkeimpinä tehtävinä olivat huoltopäällikön johtamistoiminnan kannalta niiden aktiivinen osallistuminen huollon johtamiseen ja suunnitteluun. Kaikki toimistot suorittivat osaltaan jatkuvaa huoltotilanteen arviointia, ne osallistuivat huoltosuunnitelman laadintaan ja kehittämiseen oman toimialansa osalta, ne laativat esityksiä huoltopäällikölle huoltomuodostelmien ryhmittämisestä sekä avustivat ja osallistuvat huoltotaktillisten käskyjen, huoltokäskyjen ja erikoismääräysten laadintaan.<sup>93</sup> Huolto-osasto laati huollon suunnitteluun ja johtamiseen liittyviä esityksiä mm. huoltomuodostelmien ja -laitosten, huoltoon liittyvien viestiyhteyksien sekä kaasun ja ilmasuojelun järjestelyistä. Osastossa 3 laadittiin kaikki divisioonan huoltotaktilliset yhteiskäskyt ja huoltokäskyt. Huoltolajijohtajia avustettiin heidän omia huoltolajejansa koskevien käskyjen laadinnassa, joita he käskivät omille huoltomuodostelmissa ja huoltolaitoksissa oleville alaisilleen.<sup>94</sup> Huolto-osaston toimistot IV–VIII laativat myös materiaalitilauksia, materiaalitilanneilmoituksia sekä toteuttivat niitä huoltopäällikön ja huoltolajijohtajien käskyjen perusteella.<sup>95</sup> Toimistojen tehtäviin kuului olennaisesti myös

<sup>90</sup> Esikuntaopas, s.18.

<sup>91</sup> 6. DE:n operatiivisen osaston sotapäiväkirjan liitteet ajalta 29.6.1944–22.11.1944, liite 765. SPK 5526.

<sup>92</sup> Kantakortti: Järvinen, Kalle Ilmari. syntynyt 17.9.1905. Syntymäpaikka: Aitoo. KA(SArk)

<sup>93</sup> Esikuntaopas, s.19.

<sup>94</sup> ibid.

<sup>95</sup> Kenttäohjesääntö III (K.O. III) sivu 19.

esikuntapäällikön pitäminen jatkuvasti tietoisena vallitsevasta huoltotilanteesta edustamiensa huoltolajien osalta. Huoltolajijohtajat sekä aselajikomentajat olivat esitelleet asioita taktillisten kysymysten ulkopuolelta suoraan divisioonan komentajalle aina 21.7.1944 asti. Tällöin päämaja määräsi, että huoltopäällikkö esittelee komentajille kaikissa johtoportaissa myös kaikki pioneerien sekä taisteluväline- ja viestimateriaalin porrastusta ja huoltopaikkojen sekä varastojen sijoitusta koskevat asiat.<sup>96</sup>

6. divisioonan tieliikennettä ja kuljetuksia johti huoltopäällikkö itse yleisen huolto- ja kuljetustoimiston IV avustamana. Toimistoon kuului myös hallinnollisesti divisioonan kenttäpostista vastaava kenttäpostimestari<sup>97</sup>. Toimiston IV tehtäviin kuului tärkeimpinä divisioonan huoltopäällikön avustaminen kuljetusten ja liikennejärjestelyjen suunnittelussa sekä kuljetus- ja liikennekäskyjen laadinta. Tieliikenteeseen kuului tieverkon tiedustelu, käytön suunnittelu, korjaaminen ja rakentaminen. Huoltopäällikön tehtävänä oli myös laatia esityksiä divisioonan komentajalle tai esikuntapäällikölle huollon tarvitsemien teiden kunnostamisesta tai lisärakentamisista. Hyväksytyt tienrakennus- ja parannustyöt toteutettiin pioneerikomentajan toimesta. Kuljetuksiin kuului divisioonan liikennesuunnitelman laadinta ja käskeminen, liikenteenohjaus, teiden vartiointi sekä kuljetuksiin liittyvät ilma- ja kaasusuojelutoimenpiteet. Huoltopäällikkö suunnitteli ja johti itse kaikki divisioonan kuljetukset sekä valvoi kuljetusmuodostelmien toimintaa. Huoltopäällikkö jakoi divisioonan kuljetusvoimat vahvistetun huoltosuunnitelman perusteella yleensä kuljetustehtävien kiireellisyyden mukaan. Divisioonan kuljetuksista laadittiin huoltopäällikön johdolla erillinen liikennesuunnitelma kuljetusten johtamisen apuvälineeksi. Liikennesuunnitelma laadittiin yleensä taulukkomuotoon. Siitä kävi ilmi mm. kuljetusten tärkeysjärjestys sekä se, missä ja milloin eri kuljetusmuodostelmien on liikuttava, mitä materiaalia kuljetetaan, missä sivutukset toteutetaan, missä ovat lepopaikat, mihin liikennepartiot sijoitetaan ja mitä henkilöstöä liikennejärjestelyihin on käytössä.<sup>98</sup>

Yleisen huolto- ja kuljetustoimiston IV toimistopäällikkönä oli Lapin sodan aikana kapteeni P. Paavola. Kapteeni Paavola osallistui divisioonan huollon suunnitteluun ja johtamiseen aktiivisesti evl Järvisen käskemänä. Hän kävi mm. 17.9.1944 evl Suvantolan kanssa 4. D:ssa Sotkamossa sopimassa Kajaanin suunnalla olevien 6. D:n joukkojen huollosta ja tiestön käytöstä. 2.10.1944 kapteeni Paavola kävi eversti Puroman kanssa panssaridivisioonassa

<sup>96</sup> Puolustusvoimien huolto 1918–1986, Huoltoupseeriyhdistys ry, Länsi-Savon kirjapaino, Mikkeli 1988, s.181.

<sup>97</sup> Kenttäohjesääntö III (K.O.III) sivut 188–192, Suomen Sota 1941–1945, osa.10, s.415–416. ja Puolustusvoimien huolto 1918–1986, s. 210–211.

<sup>98</sup> Kenttäohjesääntö III (K.O.). Sivut 49–69.

Pudasjärvellä sopimassa 6. D:n joukkojen huollosta Pudasjärven alueella. Kapteeni Paavola siirtyi yleensä myös divisioonan uusiin komentopaikkoihin divisioonan huollon edustajana. Evl Järvinen ja kapt. Paavola tekivät usein myös yhdessä maastontiedusteluja, joiden perusteella suunniteltiin tiestön käyttöä ja liikenteentarkkailua mm. selusta-alueilla.<sup>99</sup>

Huoltopäällikkö huolehti ja valvoi divisioonan polttoainetäydennyksistä, kuormastovälineiden ja moottoriajoneuvojen kunnossapidosta sekä täydentämisestä kuljetusvälinehuoltotoimiston V avulla. Toimistopäällikkönä toimi luutnantti Y. Arovaara<sup>100</sup>. Erityinen kuormastoupseeri huolehti kuormastovaraston, kuormastokorjaamon, autokorjaamon sekä polttoainetäydennyspaikkojen perustamisesta huoltopäällikön käskyjen mukaisesti.<sup>101</sup>

Divisioonan elintarvike- ja vaatetushuoltoa johti divisioonan intendentti huoltopäällikön käskyjen ja vaatimusten mukaisesti. Taloushuoltoon kuului elintarvike-, rehu-, vaatetus- ja toimistotarvikehuolto sekä kassapalvelu.<sup>102</sup> Divisioonan intendentillä oli apunaan osaston 3 taloustoimisto VI. Kuudennen divisioonan intendenttinä toimi Lapin Sodan aikana majuri Pauli Albin Tolvanen<sup>103</sup>. Taloustoimistoon VI kuului intendentin lisäksi taloustoimiston päällikkönä tehtäväänsä apulaisintendentiksi 1.8.1944 määrätty luutnantti Heikki Waris<sup>104</sup>. Toimistoupseerina taloustoimistossa oli luutnantti Heino Miettunen<sup>105</sup>, rahastonhoitajana toimi Lapin sodan aikana sotilasvirkamieheksi määrätty<sup>106</sup> väepeli A. Ratia ja tilitysupseerina niin ikään huoltopäällikön esityksestä<sup>107</sup> tehtäväänsä 1.9.1944 määrätty sotilasvirkamies R. Rintala. Taloustoimistoon kuului edelleen tilitysupseeria avustava tilitysaliupseeri sekä talousaliupseeri.<sup>108</sup>

<sup>99</sup> Osasto 3. / 6. DE (5400), sotapäiväkirja 1.1.–26.10.1944, SPK 5549 ja Osasto 3. / 6. DE (5400), sotapäiväkirja 1.1.–26.10.1944, SPK 5550 KA(SArk)

<sup>100</sup> 6. DE/ Huolto-osasto: Kuljetusvälinehuolto-ohje N:o 14/44. Mappi 2. T8914. KA(SArk)

<sup>101</sup> Kenttäohjesääntö III, s. 178–179.

<sup>102</sup> Kenttäohjesääntö III, s. 98–99.

<sup>103</sup> Tolvanen, Pauli Albin (s. 26.3.1926) määrättiin 6. D:n intendentiksi 4.12.1943. Hän oli aiemmin toiminut mm. JR33:n ja 12. Pr:n huoltopäällikkönä. Hänet oli ylennetty majuriksi 9.7.1944. Lähteet: Osasto 3 (Huolto-osasto) / 6. DE, sotapäiväkirja 1.1.–26.10.1944, SPK 5549 ja 6. DE:n asiakirja: Tal.huoltoalalla toimivien upseerien henkilötiedot 26.8.–44. T8021/36. KA(SArk).

<sup>104</sup> Waris, Heikki (s. 21.1.1901) oli ylennetty luutnantiksi 1.12.1940. Hän oli toiminut mm. Vakka-Suomen skp:n huoltopäällikkönä, VI/4.D:n toimistoupseerina ja Rask. Psto 22:n talousupseerina ennen määräystään 2.8.44 6. D:n apulaisintendentiksi. Lähteet: Osasto 3 (Huolto-osasto) / 6. DE, sotapäiväkirja 1.1.–26.10.1944, SPK 5549. ja 6. divisioonan päiväkäskyt 1939, 1941–1944. KA(SArk).

<sup>105</sup> Miettunen, Heikki Heino (s. 12.2.1915) oli ylennetty luutnantiksi 7.8.1941. Hän oli toiminut mm. 27. VaatK:n päällikkönä ennen määräystä toimistoupseeriksi osastoon VI/6. DE:aan 9.10.1943. Lähteet: Tal.huoltoalalla toimivien upseerien henkilötiedot 26.8.44. T8021/36. KA(SArk) ja TstoVI/5400. v. 1944. Mappi no:2. 6. DE:n Asiakirja: nimittämisiä 1.9.44. T8021/36 KA(SArk).

<sup>106</sup> Tal.huoltoalalla toimivien upseerien henkilötiedot 26.8.44. T8021/36. KA(SArk) ja TstoVI/5400. v. 1944. Mappi no:2. 6. DE:n asiakirja: nimittämisiä 1.9.44. T8021/36 KA(SArk).

<sup>107</sup> sama

<sup>108</sup> Suomen Sota 1941–1945, osa.10, s. 400–404.

Divisioonan lääkintähuoltoa suunnitteli, järjesti ja johti divisioonan lääkäri lääkintäeverstiluutnantti Pauli Merikallio<sup>109</sup> huoltopäällikön käskyjen ja ohjeiden mukaan. Lääkäri oli divisioonan komentajan suora alainen komentoasioissa, huoltopäällikön alainen huoltotaktillisissa asioissa ja AK:n lääkärin alainen lääkinnällisissä asioissa. Tärkeimmät huoltopäällikön kanssa suunniteltavat lääkintään liittyvät kokonaisuudet olivat kaikki divisioonan omien lääkintähuoltomuodostelmien käyttöön sekä taistelujaotukseen ja ryhmittämiseen liittyvät asiat. Divisioonan lääkäri oli myös divisioonan kaikkien alajohtoportaiden eli rykmenttien, kenttätukipatteristojen sekä divisioonan johdossa olevien lääkintäjoukkojen suora esimies. Hän käski mm., miten ja minne alajohtoportaat evakuoivat haavoittuneensa sekä täydentävät lääkintämateriaalia. Lääkintäeverstiluutnantti Merikalliolla oli apunaan lääkintätoimisto VII. Lääkintätoimiston VII toimistoupseeri luutnantti K. Langenskiöld<sup>110</sup> ja toimistoaliupseeri avustivat divisioonan lääkäriä lääkintähuollon suunnittelussa ja johtamisessa.<sup>111</sup>

Divisioonaan eläinlääkärinä Lapin sodan aikana toimi eläinlääkintämajuri G. Holm<sup>112</sup>. Hän suunnitteli ja johti divisioonaan kuuluvien hevosten yleistä terveydenhoitoa sekä sairaiden ja haavoittuneiden hevosten hoitoa ja evakuointia. Eläinlääkintähuoltoon kuului myös eläinlääkintämateriaalihoito ja -täydennykset, kengitys sekä eläintäydennykset ja elintarvikkeiden eläinlääkinnälliset tarkastukset. Tässä toiminnassa häntä avusti divisioonan apulaiseläinlääkäri ja eläinlääkintätoimisto VIII. Huoltopäällikkö käski ja antoi suoria ohjeita eläinlääkärille hevosten hoito- ja kokoamispaikkojen sijainneista, siirroista ja toiminta-ajoista sekä hevospotilaiden evakuoinneista.<sup>113</sup>

Kaatuneiden huollon johtovastuu divisioonassa kuului divisioonan sotilaspastorille. Hän vastasi kaatuneiden kokoamispaikan (Kaat. Kp) perustamisesta, osallistui sielunhoitoon ja johti yhtymässä tehtävää hengellistä työtä.<sup>114</sup> Kaatuneiden huoltoa varten perustettiin divisioonatasolla kaatuneiden kokoamispaikka (Kaat. Kp). Lapin Sodan aikana 6.

<sup>109</sup> Lääkintäeverstiluutnantti Pauli Merikallio siirrettiin 12. prikaatista 6. D:n lääkäriksi 12.2.1943. Hän oli palvelussuhteeltaan reserviläinen, ja hänen siviilikoulutuksena oli lääketieteen lisensiaatti. Merikallio oli syntynyt vuonna 1903. Lähde: Tsto VII/6. DE, 1944, N:o 1-18, Os.1:n asiat, 6. D:n lääkäreitten sijoitus 20.9.1944, T 8018/9. KA(SArk).

<sup>110</sup> 6. DE:n asiakirja 26.10.44: Sijoitusluettelo lääk. Henkilökunnasta pvm:ltä 26.10.1944. T8018/9 KA(SArk).

<sup>111</sup> Kenttäohjesääntö III, s.110 – 123.

<sup>112</sup> TSTO VIII/ 6. DE, 1944, mappi 2: 6. Divisioonan eläinlääkintäohje n:o 3/44, 02.12.44, T 8914 ja 27. ELK:n (5547) sotapäiväkirja ajalta 28.8.44–24.11.44. SPK 6431. KA(SArk).

<sup>113</sup> Kenttäohjesääntö III, s.125–147.

<sup>114</sup> Suomen Sota 1941–1945, osa.10, s.417–418.

divisioonassa toimi III/17. kaatuneiden evakuoimiskeskus (III/17. KEK). Se perusti Lapin sodan aikana 6. divisioonan Kaat. Kp:n mm. Ristijärvelle 25.9.1944.<sup>115</sup>

### 3.3 Huollon suunnittelu- ja johtamisprosessi

Huollon suunnittelu- ja johtamisprosessiin kuului 6. divisioonassa yleisesti: esikuntapäällikön tai komentajan tehtävänanto, huoltotaktillinen tilanteen arvostelu, huoltosuunnitelman ja huoltokäskyjen laadinta, huoltotehtävien tai huollollisten asioiden käskeminen sekä käskyjen toimeenpanon valvonta yhdessä huoltosuunnitelman jatkokehittämisen kanssa. Huollon suunnittelu- ja johtamistoiminen divisioonassa perustui pääosin huoltopäällikön esikuntapäälliköltä tai suoraan divisioonan komentajalta saamaan käskyyn ja sen täyttämiseen.<sup>116</sup> Tähän liittyen tuli huoltopäällikön käskeä edelleen huoltolajijohtajille kaikki ne tiedot, mitä he tarvitsivat omia päätöksiään ja oman huoltolajinsa johtamista varten. Huoltolajijohtajille oli käskettävä aina vähintään kaikki tiedot vallitsevasta ja arvioidusta tulevasta huollon taktillisesta ja teknillisestä tilanteesta.<sup>117</sup>

Esikuntapäällikön puhutteluissa käskettiin tehtäviä yleensä yhteis- ja erilliskäskyinä. Esikuntapäällikkö käski tehtäviä suoraan niin divisioonan aselajikomentajille kuin divisioonan esikunnan toimistopäälliköillekin. Puhutteluja järjestettiin yleensä vähintään kerran vuorokaudessa.<sup>118</sup> Evl Järviselle käskettiin yleensä tarkasti mutta lyhyesti ne tehtävät, joita huollon tulisi suorittaa<sup>119</sup>. Huollosta annettuun käskyyn sisältyi erityisesti huoltomuodostelmien ryhmitysvaatimuksia sekä huoltoteknillisiä asioita huoltolajijohtajille. Evl Järviselle ja huolto-osastolle 3 käskettiin tehtäviä suoraan myös päämajasta puhelinsanomina. Niillä käskettiin mm. komentamaan ajoneuvoja päämajan alaisten laitosten käyttöön ajotehtävien ajaksi sekä se, minne divisioonalle alistettujen joukkojen varastoja tulisi siirtää. 6. divisioonalle käskettiin päämajasta suoraan myös se, miten tiloja voitaisiin ottaa käyttöön eri vaiheissa tai toimittaessa tietyillä alueilla.<sup>120</sup>

<sup>115</sup> 17. KEK:n sotapäiväkirja ajalta: 1.1.44–25.11.44. SPK 14178 KA(SArk)

<sup>116</sup> Kenttäohjesääntö III (K.O.), sivut 17–18. Op.Os / 6. DE:n sotapäiväkirja 18.9.44–30.11.44. SPK 5525 ja Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>117</sup> Kenttäohjesääntö III. (K.O.III), sivut 13–25.

<sup>118</sup> Op.Os / 6. DE:n sotapäiväkirja 18.9.44–30.11.44. SPK 5525 KA(SArk)

<sup>119</sup> Esikuntapäällikkö evl Suvantola tai 6. D:n komentaja eversti Puroma käskivät yleensä puhutteluissaan huollon tehtävät. Op.Os / 6. DE:n sotapäiväkirja 18.9.44–30.11.44. SPK 5525 KA(SArk)

<sup>120</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

### 3.3.1 Huoltotaktillisesta tilanteen arvostelusta huoltosuunnitelmaksi

Huollon suunnitteluprosessi jatkui tehtävänannon jälkeen huoltotaktillisella tilanteen arvostelulla. Tällöin arvioitiin, miten 6. D:n huolto toteuttaa huoltopäällikölle ja huoltolajikomentajille annetut taktilliset tai operatiiviset tehtävät. Huoltotaktillisessa tilanteen arvostelussa etsittiin vastauksia seuraavanlaisiin kysymyksiin:

- Minne huoltopaikat on sijoitettava ja milloin niiden on oltava toimintavalmiina?
- Millainen niiden toimintakyvyn tulee olla ja soveltuuko suunniteltu alue tai toimipaikka esim. hoitopaikaksi tai evakuoitukuljetuksiin?
- Miten huoltolajien yhteistoiminta on järjestettävä kokonaisuutta silmällä pitäen?
- Mitkä ovat huollon tämänhetkiset materiaaliressurit, mitä tarvitaan ja koska?
- Miten täydennetään puuttuvat ja tehtävän aikana kuluvat materiaalit?
- Minne materiaalia on kuljetettava ja minne varastoja on perustettava ja sijoitettava, että joukkojen taistelunaikainen täydennystoiminta voitaisiin mahdollisimman hyvin toteuttaa?
- Milloin varastopaikkojen on oltava toimintavalmiina ja paljonko niissä on oltava materiaalia?
- Miten liikennejärjestelyt ja kuljetukset toteutetaan mahdollisimman hyvin? Miten kuljetusmuodostelmia on käytettävä ja miten saadaan tarvittaessa lisää kuljetusmuodostelmia?
- Mitä erikoistoimenpiteitä toiminta-alueen koko, tieverkko ja laajuus vaativat?
- Miten evakuointi- ja täydennyskuljetuksia voidaan yhdistää?
- Mitä viestiyhteyksiä tulee olla käytössä ja miten niitä tulee käyttää?
- Miten toiminta-alue tulee jakaa ja miten sitä tulee käyttää tehtävän aikana?

Huoltotaktillisen tilanteen arvostelun perusteella laadittiin huoltopäällikön johtamana divisioonan huoltosuunnitelma. Huoltosuunnitelma laadittiin aina yhteistoiminnassa esikunnan osasto 3:n huoltolajijohtajien ja divisioonan aselajikomentajien kanssa. Huoltopäällikkö teki kaikissa asioissa lopulliset päätökset, mutta huoltolajijohtajat saivat tehdä esityksiä omien huoltolajiensä toimintaan liittyen<sup>121</sup>. Huoltosuunnitelma laadittiin yleensä huoltolajeittain, ja siitä tuli selvitä tarkasti mm. materiaalin ja huoltovälineiden käyttö, huoltomuodostelmien ja huoltoelimien käyttö sekä niiden huoltaminen, huoltolaitosten sijoitus ja toimintavalmius sekä huoltolajeittain suunnitellut kuljetukset ajankohtineen. Huoltosuunnitelman keskeinen osa oli huoltopäällikön laatima liikennesuunnitelma, jossa selvitettiin yksityiskohtaisesti kuljetusmuodostelmien ja kuljetusressurssien käyttöä sekä sitä, miten tieverkkoa korjattaisiin, täydennettäisiin ja hoidettaisiin tehtävän aikana. Liikennesuunnitelmassa oli tieverkon käytön aikataulu ja piirrokset. Huoltopäällikkö esitteli itse myös pioneeri- ja taisteluväline- ja viestimateriaalin porrastusta ja huoltopaikkojen sekä

<sup>121</sup> Jatkosodan historia 6, s. 377–378 ja Kenttäohjesääntö III. Sivut 13–25.

varastojen sijoitusta koskevat asiat. Huoltosuunnitelmassa esitettiin myös huoltopäällikön ehdotus ilmatorjunnan, kaasusuojelun ja viestitoiminnan järjestämiseksi huollon osalta divisioonan tulevassa tehtävässä.<sup>122</sup>

Valmiit huoltosuunnitelmat esiteltiin huoltopäällikön toimesta aina ensin esikuntapäällikölle, joka esitteli ne edelleen divisioonan komentajalle hyväksymistä varten. Kaikki huoltosuunnitelmat hyväksyttiin kuitenkin käytännössä aina esikuntapäällikkö evl Suvantolan allekirjoituksin huoltopäällikön evl Järvisen toimiessa varmentajana.<sup>123</sup>

### 3.3.2 Huoltosuunnitelmasta huollon käskyksi

Hyväksytyn ja allekirjoitetun huoltosuunnitelman toteutus ja jatkokehittäminen kaikkine toimenpiteineen oli huoltopäällikön vastuulla. Toteutukseen liittyi olennaisesti huollosta käskeminen, käskyjen toimeenpanon valvonta ja huoltosuunnitelman jatkokehittäminen operatiivisen tai taktillisen tilanteen edellyttämällä tavalla. Huoltosuunnitelman perusteella laadittiin divisioonan huollon johtamisessa tarvittavia huoltotaktillisia käskyjä, huoltoerikoismääräyksiä, huoltokäskyjä ja laatimalla huoltoa käsittelevät kohdat divisioonan taistelujoukoille annettaviin yhteiskäskyihin eli sotatoimikäskyihin. Huoltokäskyt olivat ensisijaisesti yhteiskäskyjä divisioonan huoltomuodostelmille.

Hyväksytyn huoltosuunnitelman perusteella laadittiin yllämainittuja käskyjä huollon johtamista varten. Huoltopäällikkö käski, ja valvoi kaikkien huoltoon liittyvien käskyjen laadintaa. Huollon käskyt syntyivät yleensä siten, että kunkin huoltolajin johtaja teki oman ehdotuksensa käskykohdiksi, jotka sitten yhdistettiin huoltopäällikön käskyin huollon yhteiskäskyiksi -Huoltokäskyiksi. Tärkeimmät huollon käskyt laadittiinkin pääosin aina yhteistoiminnassa huoltopäällikön, huoltolajijohtajien ja DE:n huolto- ja aselajitoimistojen kanssa. Huoltopäällikköä avusti käskyjen laadinnassa osasto 3 sekä kaikki huoltolajijohtajat. Aselaji- tai huoltolajikomentajia avusti käskyjen laadinnassa heidän huoltolaji- tai aselajitoimistot.<sup>124</sup>

Huoltopäällikkö laati itse kaikki huoltotaktilliset erilliskäskyt huoltomuodostelmille. Hän laati itse myös divisioonan sotatoimikäskyjen huoltokohdat tai niiden liitteiksi erillisiä huoltotaktillisia käskyjä tai huoltoerikoismääräyksiä. Huoltolajijohtajat laativat huollon

<sup>122</sup> Kenttäohjesääntö III, s. 22–24.

<sup>123</sup> Kenttäohjesääntö III, s. 25 ja Toimisto VII / Huolto-osasto 3. / 6. DE. No. 1.-18. 6. Divisioonan huoltokäskyt. T8018/9. KA(SArk)

<sup>124</sup> sama



teknilliseen toteutukseen liittyvät huoltoteknilliset käskyt. Huoltolajijohtajat avustivat ja tekivät ehdotuksia huoltopäällikölle aiemmin mainittujen käskyjen huollollisiin kohtiin.<sup>125</sup>

Huoltosuunnitelman perusteella laaditut ja divisioonan taistelujoukoille annettavat huollon yhteis- tai erilliskäskyt allekirjoitti yleensä esikuntapäällikkö divisioonan komentajan käskystä ja huoltopäällikkö toimi varmentajana. Muut taistelujoukoille annettavat huoltotaktilliset erilliskäskyt allekirjoitti huoltopäällikkö sekä kyseisen huoltolajin johtaja.<sup>126</sup>

Huoltomuodostelmille annetut erilliskäskyt huoltopäällikkö allekirjoitti huoltolajijohtajan toimiessa varmentajana. Huoltolajien johtajat allekirjoittivat itse kaikki alaisilleen huoltomuodostelmille annettavat huoltotaktilliset ja huoltoteknilliset käskyt. Jos divisioonan esikunta toimi jakautuneena kahdessa portaassa, käski komentaja erikseen taistelujoukoille määrättävien käskyjen allekirjoitusoikeudet.<sup>127</sup>

Tärkeimmät 6. divisioonan huollon johtamisessa käytetyt käskyt olivat Lapin sodan aikana: Divisioonan käskyt, huoltokäskyt, huoltomuodostelmien siirtämiskäskyt sekä III armeijakunnan tukeutumiskäskyt. Huollon toiminnan kannalta annettiin myös paljon erilliskäskyjä ja ohjeita huoltolajeittain, kuten liikennekäskyjä, viestitoimintakäskyjä, käskyjä pioneerihuollosta, kuljetusvälinehuolto-ohjeita, hevoshuolto-ohjeita, metsätalousohjeita, lääkintäpalveluohjeita, taisteluvälinehuolto-ohjeita sekä valistustoimintakäskyjä.<sup>128</sup> Huoltopäällikkö antoi pääosin itse kaikki käskyt divisioonan huoltomuodostelmille, mutta suoraan taistelujoukoille annettavien käskyjen antamiseen tarvitsi huoltopäällikkö divisioonan komentajan tai esikuntapäällikön valtuutuksen.<sup>129</sup> Esimerkki huoltokäskyn rungosta liitteessä 11.

Luettelossa (alla) on lueteltuna kaikki keskeisimmät huoltopäällikön allekirjoittamat huollon käskyt ja ohjeet Lapin sodan sotatoimien ajalta:

- 8.9.1944: 6. D:n Huoltokäsky N:o 12/44<sup>130</sup>.
- 9.9.1944: Taloushuolto-ohje No 19/44<sup>131</sup>.
- 10.9.1944: Taloushuolto-ohje N:o 20/44<sup>132</sup>.
- 14.9.1944: 6. D:n Kuljetusvälinehuolto-ohje N:o 12/44<sup>133</sup>.
- 15.9.1944: 6. D:n Huoltokäsky N:o 13/44<sup>134</sup>.

<sup>125</sup> Grandell, s.106–107 ja 147–153.

<sup>126</sup> Kenttäohjesääntö III, s. 25 ja Toimisto VII / Huolto-osasto 3. / 6. DE. No. 1.-18. 6. Divisioonan huoltokäskyt. T8018/9. KA(SArk)

<sup>127</sup> Kenttäohjesääntö III, s. 31.

<sup>128</sup> Toimisto VII./Huolto-osasto 3./6. DE. No. 1.– 18. T8018/9, KA(SArk)

<sup>129</sup> Grandell, s.106.

<sup>130</sup> 6. DE: asiakirja N:o 1248/IV/6 b sal. 8.9.44: 6. D:n Huoltokäsky N:o 12/44. Mappi 2, T8914. KA(SArk)

<sup>131</sup> 6. DE:n asiakirja N:o 1221/VI/4a sal/9.9.44: 6. D:n Huoltokäsky N:o 12/44. Mappi2./T8914. KA(SArk)

<sup>132</sup> 6. DE:n asiakirja N:o 1238/VI/4a sal/10.9.44: Taloushuolto-ohje N:o 20/44. Mappi2./T8914. KA(SArk)

<sup>133</sup> 6. DE/Huolto-osasto N:o 924/V/1 a sal/14.9.44. 6. D:n Kuljetusvälinehuolto-ohje N:o 12/44. Mappi2./ T8914. KA(SArk).

- 16.9.1944: 6. D:n Metsätalousohje N:o 3/44<sup>135</sup>.
- 17.9.1944: Asia: huollon järjestely<sup>136</sup>.
- 22.9.1944: 6. D:n Huoltokäsky N:o 14/44<sup>137</sup>.
- 28.9.1944: 6. D:n Huoltokäsky N:o 15/44<sup>138</sup>.
- 10.10.1944: 6. D:n Kuljetusvälinehuolto-ohje N:o 13/44<sup>139</sup>.
- 13.10.44: 6. D:n Metsätalousohje N:o 4/44<sup>140</sup>.
- 2.11.44: 6. D:n Hevoshuolto-ohje N:o 3/44<sup>141</sup>.
- 4.11.44: 6. D:n Kuljetusvälinehuolto-ohje N:o 14/44<sup>142</sup>.

Liitteissä 12 – 14 on esitetty kaikki Lapin sodan aikaiset 6. divisioonan sotatoimikäskyt (= *Divisioonan käskyt*) ja se, miten huoltokäskyt liittyivät niihin ajallisesti.

### 3.3.3 Divisioonan huollon johtaminen

Huollon johtaminen divisioonassa oli laaja-alainen tehtävä. Huollon johtaminen oli jaettu huollon taktilliseen ja teknilliseen<sup>143</sup> johtamiseen. Evl Järvinen oli 6. D:n huoltopäällikkönä ensisijaisesti huollon taktillinen johtaja. Huoltolajien teknillistä johtamista varten 6. divisioonassa oli eri huoltolajeilla omat johtajansa. Huoltolajijohtajat olivat evl Järvisen alaisia kaikissa huoltotaktillisissa kysymyksissä, mutta huoltoteknillisissä asioissa he olivat oman ylemmän johtoportaan huoltolajijohtajan alaisia. Divisioonan huollon johtamiseen osallistuvat huoltojohdon ja huoltomuodostelmien lisäksi kaikki divisioonan alajohtoportaiden johtajat. He vastasivat omalta osaltaan huollon tarkoituksenmukaisesta suunnittelusta ja toteutuksesta.<sup>144</sup> Huoltopäällikön käskyvalta ja taktilliset johtosuhteet on esitetty liitteessä 15.

Huoltopäällikön ja kaikkien huoltolajijohtajien johtamistoiminnan tavoitteen tuli olla yksiselitteinen: huolto toimii käskettyjen tehtävien mukaan siten, että jokainen mies saa oikeaan aikaan tehtävänsä edellyttämät välineet tai tarvikkeet ja taistelujoukot kyetään oikea-

<sup>134</sup> 6. Divisioonan esikunta N:o 1285/IV/6 b sal/15.9.44. 6. D:n Huoltokäsky N:o 13/44. Mappi1./T8914. KA(SArk)

<sup>135</sup> 6. DE:n asiakirja N:o 1266/VI./9 a sal/ 16.9.44. 6. D:n Metsätalousohje N:o 3/44. Mappi2./ T8914. KA(SArk)

<sup>136</sup> Op.Os./6. DE sotapäiväkirjan liitteitä 29.6.–22.11.44. Liite 672. SPK 5526. KA(SArk)

<sup>137</sup> 6. Divisioonan esikunta N:o 1329/IV/6 b sal/22.9.44. 6. D:n Huoltokäsky N:o 14/44. Mappi1./ T8914. KA(SArk)

<sup>138</sup> 6. Divisioonan esikunta N:o 1337/IV/6 b sal/28.9.44. 6. D:n Huoltokäsky N:o 15/44. Mappi1./T8914. KA(SArk)

<sup>139</sup> 6. DE/Huolto-osasto N:o1000/V/1 a.sal./10.10.44. 6. D:n Kuljetusvälinehuolto-ohje N:o 13/44. Mappi2./T8914. KA(SArk)

<sup>140</sup> 6. DE:n asiakirja N:o 1372/VI./9 a sal/ 13.10.44. 6. D:n Metsätalousohje N:o 4/44 Mappi2./T8914. KA(SArk)

<sup>141</sup> 6. DE:n asiakirja N:o 101/VIII./6 c/ 2.11.44. 6. D:n Hevoshuolto-ohje N:o 3/44. Mappi2./T8914. KA(SArk)

<sup>142</sup> 6. DE/ Huolto-osasto N:o1098/V/1 a.sal./4.11.44. 6. D:n Kuljetusvälinehuolto-ohje N:o 14/44. Mappi2./T8914. KA(SArk)

<sup>143</sup> Katso *Tutkielman keskeisimmät käsitteet* sivulla 5.

<sup>144</sup> Kenttäohjesääntö III, s.13–25.

aikaisesti vapauttamaan kaikesta niiden toimintaa hättävistä materiaalista tai elävästä voimasta. Huollon johtamisprosessi voitiin jakaa divisioonassa selkeisiin kokonaisuuksiin: suunnitteluun, toimeenpanoon ja valvontaan. Huoltopäällikön johtamistoiminta käsitti yleisesti huoltokäskyjen laadinnan, käskemisen ja käskyjen toimeenpanon valvonnan. Huoltopäällikön oli oltava kaikessa johtamistoiminnassaan aktiivinen, hänen tuli tarvittaessa pyrkiä aktiivisesti itse ottamaan selvää ylemmän johtoportaasta aikeista.<sup>145</sup>

## 4. 6. DIVISIOONAN HUOLTO LAPIN SODAN SOTATOIMIEN AIKANA

### 4.1 6. divisioona siirretään ylipäällikön reserviksi Kajaaniin

6. divisioona irrotettiin rintamasta, ja se luovutti rintamavastuun 3. D:lle 25.–31.8.44 välisenä aikana. Divisioona siirrettiin tällöin ylipäällikön reserviksi Antrean alueelle.<sup>146</sup> Rintamastaveto liittyi Päämajan toimenpiteisiin, joilla valmistauduttiin siirtämään joukkoja Pohjois-Suomeen. Päämajassa arvioitiin, että saksalaiset eivät ehkä poistuisi Pohjois-Suomesta rauhanomaisesti vaan pyrkisivät jopa laajentamaan hallussaan olevaa aluetta hyökkäämällä Oulujoen eteläpuolelle.<sup>147</sup> Ylipäällikkö määräsi 4.9. antamassaan käskyssä (kirjallinen käsky 4.9.), että 6. divisioonan tulee ryhmittyä Kajaanin alueelle niin, että sen ryhmitysalueen pohjoisraja kulki saksalaisen 20. vuoristoarmeijan eteläpuolella tasalla Oulunjärvi–Kuumo–Niskajärvi–Suojärvi–Kevätjärvi. Divisioonan tuli päävoimillaan valmistautua etenemään Kajaanin–Suomussalmen suuntaan.<sup>148</sup> Divisioonan komentaja eversti Puroma antoi jo edellisenä päivänä divisioonan joukoille valmistautumiskäskyn divisioonan siirtämisestä Kajaanin alueelle. Joukkojen tuli varata mukaansa 3 tuliannosta ampumatarvikkeita sekä 7 päivän muona ja rehu. Moottoriajoneuvoihin käskettiin varata sellainen polttoainemäärä, että sillä voisi ajaa 500 kilometriä.<sup>149</sup>

Divisioonan ensimmäinen rautatiekuljetus Antrean asemalta Kajaaniin lähti liikkeelle 3.9.1944 illalla, kun divisioonan esikunnan etukomennuskunta aloitti siirtymisen. Divisioonan etukomennuskunnan johtajana toimi majuri Sammalkorpi ja huolto-osastosta 3 mukana olivat

<sup>145</sup> sama.

<sup>146</sup> 6. DE Operatiivinen osasto N:o 1496/III/2 sal. Käsky 6. D:n irrottamisesta rintamasta 24.8.44. Op.os. /6. DE:n sotapäiväkirjan liitteet 29.6.44–22.11.44. SPK 5526. KA(SArk)

<sup>147</sup> Suomen Sota 1941–1945, 8. osa: Sotatoimet Laatokan ja Jäämeren välillä 1944 - 1945, Sotahistoriallisen Tutkimuslaitoksen Sotahistoriallinen Toimisto, Kirjapaino OY Savo, Kuopio 1958. Sivu 397.

<sup>148</sup> Päämaja Operatiivinen osasto N:o 2802/Op.1/5d/sal. 6. D:n komentajalle 4.9.44. Liite 1006. Päämajan sotapäiväkirjan liitteet 1001–1025, 3.9.–15.9.1944. MPKK:n SHISTL, Sörnänen.

<sup>149</sup> 6. DE Operatiivinen osasto N:o 1555/III/2 sal. Käsky 6. D:n siirtymisestä 4.9.44. Op.os. /6. DE:n sotapäiväkirjan liitteet 29.6.44–22.11.44. SPK 5526. KA(SArk)

luutnantti Leinonen sekä luutnantti Miettunen toimisto IV:stä. Heidän tehtävänä oli valmistautua johtamaan ensimmäisiä huoltokuljetuksia Kajaaniin samalla, kun he valmistautuivat vastaanottamaan 4.9. päämajasta tilattavia varustäydennyksiä.<sup>150</sup> Huoltopäällikkö evl Järvinen käski etukomennuskunnan lähdön jälkeen kaikki divisioonan huoltomuodostelmat kahden tunnin liikkeellelähetovalmiuteen 3.9. klo 21 mennessä. Käsky annettiin huoltomuodostelmille kuriirin välityksellä. Divisioonan joukkojen ja huoltomuodostelmien kuljetusvalmistelut alkoivat ja niitä jatkettiin 4.9. iltaan asti. Evl Järvinen ja kapteeni Paavola tarkastivat ja valvoivat huoltomuodostelmien kuljetusvalmistelujen toimeenpanoa. Esikuntapäällikön puhuttelussa illalla 4.9. annettiin vielä viimeisiä tarkennuksia huoltomuodostelmien siirroista. Huoltomuodostelmat siirrettäisiin Kajaaniin 6. D:n kuljetustaulukon<sup>151</sup> mukaisesti. Antrean asemalta junaan kuormattaisiin 27. AVar.K, 27. EVar.K, Joukk./67. AutoK, 27. Vaat.K, 27. ELK, 27. LK, 27. Km. Korj.J., 7. SAutoJ, 27. Kpk, 27. Poltt. Os. sekä Auto/os./6. D. Enson kuormausasemalta: 1. Autonkorjaamo sekä 67. AutoK ja Joutsenon kuormausasemalta junaan kuormattaisiin pelkästään 27. KS. Huoltomuodostelmien siirrot alkaisivat junakuljetuksin portaittain 5.–7.9. välisenä aikana siten, että viimeisetkin huoltomuodostelmat olisivat Kajaanissa 8.9. klo 20 mennessä. Esikuntapäällikön puhuttelun jälkeen tilattiin huoltopäällikön käskyllä IV armeijakunnasta kuljetustukea, kun kapteeni Paavolan soitti ja esitti kuljetustukipyynnön divisioonan tulevasta siirtymistä. Tueksi saatiin myöhemmin yksi autojoukkue, jota käytettiin pääasiassa tukemaan JR 12:n ja 27. AVarK:n kuljetuksia kuormausasemille.<sup>152</sup>

Divisioonan huolto-osaston etukomennuskunta aloitti siirtymisen Antrean asemalta Kajaaniin 5.9 klo 12. Aikaisemmasta suunnitelmasta poiketen huoltopäällikkö ja osaston 3 toimistopäälliköt siirtyivät junakuljetuksen sijaan kolmella henkilöautolla maanteitse Kajaaniin. Osaston 3 muut osat ja kalusto kuormattiin junaan Antrean asemalla samana iltana. Luutnantti Varis toimi jälkikomennuskunnan vanhimpana. Huolto-osaston 3 junakuljetus Kajaaniin alkoi myöhemmin illalla.<sup>153</sup> Divisioonan esikunnan etukomennuskunta oli majoittunut tällä välin Kajaanin hotelli Maakuntaan. Sinne perustettiin divisioonan komentopaikka ja esikunta 7.9. Huoltopäällikkö, toimisto IV sekä yksi toimistoupseeri

<sup>150</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>151</sup> 6. D:n kuljetustaulukko 4.9.44. Op.os. /6. DE:n sotapäiväkirjan liitteet 29.6.44–22.11.44. SPK 5526. KA(SArk)

<sup>152</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>153</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

majoittuivat DE:n yhteyteen heti alueelle saavuttuaan. Muut divisioonan esikunnan osasto 3:n osat majoitettiin Seppälän maamieskoululle Kajaaniin saapumisen jälkeen.<sup>154</sup>

#### 4.1.1 Kajaanin huoltokeskus

Huoltopäällikön johtamana aloitettiin 6.9. huollolliset valmistelut ja huoltomuodostelmien sijoituspaikkojen tiedustelu. Huoltopäällikkö käski valmistautua ryhmittämään huoltomuodostelmat Kajaanin kaupunkiin ja sen lähialueille. Tavoitteena oli ryhmittää huoltomuodostelmia lähelle tuettavia joukkoja. Huollon tukeutumista Kajaanin kapunpuntiin ja varuskuntaan helpotti erityisesti se, että Kajaanin varuskunta alistettiin päämajan käskyllä<sup>155</sup> 6. D:n komentajan alaisuuteen. Huoltomuodostelmat ryhmitettiin ja majoittumisjärjestelyjä jatkettiin niiden saapuessa alueelle 7.–8.9. välisenä aikana.<sup>156</sup> Huoltopäällikkö käski huoltomuodostelmien ryhmituksen ja sen, miten divisioonan joukot tukeutuisivat niihin, Kajaanissa 8.9.44 päivätyllä 6. D:n huoltokäskyllä N:o 12/44<sup>157</sup>. Huoltopäällikkö käski huoltomuodostelmien ja huoltoapaikkojen ryhmitykset seuraavasti:

- 27. Avar. K ja ATp Petäisenniskalle johtavan tien varressa bensiinivaraston takana.
- 27. Evar. K ja ETp.1 toiminnassa Petäisenniskalla.
- Etp.2 Jormuan asemalta 500 metriä.
- 27. Vaat. K ja Vaat. Tp Kajaanista pohjoiseen 3,5 km Suojalan suojeluskuntatalolla.
- 27. ELK ja Stalli toiminnassa Seppälän maamieskoululla.
- 1. Autonkorjaamo ja Km.korjaamo Kajaanin kasarmialueella.
- 27. Poltt. Os. ja Poltt. Tp.1 Kuluntalahden asemalla.
- Poltt. Tp.2 Kajaanin Shell asemalla.
- 27. Kenttäsairaala Lehtikankaan koulussa.
- Pion. Tp. Ämmäkosken Saha Oy:n alueella.
- VTp. Uudenkylän kansakoululla.
- Kss. Tp. 34. Kss.K:n yhteydessä Paltaniemen tienhaaran alueella.
- 27. Kpk Kajaanin kaupungin Linnakatu 1:ssä.
- 3. Pes. Auto R Petäisenniskalla johtavan tien varressa.
- 67. AutoK Vaaramäen eteläpuolella.
- Auto. Os/6. D Kuluntalahden eteläpuolella.

Huoltopäällikkö käski edelleen, että potilaita voitiin evakuoida päämajan Kajaanissa olevaan 31. sotasairaalaan (SotaS) ja Kajaanissa toimiva Päämajan alainen Autokenttävarikko 5 tekisi 6. D:n ajoneuvojen korjaukset. Huoltopäällikkö käski Kajaanissa divisioonan

<sup>154</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>155</sup> 6. DE Komento-osasto 246/1/t c. 11.9.44. Asia: Kajaanin varuskunnan alistaminen 6. D:n komentajalle. viite: PM:n sähke n:o 3175/II/10.9.44. Mappi 2, saapuvat. T8914. KA(SArk)

<sup>156</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>157</sup> 6. DE: asiakirja N:o 1248/IV/6 b sal. 8.9.44: 6. D:n Huoltokäskey N:o 12/44. Mappi 2, T8914. KA(SArk)

liikennöimisalueen siten, että se piti sisällään kaikkien joukkojen ryhmitysalueet sekä rautatieasemien alueet. Hän kielsi kuitenkin liikennöimisen kaikilla bensiinikäyttöisillä ajoneuvoilla ilman toimisto IV:n lupaa, poikkeuksena tästä oli saira-autoille annettu jatkuva liikennöimislupa. Huoltopäällikkö kielsi käskyssään edelleen kaiken pysäköinnin Kajaanin kaupungin keskustan alueella. Ajoneuvot tuli pysäköidä tarkoin käskyssä määrätyle alueille.<sup>158</sup> Huolto-osasto 3:n laatima peitepiirros 6. D:n huoltomuodostelmien ja huoltopaikkojen sijoituksesta Kajaanissa 14.9. on liitteessä: 17.

#### 4.1.2 Etenemisvalmisteluja

Divisioonan komentaja eversti Puroma käski divisioonan käskyssä 9.9. divisioonalle tehtäväksi valmistautua etenemään Hyrynsalmen–Suomussalmen suuntaan. Samalla tuli valmistautua yhdessä 14. D:n kanssa varmistamaan Kuhmon – Kuomon suunta. Divisioonan joukoille käskettiin samalla koulutuksen aloittaminen taistelukunnon ylläpitämiseksi. Pääpaino tuli olla upseerien ja aliupseerin koulutuksessa. Komentaja painotti ehdottoman kurin ja järjestyksen ylläpitoa kaikissa tilanteissa.<sup>159</sup>

Yleistilanne oli divisioonan komentajan seuraavaan käskyyn 13.9. mennessä kehittynyt siten, että saksalaisten ja suomalaisten välinen demarkaatiolinja oli muutettu Oulujoki–Oulunjärvi–Matkala–Heinipuro–Papinaho–Mustinsuo–Mikitänjärven eteläpää–Naamajärven eteläpää–Heinälampi tasalle. Se oli alun perin divisioonan ryhmittymisvaiheessa kulkenut hieman pohjoisempana. Divisioonan joukkoja jouduttiin siksi vetämään osin taaksepäin uuden demarkaatiolinjan eteläpuolelle syystä, että saksalaisia varmistusjoukkoja oli asemissa alkuperäisen demarkaatiolinjan eteläpuolella mm. Jormuassa ja Paakissa. Divisioonan komentaja kielsi kaikkia joukkoja ylittämästä demarkaatiolinjaa enää 13.9. klo 8 alkaen.<sup>160</sup> Divisioonan käskyyn 13.9. liittyen julkaistiin 14.9. 6. D:n Huoltokäsky N:o 13/44. Käskyssä tarkennettiin huoltopaikkojen sijainteja sekä niihin tukeutumista.<sup>161</sup> 6. divisioonan ryhmitys Kajaanissa 15.9.1944 on esitetty liitteessä 18.

<sup>158</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk) ja 6. DE: asiakirja N:o 1248/IV/6 b sal. 8.9.44: 6. D:n Huoltokäsky N:o 12/44. Mappi 2, T8914. KA(SArk).

<sup>159</sup> 6. DE Operatiivinen osasto N:o 1574/III/ 2 sal. Divisioonan käsky 9.9.44. Op.Os./6. DE sotapäiväkirjan liitteitä 29.6.–22.11.44. Liite 667. SPK 5526. KA(SArk)

<sup>160</sup> 6. DE Operatiivinen osasto N:o 1610/III/ 2 sal. Divisioonan käsky 13.9.44. Op.Os./6. DE sotapäiväkirjan liitteitä 29.6.–22.11.44. Liite 668. SPK 5526. KA(SArk)

<sup>161</sup> 6. DE: asiakirja N:o 1285/IV/6 b sal. 13.9.44: 6. D:n Huoltokäsky N:o 13/44. Toimisto VII./Huolto-osasto 3./6. DE. No. 1.-18 T8018/9. KA(SArk).

Huoltopäällikkö oli osaltaan aloittanut etenemisen valmistelut heti divisioonan komentajan käskyyn 9.9. liittyen. Hän käski mm. kapteeni Paavolan esikuntapäällikön mukana Sotkamoon ottamaan yhteyttä 14. divisioonaan. Kapteenin Paavolan tehtävänä oli sopia, miten Kajaanin alueella olevien divisioonan joukkojen huolto toteutettaisiin jatkossa 14. D:n tuella. Sovittavia asioita olivat myös huoltoteiden jako 6. D:n ja 14. D:n välillä.<sup>162</sup> 14. D:n huoltokeskus oli siirtynyt 6.9. Sotkamoon. Syyskuun lopussa se perusti huoltokeskukset Lieksaan ja Kuhmon Jämäkselle.<sup>163</sup> Huoltopäällikkö valmistautui alkavaan etenemiseen myös tiedustelemalla yhdessä toimistopäälliköiden kanssa Murtomäen aseman alueelta sopivia sijoituspaikkoja huoltomuodostelmille, jos ne joutuisivat vetäytymään divisioonan etenemisen alkaessa. Oli olemassa edelleen uhka, että saksalaiset saattaisivat jopa laajentaa hallussa olevaa aluetta hyökkäämällä Kajaanin suuntaan. Divisioonan huollollinen suorituskyky parani etenemisvalmistelujen aikana, kun divisioonalle alistettiin lisää huoltomuodostelmia. 17. Avar. K alistettiin divisioonalle 13.9. ja 3. Pes. Auto R alistettiin 6. D:lle 13.9.<sup>164</sup>

Huollon osalta oli etenemisen valmistelut saatettu päätökseen 17.9. klo 5, kun huoltopäällikkö piti puhuttelun toimistopäälliköilleen toimisto IV:ssä. Huoltopäällikkö oli osallistunut tätä ennen divisioonan komentajan käskynantoon, jossa käskettiin, että divisioona aloittaa etenemisen samana aamuna demarkaatiolinjalle. Evl Järvinen antoi käskyt huollon ja huoltomuodostelmien toiminnasta ja sen etenemisestä. Huoltopäällikkö käski mm., että etenemistä varten muodostetut kolme taisteluosastoa liittyisivät huollollisesti suoraan divisioonan huoltopaikkoihin. Lääkintähuollollisesti osastoja Suurkari ja Karjalainen piti pystyä tukemaan potilasevakuoinneissa 17.9.1944 klo 12 alkaen.<sup>165</sup> Huoltopäällikkö käski hänen aiemmasta suunnitelmasta poiketen, että S. Auto. As.1 ja S. Hev. Kp.1 perustetaan Mieslahteen klo 12 mennessä. Taisteluosastojen huollosta oli huoltopäällikkö laatinut erillisen huollon järjestelyt -asiakirjan<sup>166</sup>, joka liittyi divisioonan 17.9. päivättyyn käskyyn<sup>167</sup>.

<sup>162</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>163</sup> Suomen Sota 1941–1945, osa:10, s. 504–505.

<sup>164</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>165</sup> 6. DE Operatiivinen osasto N:o 1637/III/2 sal.17.9.1944 Divisioonan käsky. Op.os. /6. DE:n sotapäiväkirjan liitteet 29.6.44–22.11.44, liite 671, SPK 5526. KA(SArk)

<sup>166</sup> 6. DE N:o 1302/IV/6 b sal. Asia: huollon järjestely.17.9.1944. Allekirjoittajat esikuntapäällikkö everstiluutnantti A. Suvantola ja huoltopäällikkö everstiluutnantti K. Järvinen. Lisäyksenä 6. DE:n Operatiivisen osaston käskyyn N:o 1637/III/2 sal., 17.9.1944 käsketään huollon järjestelystä seuraavaa: Tst-osastojen Suurkari, Karjalainen ja Karanko 1.) a-tarviketäydennys, 2.) elintarviketäydennykset, 3.) lääkintähuolto, 4.) polttoainehuolto sekä 5.) kenttäpostiasiat. Op.Os./6. DE sotapäiväkirjan liitteitä 29.6.–22.11.44. Liite 672. SPK 5526. KA(SArk).

<sup>167</sup> 6. DE Operatiivinen osasto N:o 1637/III/2 sal.17.9.1944 Divisioonan käsky. Allekirjoittajat Va.komentaja eversti A. Puroma ja esikuntapäällikkö everstiluutnantti A. Suvantola. Käskettiin huollosta käskyn kohdassa 8:

Puhuttelun yhteydessä esitettiin puhelimitse päämajaan pyyntö yhden autokomppanian pikaiseksi alistamiseksi divisioonalle. Kirjallinen aloite asiasta oli lähetetty 16.9. Huoltopäällikkö perusteli autokomppanian alistamista divisioonalle sillä, että divisioonan omalla autokannalla ei huoltokuljetuksista pystytty selviytymään. Divisioona oli ryhmittynyt niin laajalle alueelle, että huoltoetäisyyksistä tuli helposti erittäin pitkiä. Evl Järvinen lisäsi edelleen tukipyyntöön, että heiltä puuttui armeijakuntataso, jolta kuljetustukea olisi voinut saada. Huoltopäällikkö oli erityisen huolissaan divisioonan suuresta autovajeesta<sup>168</sup>. Määrävahvuudesta puuttui 42 kuorma-autoa, joista 17 oli varikolla korjattavana. Vastaus PM:lle esitettyyn tukipyyntöön saatiin 19.9., kun PM ilmoitti että 26. AutoK alistetaan divisioonan käyttöön 14. divisioonan huoltopäällikön toimenpitein.<sup>169</sup>

## 4.2 Eteneminen alkaa ja demarkaatiolinja ylitetään

6. divisioona aloitti etenemisen Kajaanista 17.9. divisioonan komentajan käskyllä. Divisioonan tuli edetä ja saavuttaa demarkaatiolinja Kuumun–Tapanivaaran–Kuppiahon tasalla. Eversti Puroma painotti kuitenkin, että demarkaatiolinjaa ei saanut vielä ylittää. Divisioonan kärjessä etenivät divisioonan joukoista muodostetut kolme taisteluosastoa. Taisteluosasto Suurkarin tehtävänä oli edetä Kuhmon–Suomussalmen suunnassa tavoitteenaan Kuumu. Tst. Os. Karjalaisen tuli edetä Kuhmon–Hyrnsalmen tietä tavoitteenaan Tapiovaara ja taisteluosasto Karangon tuli siirtyä Sotkamon–Ristijärven tien suunnassa Kuppiahon maastoon. Muille divisioonan joukoille käskettiin valmistautuminen etenemään pääjoukkojen toimintasuuntaan. Huollollisesti kaikille joukoille oli ennalta käsketty täysien tuliannosten ja neljän päivän muonan varaaminen mukaan ennen tehtävän alkua.<sup>170</sup>

Eteneminen jatkui demarkaatiolinjan yli 19.9., kun 6. D sai yöllä klo 3:45 päämajalta käskyn jatkaa etenemistä<sup>171</sup>. Divisioonan tehtävänä oli edetä ja saavuttaa Suomussalmen eteläpuolella oleva vesistölinja ja jatkaa pääosillaan Puolangan suuntaan. Esikuntapäällikkö evl Suvantola

---

käskyjä ampumatarvike- ja elintarviketäydennyksistä, lääkintä- ja eläinlääkintähuollosta, kuljetuksista sekä liikenteestä. Op.Os./6. DE sotapäiväkirjan liitteet 29.6.–22.11.44. Liite 671. SPK 5526. KA(SArk).

<sup>168</sup> 6. DE Huolto-osasto N:o 1295/IV/2 a sal., Aloite Päämajan Huolto-osastolle 19.9.44. Asia: Autokomppanian alistus. TstoVI/5400. v. 1944. Mappi no:2. T8021/36. KA(SArk).

<sup>169</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk).

<sup>170</sup> 6. DE Operatiivinen osasto N:o 1637/III/2 sal.17.9.1944 Divisioonan käsky. Allekirjoittajat Va.komentaja eversti A. Puroma ja esikuntapäällikkö everstiluutnantti A. Suvantola. Käskettiin huollosta käskyn kohdassa 8: käskyjä ampumatarvike- ja elintarviketäydennyksistä, lääkintä- ja eläinlääkintähuollosta, kuljetuksista Op.Os./6. DE sotapäiväkirjan liitteitä 29.6.–22.11.44. Liite 671. SPK 5526. KA(SArk).

<sup>171</sup> Päämajan käsky N:o 3024/Op.1. merkintä 19.9.44.klo 03:45. Divisioonan esikunnan operatiivisen osaston sotapäiväkirja ajalta 18.9.1944–31.10.1944. SPK 5525. KA(SArk)



kävi itse käskemässä jatkotehtävät Jalkaväkirykmenttien 12. ja 33. komentajille aamulla klo 6–9 välisenä aikana. Taisteluosastoille Karanko, Suurkari ja Karjalainen annettiin etenemiskäskyt operatiivisen osaston päällikön välityksellä puhelimitse.<sup>172</sup> Taisteluosasto Suurkarin tuli jäädä puolustukseen Pienen Kuumujärven – Ison Kuumujärven maastoon. Tehtävänä oli neuvotteluteitse estää mahdolliset venäläisten etenemisyrittäykset etelän suuntaan. Venäläinen osasto oli havaittu etenemässä idästä Kuivajärven–Suomussalmen suuntaan. Tst.os. Karjalaiselle käskettiin jatkaa etenemistään Tapanivaaran–Hyrnsalmen suuntaan tavoitteena Kypärävaaran maasto. Tst.os. Karangon tuli edetä Ristijärven kylän eteläpuoleiseen maastoon, jossa sen tuli edelleen valmistautua ylittämään Ristijärvi ja jatkaa etenemistä Hyrnsalmelle.<sup>173</sup> Divisioonan joukkoja kiellettiin etenemisen alkuvaiheessa ryhtymästä tulitoimintaan saksalaisia joukkoja vastaan. Heidät tuli neuvotteluteitse saada vetäytymään. Saksalaiset saatiinkin Ristijärven nimismiehen avustuksella vetäytymään Ristijärven pohjoispuolelle. Saksalaiset ilmoittivat kuitenkin iltapäivällä, että Ristijärven lossin pohjoispuoleisia alueita ei aiota luovuttaa.<sup>174</sup>

Saksalaisten jälkijoukot ja ilmatoiminta muodostivat selvän uhkan divisioonan eteneville joukoille heti etenemisen alettua. Saksalaisten jälkijoukot olivat ryhmittyneet puolustukseen osin Hyrnsalmella, Ristijärvellä sekä Kiehimässä. Demarkaatiolinjan pohjoispuolella oli lisäksi välitön miinavaara.<sup>175</sup> Saksalaisten miinoitteet pysäyttivät divisioonan joukkojen etenemisen ajoittain kokonaan. Saksalaiset polttivat myös Hyrnsalmen alueen rakennuksia ja räjäyttivät alueella olleet sillat 20.9. Sillankorjaus- ja raivaustöihin alettiin heti etenemisen alkuvaiheesta alkaen aluksi Ristijärven–Puolangan tien suunnassa.<sup>176</sup> Puolangan–Ristijärven sekä Kumon–Hyrnsalmen tietkin olivat niin ikään vahvasti miinoitetut.<sup>177</sup> Divisioona kärsi ensimmäiset miinatappiot Lapin Sodassa 21.9., kun kolme sotilasta haavoittui miinoista Hyrnsalmen–Puolangan tiellä. Saksalaiset suuntasivat myös ilma-toimintaa divisioonan toimintasuuntaan, kun 19.9. käskettiin ilmahälytys Kajaanin kaupungin alueella. Saksalainen tiedustelukone lensi tällöin matalalla Kajaanin kaupungin yli. Ilmatorjunta avasi tulen, mutta

<sup>172</sup> 6. Divisioonan esikunnan operatiivisen osaston sotapäiväkirja ajalta 18.9.1944–31.11.1944. SPK 5525. KA(SArk)

<sup>173</sup> 6. DE Operatiivinen osasto N:o 1642/III/2 sal.19.9.1944 Divisioonan käsky. Op.os. /6. DE:n sotapäiväkirjan liitteet 29.6.44–22.11.44, liite 673, SPK 5526. KA(SArk)

<sup>174</sup> 6. Divisioonan esikunnan operatiivisen osaston sotapäiväkirja ajalta 18.9.1944–31.11.1944. SPK 5525. KA(SArk)

<sup>175</sup> Op.os./6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 673: Divisioonan käsky 19.9.44, SPK 5526. KA(SArk)

<sup>176</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 675: 6. DE:n puhelinsanomat PM:n operatiiviselle osastolle 21.9.44 ja liite 676: 6. DE:n puhelinsanomat PM:n operatiiviselle osastolle 22.9.44, klo 06:00, SPK 5526. KA(SArk)

<sup>177</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 674: 6. DE:n puhelinsanomat PM:n operatiiviselle osastolle 20.9.44 klo 06:00, SPK 5526.

saksalaiseen kone ei saanut osumia. Ilmatoiminta Kajaanin suunnalla jatkui seuraavana päivänäkin, jolloin annettiin kaksi ilmahälytystä, mutta vain toisella kerralla havaittiin lentokone.<sup>178</sup> Etenemisen alettua saksalaisten suuntasivat ilma-toimintaa myös divisioonan marssirivistöjä ja huoltokuljetuksia vastaan. Divisioonan joukko-osastot toimivat etenemisen alkuvaiheessa ilmahälytysten aikana kuitenkin erittäin huonosti. Divisioonan komentaja käskikin kaikille joukoille 10.10., että niiden tuli kiinnittää jatkossa erityistä huomiota joukkojen ja kaluston sodanmukaiseen ilmasuojeluun. Erityisesti kaikki yhteensulloutumiset marsseilla ja majoituttaessa tuli välittömästi saada loppumaan.<sup>179</sup>

Huoltomuodostelmat olivat etenemisen alkuvaiheessa paikallaan Kajaanin alueella. Ainoastaan eteentyönnetty viestihuoltopaikka (VHp) oli ryhmitetty viestikomentajan käskyllä Losotörmän maastoon. Huoltopäällikkö sai esikuntapäälliköltä valmistautumiskäskyn jatkotehtävään 20.9. Huoltomuodostelmia oli valmistauduttava siirtämään ensisijaisesti Kiehimän alueelle heti, kun Kiehimän silta saataisiin kuntoon. Esikuntapäällikkö käski edelleen, että ETp ja ATp on siirrettävä Ristijärven eteläpuoleiseen maastoon 21.9.<sup>180</sup> Huoltopäällikkö aloitti saamansa tehtävän valmistelut heti. Hän käski komennuskunnan muodostamisen ja liikkeellelähdön Ristijärven alueelle tapahtuvaksi 21.9. Huoltopäällikkö käski komennuskunnan johtajaksi divisioonan intendentin majuri Tolvasen ja hänelle avuksi toimisto IV:n edustajia. Komennuskunnan tehtävänä oli tiedustella ja valmistella huoltomuodostelmien sijoituspaikat Ristijärven kirkonkylän alueelle. Sijoituspaikat oli tiedusteltu illalla klo 20 mennessä, jolloin komennuskunta aloitti paluun Kajaaniin. Huoltopäällikkö itse osallistui illan aikana esikuntapäällikön puhutteluun, jossa tarkasteltiin mm. menneen päivän tavoitteita ja niiden saavuttamista.<sup>181</sup>

#### 4.2.1. Ristijärven huoltokeskus

Huoltopäällikkö käski huoltomuodostelmien siirron aloittamisen Ristijärvelle aamulla 22.9. Huoltomuodostelmia tai niiden osia siirtyi päivän aikana Ristijärvelle seuraavasti: 27. AvarK, 27. Poltto. Os ja 27. LK, 7. SAutoJ, 26. AutoK, 27. ELK, 27. VaatK.sta Vaat. Tp ja Auto. Os/6.D. Huoltopäällikkö ja toimisto IV:n päällikkö aloittivat saman päivän aikana

<sup>178</sup> 27. AVar.K:n (5538) sotapäiväkirja 1.1.44–21.11.44, SPK 4081.

<sup>179</sup> TSTO VIII/ 6. DE, 1944, mappi 2: 6. Divisioonan esikunnan op-os:n asiakirja 10.10.44, Asia: ilmasuojelu. T 8914. KA(SArk)

<sup>180</sup> 6. Divisioonan esikunnan operatiivisen osaston sotapäiväkirja ajalta 18.9.1944–31.11.1944. SPK 5525.

KA(SArk)

<sup>181</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

Ristijärvelle myöhemmin perustettavan huoltokeskuksen tiedustelun ja valmistelun. Huoltopäällikkö käski huoltomuodostelmien ryhmityksen Ristijärvellä ja niihin tukeutumisen 22.9.1944 päivätyllä 6. D:n huoltokäskyllä N:o 14/44<sup>182</sup>. Huoltopäällikkö käski huoltomuodostelmien ja huoltopaikkojen ryhmitykset seuraavasti:

- ETp 2 oli Ristijärven kirkonkylän pappilassa.
- Vaat. Tp. oli Ristijärven kirkolla Oy Ipatin kaupassa.
- B/27. KS oli Mieslahden kansanopistolla.
- 27. LK ja SAuto AS.1 olivat ryhmittyneenä Ristijärven lossin pohjoispuolelle 200 metrin päähän.
- SAuto AS. 2 oli Kiehimässä.
- STalli oli Ristijärven kirkolta noin 1 km länteen Sotkamon tienristeyksessä.
- Poltt. Tp.1 siirtynyt Ristijärven kirkonkylän pappilaan.
- Poltt. Tp.2 oli ennallaan Kajaanissa.
- Poltt. Tp.3 oli Jormuan kansakoulun alueella.
- Pion. Tp oli ryhmittyneenä ja toimintavalmiina Ristijärven kirkonkylän itälaidassa.

Huoltopäällikkö käski huoltokäskyssään myös muutokset divisioonan ajoneuvojen liikennöimisalueeseen. Liikennöimisalue piti sisällään 22.9.1944 koko divisioonan siihen mennessä miehittämän alueen.<sup>183</sup>

Ristijärvelle ryhmitetyistä huoltomuodostelmista perustettiin huoltokeskus 24.9. huoltopäällikön käskyllä, jolloin se myös aloitti toimintansa. Ristijärven HK:n päälliköksi huoltopäällikkö määräsi luutnantti Isotalon JR 12:sta<sup>184</sup>, koska huoltopäällikkö itse ja huolto-osasto 3 olivat edelleen pääosin ajasta Kajaanin hotelli Maakunnassa divisioonan esikunnassa. Huoltopaikkojen toimintakykyä tehostettiin Ristijärvellä, kun alueelle pystytettiin huoltopäällikön 9.9.1944 tilaamia pahvitelttoja ja parakkeja, vaikka Ristijärven kirkonkylässä voitiin ryhmittyä rakennuksiin. Evl Järvinen oli tilannut aiemmin päämajasta 100 kpl pahvitelttaa ja pienen määrän lämmitettäviä ajoneuvosuojia jaettavaksi divisioonan joukoille. Divisioonan joukkojen telttakalustossa oli edelleen suuri vaje. Evl Järvinen olikin perustellut tilaustaan erityisesti sillä, että kangastelttoja oli vaikea saada ja pahvitelttojen käytöllä voitaisiin säästää vähäisiä kangastelttoja myöhempää käyttöä varten. Pahviteltat olivat lisäksi huomattavasti kangastelttoja lämpimämpiä. Huoltopäällikkö oli aiemmin todennut, että polttopuuvaratkin olivat riittämättömiä divisioonan toiminta-alueella.<sup>185</sup>

<sup>182</sup> 6. DE: asiakirja N:o 1248/IV/6 b sal. 8.9.44: 6. D:n Huoltokäskey N:o 12/44. Mappi 2, T8914. KA(SArk)

<sup>183</sup> 6. Divisioonan esikunta N:o 1329/IV/6 b sal/22.9.44. 6. D:n Huoltokäskey N:o 14/44. Mappi1./ T8914. KA(SArk)

<sup>184</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>185</sup> 6. DE Huolto-osasto N:o 1249/VI/2 a, Asia: Pahvitelttilaus Päämajan Huolto-osastolle. 9.9.44. 6. DE Tsto IV 1944. Kirje-diario No 1. T8021/20. KA(SArk)

#### 4.2.2. Puolangan huoltokeskus

Divisioonan eteneminen jatkui, ja Puolangan tasa saavutettiin 24.9., kun sinne saapui ensimmäisenä divisioonan kärjessä edennyt jääkärikomppania. 6. D:n taisteluosasto Kurenmaakin eteni päivän aikana Puolangan kautta Taivalkosken suuntaan.<sup>186</sup> Puolangalla ei ollut saatu taistelukosketusta saksalaisiin. Saksalaiset olivat vetäytyneet alueelta seuraavaan asemaan jälkipartioden räjäytettyä kaikki ennalta panostetut sillat, tierummut, rakennukset ja muut kohteet.<sup>187</sup> Puolangan alueen rakennuskannasta saksalaiset olivat tuhonneet vetäytyessään noin 40 %.<sup>188</sup>

Divisioonan huoltomuodostelmia valmistauduttiin siirtämään eteenpäin heti seuraavana päivänä 25.9., kun DE:n johtama osasto kävi majoitustiedustelussa Puolangalla. Samalla tiedusteltiin sopivia sijoitusalueita huoltomuodostelmille. Huoltopäällikön laatiman suunnitelman perusteella valmistauduttiin Puolangan kirkonkylään ryhmittämään pääosa divisioonan huoltomuodostelmista. Alueelle perustettaisiin huoltokeskus heti ryhmittymisen jälkeen. Huoltomuodostelmien siirto aloitettiin portaittain, ja illalla 26.9. ensimmäisenä siirtyvät huoltomuodostelmat aloittivat marssin Ristijärveltä Puolangan suuntaan. Pääosa huoltomuodostelmista siirrettiin Puolangalle 27.–28.9. välisenä aikana. DE ja huolto-osasto 3 siirtyivät Kajaanista Puolangalle aamulla 28.9., ja ne majoituivat Puolangan kirkonkylään ennalta tiedustellulle ja valmistellulle alueelle. Divisioonan komentopaikka perustettiin Puolangan kirkonkylän pappilaan.<sup>189</sup>

Huoltopäällikkö piti puhuttelun huolto-osaston toimistopäälliköille heti 28.9. Puolangalle siirtymisen jälkeen. Huoltopäällikkö aloitti puhuttelunsa kertomalla yleistilanteesta 6. D:n lohkolle. Huoltopäällikkö kertoi edelleen, että huoltomuodostelmien siirrot olivat vielä osin kesken, koska huoltomuodostelmien siirtymiseen liittyi suuria vaikeuksia. Siirtoja vaikeuttivat erityisesti autokaluston yleinen puute sekä huono ajoneuvotilanne. Ajoneuvoista oli korjattavana huomattava osa. Huoltopäällikkö käski puhuttelussaan muodostamaan kaksi erillistä kuljetusesikuntaa, jotka johtaisivat divisioonan kuljetusten järjestelyitä. Kuljetusesikunnat perustettaisiin välittömästi Ristijärvelle ja Puolangan kirkonkylään. Hän

<sup>186</sup> Op.os./6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liitteet, liite 674: 6. DE:n puhelinsanomamat PM:n operatiiviselle osastolle 22.9.–27.9. (liitteet 667–686), SPK 5526. KA(SArk)

<sup>187</sup> Suomen Sota 1941–1945, osa: 8, sivut 405–406.

<sup>188</sup> Kaila, Toivo T.: Lapin Sota, Kauppalehti Oy:n Kirjapaino, Helsinki 1950, sivu 309.

<sup>189</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

määräsi Puolangan kuljetusesikunnan vanhimmaksi luutnantti Åströmin. Ristijärven kuljetusesikunta perustettiin Ristijärven lossilla toimivan Auto. Os/6. D:n yhteyteen. Sen tehtäväksi tuli divisioonan kuljetusten järjestely Ristijärvellä, joka toimi samalla divisioonan kuljetusten purkupaikkana. Pääosa III armeijakunnan Oulusta saapuvista huoltokuljetuksista tuli Ristijärven asemalle, josta divisioonan piti itse kuljettaa ne eteenpäin huoltopaikoille, varastoihin ja joukoille. Huoltopäällikkö määräsi Ristijärven kuljetusesikunnan vanhimmaksi luutnantti Rajakaltion ja hänelle avuksi luutnantti Valtosen toimisto IV:stä.<sup>190</sup>

Kuljetustilanne parani kuitenkin jo saman päivän aikana, kun huoltopäällikön aiemmin päämajalle laatiman esityksen perusteella, alistettiin divisioonalle käyttöön 22. AutoK 14. divisioonasta. Alistus toteutettiin jo saman päivän aikana ja 22. AutoK sijoitettiin huoltopäällikön käskyllä Ristijärven Tuliniemeen Auto. Os:n/6. D:n yhteyteen ja kuljetusesikunnan käyttöön. Seuraavana päivänä 29.9. alistettiin 6. D:lle lisää kuljetusvoimaa haavoittuneiden evakuoiteja varten, kun 10. SAutoJ saapui Puolangalle Oulusta. Divisioonaan liitettiin 29.9. edelleen 17. kaatuneiden evakuoimiskeskus (17. KEK). Sen tehtäväksi oli käsketty evakuoida Rajajääkäriprikaatin (Rj. Pr.) ja 6. D:n kaatuneet.<sup>191</sup>

Pohjois-Suomen sotatoimien johtamisessa tapahtui merkittäviä muutoksia Puolangalle siirtymisen yhteydessä. Kenraaliluutnantti Siilasvuo otti III AK:n komentajana vastuun sotatoimien johtamisesta 27.9. 6. divisioona määrättiin tällöin III AK:n alaisuuteen yhdessä Kontionmäen alueelle saapuneen Rajajääkäriprikaatin, Ryhmä Laguksen ja Kemin suunnassa olevan osasto Pennasen kanssa. Siilasvuon alaisuuteen liitettäisiin edelleen 3. ja 11. D, kun ne olisivat siirtyneet Oulun alueelle.<sup>192</sup> III AK:n otti perustamisensa yhteydessä myös 6. D:n huoltovastuulleen ja 6. D tukeutuikin jatkossa pääosin III AK:n huoltoon ja huoltolaitoksiin Oulussa. Huoltopäällikkönä III AK:ssa toimi everstiluutnantti E. O. Tara.<sup>193</sup>

Eversti Puromakin oli osallistunut Oulussa 27.9. pidettyyn III AK:n komentajan käskynantoon, jossa hänelle oli käsketty mm. divisioonan jatkotehtävä. Tämän vuoksi hän käski seuraavana päivänä 28.9. divisioonan sotatoimien jatkamisesta seuraavaa: saksalaisiin oli saatu taistelukosketus Puolangan–Sotkajärven tiellä Jourankajärven kohdalla. Pudasjärven länsipuolella oli havaittu myös saksalaisten panssarivaunuja. Divisioonan kaikille joukoille käskettiin tämän vuoksi panssarivaara ja panssarintorjuntaan tuli varautua panssarikauhuin

<sup>190</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>191</sup> sama

<sup>192</sup> Suomen Sota 1941–1945, osa: 8, s.405–406.

<sup>193</sup> Suomen Sota 1941–1945, osa: 10, s.505–507.

sekä käsipatruunoin. Etenemisen aikana tavatut saksalaiset tuli riisua aseista ja internoida. Divisioonan joukkojen tuli pyrkiä myös estämään kaikki saksalaisten tihutyöt. III AK:n komentaja oli käskennyt edellisenä päivänä 6. D:n vallata Pudasjärven kirkonkylä yhteistoiminnassa Ps D:n kanssa. Tämän jälkeen divisioonan oli valmistauduttava etenemään Ranuan ja Kuivaniemen suuntiin. Eversti Puroma käski saamansa tehtävän mukaisesti, että divisioonan kärjessä etenevien osastoiden on saavutettava Taivalkosken–Pudasjärven tien taso 29.9. iltaan mennessä. Vahvennetun Er. P. 16:n tuli jatkaa etenemistä pidennetyin päivämarssein ja ottaa haltuun Taivalkoski. JR 33:n tuli lähettää yksi komppania ja kiertää esteet nopeasti suunnassa Ruuhijärvi–Jonku–Pudasjärvi. Komppanian tuli ottaa haltuun Pudasjärven alue mahdollisimman nopeasti. Eversti Puroma käski myös, että JR 12:n on lähetettävä yksi komppania Puolangalle tarkempia määräyksiä varten.<sup>194</sup>

Huoltopäällikkö käski divisioonan toimintaa koskevat huollon järjestelyt divisioonan komentajan käskyyn liittyvällä huoltokäskyllä N:o 15/44.<sup>195</sup> Puolangan kirkonkylään oli perustettu huoltokeskus, ja se oli toimintavalmiina. Huoltomuodostelmat ja huoltopaikat oli ryhmitetty seuraavasti:

- ATp oli ryhmitetty Puolangan kirkonkylän länsilaitaan.
- ETp 1. oli toimintavalmiina Kainuun Osuusliikkeessä.
- A-osasto/ 27. KS oli toimintavalmiina Puolangan Kirkonkylän aluesairaалassa.
- SAutoAs.1 oli ryhmitetty 27. LK:n yhteyteen Puolangan kirkonkylään.
- 7. SAutoJ oli ryhmitetty 27. LK:n yhteyteen Puolangan kirkonkylään.
- SAutoAs.2. oli ryhmittynään Puolangan pohjoispuolella Pudasjärven tien varteen Korpjoelta noin 3 km etelään.
- Stalli/ 27. ELK oli toimintavalmiina Puolanganjärven etelärannalla.
- Poltt. Tp.2 oli ryhmittynään Puolangan kirkolla yhdessä Autonkorjaamon kanssa.
- Autonkorjaamo oli toimintavalmiina Puolangan kirkolla.
- Poltt. Tp.1 oli Ristijärvellä.
- Vaat. Tp oli edelleen toiminnassa Ristijärvellä.
- Kulj.E/6. D oli toiminnassa Ristijärvellä.
- B-osasto/ 27. KS oli edelleen ryhmittynään Mieslahdelle yhdessä 7. SAutoJ:n kanssa.

Huoltopäällikkö käski edelleen Puolangan alueelle kunnostettujen ja rakennettujen puhelinyhteyksien käytöstä huollon johtamiseen ja kuljetusten tilaamiseen. Puhelinnumerot ja huoltopaikkojen peitenimet käskettiin huoltokäskyn lopussa.<sup>196</sup>

<sup>194</sup> 6. DE Operatiivinen osasto N:o 1721/III/2 a sal. Divisioonan Käsky 28.9.44. Op.Os./6. DE sotapäiväkirjan liitteitä 29.6.–22.11.44. Liite 687. SPK 5526. KA(SArk)

<sup>195</sup> 6. Divisioonan esikunta N:o 1337/IV/6 b sal/28.9.44. 6. D:n Huoltokäsky N:o 15/44. Mappi1./ T8914. KA(SArk)

<sup>196</sup> sama

Divisioonan joukot saivat ensimmäisen taistelukosketuksen saksalaisten joukkojen kanssa samana päivänä Niskasaaren kohdalla Puolangan–Pudasjärven tien suunnassa. Saksalaiset olivat katkaisseet tien kolmesta kohdasta ja hävittäneet ainakin yhden puusillan.<sup>197</sup> Saksalaisen jalkaväen kanssa jouduttiin taisteluun Pudasjärven kirkonkylän alueella, jossa saksalaisilla oli noin kahden ja puolen komppanianvahvuinen varmistusosasto. Saksalaiset onnistuivat kuitenkin vetäytymään, kun he olivat ensin karkottaneet taisteluosasto Kurenmaan varmistusosaston pois alueelta. Yksi saksalainen sotilas saatiin internoitua divisioonan komentajan aiemmin antaman käskyn mukaan.<sup>198</sup>

#### **4.3. 6. divisioona alistetaan panssaridivisioonalle – huollon yhteistoimintaa**

Etenemistä valmistauduttiin jatkamaan nopeasti, kun eversti Puroma sai 30.9. III AK:lta käskyn etenemisen jatkamisesta Taivalkoskelta Posion kautta Rovaniemeä kohti. Etenemistä tuli jatkaa Autinkylä ja Pudasjärven Rytinkijärven kautta Järvenpään tienhaaraan Raunan kirkolta 20 km kaakkoon.<sup>199</sup> Huoltopäällikkö antoi käskyn toimistopäälliköilleen samana päivänä pitämässään puhuttelussa, että toimistopäälliköiden tulee valmistautua siihen, että 1.10. aamulla lähdetään osasto huoltomuodostelmista ja osasto 3:sta majoitustiedusteluun Pudasjärvelle. Majoitustiedustelua ei kuitenkaan aloitettu seuraavana aamuna, koska huoltopäällikkö lähti itse Ouluun yhdessä divisioonan eläinlääkärin, eläinlääkintämajuri Holmin kanssa. Heidän tuli osallistua III AK:n huoltopäällikön everstiluutnantti Taran puhutteluun.<sup>200</sup>

Huoltopäällikön ollessa Oulussa alistettiin 6. D panssaridivisioonalle 2.10. saapuneella III armeijakunnan käskyllä. 6. divisioonasta ja panssaridivisioonasta muodostettiin Ryhmä Lagus<sup>201</sup>. III AK käski samalla, että Ryhmä Lagus jatkaa etenemistään tavoitteenaan Rovaniemi. Divisioonien joukot olivat kohdanneet toisensa taisteluiden aikana Pudasjärven alueella 30.9.<sup>202</sup> Panssaridivisioona oli aloittanut etenemisen pohjoiseen Oulun suunnasta 25.9. alkaen. Panssaridivisioonan huolto oli ollut alkuvaiheessa ryhmitettynä Ouluun. Nyt sitä oli alettu siirtämään eteenpäin Pudasjärven ja Ranuan suuntaan. Ps. D:n huollolla oli ollut

<sup>197</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 686: 6. DE:n puhelinsanoma III. AKE:lle 28.9.44, klo 06:00, SPK 5526. KA(SArk)

<sup>198</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 693: 6. DE:n puhelinsanomaa III. AKE:n operatiiviselle osastolle 29.9.44, klo 18:00, SPK 5526. KA(SArk)

<sup>199</sup> III. Armeijakunnan esikunta Operatiivinen osasto N:o 3334/III/eb.sal. Armeijakunnan käsky 30.9.44. Salaista ja yleistä kirjeistöä, Ryhmä 8a sotatoimia pohjoisessa koskevaa 1944. T19498. KA(SArk)

<sup>200</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>201</sup> Sotapäiväkirjoissa esiintyy sekä Osasto Lagus ja Ryhmä Lagus.

<sup>202</sup> III. Armeijakunnan esikunta Operatiivinen osasto N:o 3375/III/eb.sal. Armeijakunnan käsky. 2.10.44. Salaista ja yleistä kirjeistöä, Ryhmä 8a sotatoimia pohjoisessa koskevaa 1944. T19498 KA(SArk)

vaikeuksia seurata nopeasti eteneviä joukkoja. Joitain tela-ajoneuvoja, moottoripyöriä ja jopa panssarivaunuja käytettiin huoltokuljetuksiin.<sup>203</sup>

Eversti Puroman ja Ps. D:n komentaja kenraalimajuri Lagus tapasivat toisensa Pudasjärvellä 2.10. Tällöin mukana oli myös kapteeni Paavola huoltopäällikön käskemänä. Kapteeni Paavolan tehtäväksi oli annettu sopia Ps. D:n huoltopäällikön everstiluutnantti Valanteen kanssa divisioonien yhteisistä, jatkotehtäviin liittyvistä huollon järjestelyistä. Kapteeni Paavola ilmoitti palattuaan Pudasjärveltä 2.10. illalla, että Ps. D huoltaa kaikki divisioonan joukot Pudasjärven lähialueella. Illalla 2.10. aloitettiin kuitenkin 27. ELK:n ryhmittäminen Pudasjärven alueelle. Evl Järvinen soitti Oulusta ja käski, että 27. ELK:n tulee siirtyä Pudasjärvelle välittömästi ja perustaa sinne Stalli, koska Ps. D:lla ei ollut omia eläinlääkintämuodostelmia. Huoltopäällikkö perui kuitenkin antamansa käskyn puhelinsoitolla myöhemmin illalla. Tällöin oli 27. ELK:n osasto jo siirtynyt Pudasjärvelle yhdellä kuorma-autolla ja perustanut sinne huoltopäällikön käskemän STallin.<sup>204</sup>

Evl Järvinen palasi Oulusta Puolangalle 3.10. aamulla. Heti saavuttuaan hän teki päätöksen, että osasto 3 ja huoltomuodostelmia siirretään eteenpäin Ranualle. Divisioonan esikunta oli siirtynyt Puolangalta Pudasjärvelle samana aamuna klo 8:30 mennessä. Huoltopäällikkö käski siksi kapteeni Paavolan siirtymään divisioonan uuteen komentopaikkaan Pudasjärvelle huollon edustajaksi. Huoltopäällikkö käski myös, että Ristijärvellä olevat huoltomuodostelmat ja B/27. KS Mieslahdelta on siirrettävät rautatiekuljetuksilla ensin Ouluun ja sieltä edelleen autoilla muiden yhteyteen. Ristijärvellä olevien kuljetusmuodostelmien tuli aloittaa samalla siirtyminen Puolangan–Utajärven–Oulun tietä pitkin Ranualle. Huoltopäällikön käskemät rautatiekuljetukset tilattiin illalla puhelimitse päämajasta. Huoltopäällikkö valmisti huoltomuodostelmien siirtämistä antamalla illalla siirtymiskäskyt 7. ja 10. SAutoJ:lle ja 27. ELK:lle. Siirtyminen Ranualle tuli aloittaa heti 4.10. aamulla.<sup>205</sup>

Kaikki Ranualle siirtymisvalmistelut peruttiin myöhemmin illalla, kun huoltopäällikkö oli osallistunut esikuntapäällikön puhutteluun. Evl Suvantola ilmoitti, että huoltomuodostelmat siirtyvät vasta myöhemmin Ranualle tai suoraan Rovaniemelle.<sup>206</sup> Saksalaisten vetäytyminen oli jatkunut, mutta 3.10. saksalaiset olivat tehneet voimakasta vastarintaa Ranualla

<sup>203</sup> Ps.DE:n tsto IV:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.44–13.1.45. SPK 19072. KA(SArk)

<sup>204</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>205</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirjan ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>206</sup> 6. Divisioonan esikunnan operatiivisen osaston sotapäiväkirja ajalta 18.9.1944–31.11.1944. SPK 5525. KA(SArk)



taisteluosasto Sammalkorpea vastaan, joka eteni divisioonan hyökkäysryhmituksen kärjessä Posion suuntaan. Saksalaiset onnistuivat samassa yhteydessä ottamaan vangiksi taisteluosasto Sammalkorven varmistusosaston Kulojärven luona Posion eteläpuolella.<sup>207</sup>

Evl Järvinen muutti suunnitelmaa ja muutokset käskettiin toimistopäälliköille ja paikalle käsketyille yksiköiden ja huoltokeskuksen päälliköille. Evl Järvinen kertoi aluksi muuttuneesta tilanteesta ja käski, että huoltomuodostelmien uusi ryhmitysalue ei olekaan Ranua, koska sinne ei vielä voitu mennä. Osa huoltomuodostelmista siirrettäisiin hänen päätöksellään ensin Kiiminkiin ja sieltä edelleen Pudasjärvelle ja myöhemmin Ranualle. Pudasjärvellekin perustettaisiin siirtymisen aikana mm. Poltt. Tp alueelle perustettavan kuljetusesikunnan yhteyteen. Huoltopäällikkö antoi puhuttelun lopuksi siirtymiskäskyt Kiiminkiin kaikille paikallaolijoille. Huoltopäällikkö käski kapteeni Kiurun valmistautua suorittamaan huoltomuodostelmien sijoituspaikkojen tiedustelu Kiimingissä seuraavana päivänä. Hänen tuli myös valmistautua opastamaan kaikki huoltomuodostelmat sijoituspaikoilleen niiden saapuessa Kiiminkiin. Huoltopäällikkö lähti itse puhuttelun jälkeen Pudasjärvelle divisioonan komentopaikalle.<sup>208</sup>

#### **4.3.1. Huoltomuodostelmia siirretään Kiimingin kautta Pudasjärvelle ja Ranualle**

Kiiminkiin siirtyminen aloitettiin huoltopäällikön käskyn mukaisesti 5.10. aamulla, kun kapteeni Kiurun etukomennuskunta siirtyi autokuljetuksella Oulun kautta Kiiminkiin. Huoltomuodostelmien siirtoja Kiimingin ja Pudasjärven kautta Ranualle jatkettiin koko ajanjakson 5.10.–12.10.<sup>209</sup>

Pudasjärvelle eteneminen ei sujunut ongelmitta. Tiestö oli Pudasjärven tasalla vahvasti miinoitettu. Kaikkia jokia ei pystytty ylittämään, koska lossitkin oli pääosin tuhattu.<sup>210</sup> Tilanne oli niin vaikea, että divisioonan komentaja joutui antamaan käskyn tiestön ja jokien ylimenopaikkojen käytöstä erillisellä käskyllä 5.10. Käskyssä määrättiin tarkasti joukkojen toiminta ja etuoikeudet ylimenopaikoilla sekä tiestön käyttöä koskevat etuoikeudet. Komentaja määräsi, että divisioonan kaikki huoltojoukot kuuluivat tästä eteenpäin etuoikeutettuun ryhmään, joka saisi käyttää ensisijaisesti divisioonan alueen vähäistä tiestöä,

<sup>207</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 703: Ilmoitus 6. D:n tilanteesta 03.10.44, klo 17:00, SPK 5526. KA(SArk)

<sup>208</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>209</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>210</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 703: Ilmoitus 6. D:n tilanteesta 3.10.44, klo 17:00, SPK 5526. KA(SArk)

kun se toimi yhdessä komentajien, kuriirien, pioneerijoukkojen sekä viestijoukkojen kanssa.<sup>211</sup>

Everstiluutnantit Järvinen ja Ps. D:n huoltopäällikkö everstiluutnantti Valanne jatkoivat yhteistoimintaansa Ryhmä Laguksen huollossa. He tapasivat 6.10. ja sopivat divisioonien huoltomuodostelmien jatkotehtäviin liittyvistä yhteistoiminnasta ja käytöstä.<sup>212</sup> Huoltopäälliköt sopivat, että divisioonien huoltomuodostelmat huoltavat molemman divisioonan joukkoja tarpeen vaatiessa. Siksi päätettiin, että huoltomuodostelmia siirretäisiin jatkossa portaittain etenemisen aikana.<sup>213</sup> Huoltomuodostelmien siirtoja jatkettiin huoltopäällikön käskyjen mukaan. Huoltomuodostelmien ryhmitys oli 9.10. seuraava, kun siirtyminen Ranuan suuntaan oli kesken:

- 17. AVarK Kajaanissa
- 3. Pes. Auto. R Oulussa
- 27. AVarK Oulussa
- 27. ELK Myllylässä Puolangalla
- A/ 27. KS Kiimingissä
- 27. LK Kiimingissä
- 7. SAUTOJ Kiimingissä
- 1. Autonkorjaamo Pudasjärvellä
- 27. Km. Korj.J Pudasjärvellä
- 26. AutoK Pudasjärvellä
- 67. AutoK Pudasjärvellä
- 22. AutoK Pudasjärvellä
- Auto-os./6. D Pudasjärvellä
- 27. VaatK Pudasjärvellä
- 27. Kpk Pudasjärvellä
- 27. Poltt. Os. Ranualla
- 27. Evar. K Ranualla
- B/ 27. KS oli ryhmittyneenä Ranuan eteläpuolelle Petäjäjärven tasalle<sup>214</sup>

Divisioonan joukot saavuttivat Ranuan tasan 8.10. Etenemistä jatkettiin kuitenkin nopeasti Ylimaan–Taipaleen–Rovaniemen tien suunnassa. Divisioonan joukot joutuivat Ranuan alueella seuraavana päivänä 9.10. voimakkaiden saksalaisten ilmahyökkäysten kohteeksi. Saksalaiset suorittivat useita ilmahyökkäyksiä divisioonan marssirivistöjä vastaan, jolloin kaatuneina menetettiin 5 miestä ja 10 hevosta. Haavoittuneita menetettiin noin 40 miestä sekä

<sup>211</sup> TSTO VIII/ 6. DE, 1944, mappi 2: 6. Divisioonan esikunnan operatiivisen osaston asiakirja 02.10.44, Asia: liikenteen järjestely 6 D:n etenemisteillä. T 8914. KA(SArk)

<sup>212</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>213</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>214</sup> 6. D huoltojoukkojen sijainti 9.10.44 klo 24:00. Op.os./6. DE:n sotapäiväkirjan liite n:o 718. SPK 5526. KA(SArk)

10 hevosta. Ajoneuvoja oli tuhoutunut 3. Seitsemän toiminnan kannalta tärkeää siltaponttoniakin tuhoutui saksalaisten ilmahyökkäyksessä.<sup>215</sup>

Huoltopäällikkö siirtyi 8.10. kuluessa Pudasjärveltä Ranualle yhdessä divisioonan esikunnan etukomennuskunnan kanssa. DE siirtyi Ranualle portaittain, ja esikunta perustettiin Ranuan kansakoululle. Esikunnan muut osat ja huolto-osasto 3 siirtyivät Ranualle vasta kahden päivän päästä 10.10. Huoltopäällikön siirryttyä Ranualle Pudasjärvelle oli jäänyt edelleen kapteeni Paavola johtamaan alueen kuljetuksia. Huoltopäällikkö perusti toisen kuljetusesikunnan Ranualle 11.10. Kuljetusesikunta oli sama, joka oli aikaisemmin toiminut Ristijärven alueella. Kuljetusesikunnan alaisuuteen huoltopäällikkö määräsi 22. AutoK ja 67. AutoK:t.<sup>216</sup>

Taistelut saksalaisten kanssa jatkuivat samanaikaisesti kiivaina Ranuan–Rovaniemen tien suunnassa 11.10. Divisioonan joukot etenivät ja joutuivat tekemään laajoja koukkauksia upottavan suoalueen rikkomassa maastossa. Taistelut saksalaisten kanssa kovenivat entisestään, ja saksalaiset pakottivat divisioonan etenevät joukot osin perääntymäänkin. 12.10. joutui mm. III/JR33:n perääntymään Narkausjärven–Jokilammen kannaksen alueelta, kun saksalaiset tekivät voimakasta vastarintaa. Tällöin kaatui mm. yksi pataljoonan komentaja ja 5 sotilasta haavoittui. Saksalaisten tappiot olivat 8–9 kaatunutta.<sup>217</sup> Saksalaisten voimistuvasta vastarinnasta oli osoituksena myös se, että he käyttivät tykistöään ensimmäisen kerran 6. D:n eteneviä joukkoja vastaan 12.10. Taipaleen kylän alueella. Saksalaiset tekivät edelleen erittäin laajoja miinoituksia ja hävitystyötä Rahkamaan, Lintulan, Kestilän ja Taipaleen alueilla.<sup>218</sup> 10.10. alettiin kuudennen divisioonan huoltomuodostelmista kotiuttaa henkilöstön vanhempia ikäluokkia vuoden 1906 ikäluokka mukaan luettuna. Huoltomuodostelmista kotiutettiin tällöin myös kokenutta päällystää, mikä heikensi huollon suorituskykyä ja tehtävien hoitoa. Vaatetuskorjaamohenkilökunnasta kotiutettiin kerralla yhteensä 50 naista 10.10.1944.<sup>219</sup>

Huoltomuodostelmien siirto Ranualle oli lähes saatettu päätökseen, kun huoltopäällikkö käski siirtää niitä jo osin eteenpäin. Huoltomuodostelmien siirroilla pyrittiin tukemaan Rovaniemen suuntaan eteneviä joukkoja mahdollisimman edestä. A/27. KS sai 12.10. huoltopäälliköltä käskyn siirtyä Ylimaan alueelle Ranuan pohjoispuolelle, jossa se oli toimintavalmiina klo 18

<sup>215</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 716: 6. DE:n puhelinsanoma Osasto Lagukselle, 09.10.44, klo 16:00, SPK 5526. KA(SArk)

<sup>216</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>217</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 724: 6. DE:n puhelinsanoma Osasto Lagukselle, 12.10.44, klo 05:00, SPK 5526. KA(SArk)

<sup>218</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 727: 6. DE:n puhelinsanoma Osasto Lagukselle, 13.10.44, klo 06:10, SPK 5526. KA(SArk)

<sup>219</sup> 17. AVar.K:n sotapäiväkirja 28.8.44–26.11.44, SPK 11178. KA(SArk)

samana iltana. 27. EVarK:n osiakin siirrettiin Ranuan pohjoispuolelle Narkauksen alueelle. Divisioonan intendentti majuri Tolvanen tiedusteli itse ETp:n tulevan ryhmitysalueen ja majoituksen Narkauksen alueella. Majoitustiedusteluun osallistui myös 27. Poltt. Os:n päällikkö, joka tiedusteli Poltt. Tp:n alueen. Poltt. Tp perustettiin Narkaukseen 13.10.<sup>220</sup>

Taistelut jatkuivat kiivaina vielä seuraavanakin päivänä divisioonan pääosien jatkaessa etenemistä 14.10. Rovaniemen suuntaan. Saksalaisten raivoisa vastahyökkäys hajotti tällöin pohjoiseen päin etenevän divisioonan osaston Taipaleen kylän pohjoispuolella. Saksalaiset vapauttivat hyökkäyksellään motista noin pataljoonan vahvuisen osastonsa, joka aloitti vetäytymisen Rovaniemen suuntaan. Hajalle lyöty osasto Kurenmaa sai käskyn koota joukkonsa Kalkkivaaran maastoon. Hyökkäystä jatkettiin ja rintamavastuu siirrettiin osasto Hansteelle. Tst. Os. Hanste hyökkäsi menestyksekkäästi, ja 6. divisioona saavutti Kemijoen rannan illalla 14.10. klo 17:30, kun se otti haltuun koko etelärannan Rovaniemen kauppalan tasalla. Saksalaiset olivat edelleen Rovaniemellä. He olivat räjäyttäneet kaikki sillat ja sytyttäneet kauppalan tuleen, joka oli tällöin ilmiliekeissä. Talojen räjäytyksiä havaittiin, mutta kaikesta päätellen saksalaiset olivat irtautumassa. Aamulla 15.10. saatiin vahvistus saksalaisten vetäytymisestä.<sup>221</sup>

#### 4.3.2. Huoltoa siirretään Ranualta Rovaniemelle

Divisioonan komentaja käski 16.10. etenemisen jatkamisesta Kemijoen yli Sodankylän suuntaan.<sup>222</sup> Huoltopäällikölle annettiin käsky samalla esikuntapäällikön toimesta, että huoltoa tulee siirtää mahdollisimman nopeasti eteenpäin Rovaniemen Saarenkylään.<sup>223</sup> Taistelu Rovaniemellä oli tällöin hiljentynyt lopullisesti. Ryhmä Pajarin joukot olivat samanaikaisesti jatkaneet etenemistään Rovaniemen halki. Koko Rovaniemen kauppala oli pahoin palanut, ja saksalaisten viimeisenä tuleen sytyttämät talot olivat sammumassa.<sup>224</sup>

Kemijoki ylitettiin 16.10. ja samalla saatiin yhteys Kemijoen länsirantaa edenneisiin 3. D:n joukkoihin Sipolan jokilinjalla.<sup>225</sup> Tst. Os. Hansteen pääosat etenivät ja saavuttivat päivän aikana Apukan tasan, JR 33. eteni Pöykön tienhaaran alueelle ja Er.P 8:n eteni

<sup>220</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>221</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 731: 6. DE:n puhelinsanoma Osasto Lagukselle, 15.10.44, klo 08:00, SPK 5526

<sup>222</sup> 6. Divisioonan esikunnan operatiivisen osaston sotapäiväkirja ajalta 18.9.1944–31.11.1944. SPK 5525. KA(SArk)

<sup>223</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk)

<sup>224</sup>

<sup>225</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 733: 6. DE:n puhelinsanoma Osasto Lagukselle, 15.10.44, klo 14:55, SPK 5526 ja Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 736: 6. DE:n puhelinsanoma Osasto Lagukselle, 17.10.44, klo 03:00, SPK 5526. KA(SArk)

marssitavoitteeseensa Kalkkivaaran tasalle.<sup>226</sup> JR 12 ylitti niin ikään Kemijoen 18.10. ja majoittui illalla Apukan alueelle Saarenkylän pohjoispuolelle. Osasto Kurenmaa oli edelleen Pöykiön tienhaarassa, ja Er.P 8 oli marssinut Pöyliöjärven luoteispuoleiseen maastoon. I/KTR 14 oli kokonaisuudessaan Salmijärven maastossa.<sup>227</sup> Etenemistä jatkettiin kuitenkin nopeasti Sodankylän suuntaan, kun ryhmä Lagukselle tuli yöllä 18.10. III AK:n käsky etenemisen jatkamisesta. Ryhmä Laguksen kärjessä hyökkäsi nyt jääkäriprikaati Sodankylän suuntaan, ja sen ensimmäisenä tavoitteena oli Vuotson taso. JPr:n joukot saavuttivat Sodankylän tason 20.10. ja jatkoivat hyökkäystä 21.–22.10. välisenä yönä.<sup>228</sup>

#### 4.3.3. Divisioonan eteneminen päättyy Sodankylän tasalle

6. divisioonan komentaja käski 18.10. myös kuudennen divisioonan etenemisen jatkamisesta. Joukkojen tuli edetä JPr:n perässä Sodankylän suuntaan 25–30 km:n päivämarssein.<sup>229</sup> Divisioonan esikunta siirtyi yhdessä esikuntakomppanian kanssa 19.10. Rovaniemen Saarenkylään Ranuan kirkonkylästä. Samalla aloitettiin huoltopäällikön johdolla toimenpiteet osaston 3 siirtämisestä alueelle. Toimisto VII siirtyi ensin Narkausjärvelle 19.10. ja sieltä edelleen Rovaniemelle 20.10. Toimistot IV,V ja VIII siirrettiin Ranualta suoraan Rovaniemelle 22.10.<sup>230</sup>

Etenemistä jatkettiin ja Sodankylän tasa saavutettiin 23.10. Eversti Puroma saapui samana iltana osasto Laguksen esikunnasta ja antoi ohjeita seuraaville päiville. Hän käski, että divisioonan eteneminen päättyisi Sodankylän tasalle ja joukot aloittaisivat tiestön ja rakennusten kunnostustyöt. Divisioonan pääosat asetettiin tietöihin. Seuraavana päivänä JR 33 suoritti tietöitä tieosuudella Torvinen–Tähtelä, Er.P8 tieosuudella Säynäjäjärven tienhaara–Kalliovaara. Er.P16 oli tietöissä Vikajärven ja Säynäjäjärven tienhaarojen välisellä alueella. Divisioonan komentopaikka siirrettiin Sodankylään Vuojärveltä, jonne se oli siirtynyt Ala-

<sup>226</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 736: 6. DE:n puhelinsanoma Osasto Lagukselle, 17.10.44, klo 03:00, SPK 5526. KA(SArk).

<sup>227</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 738: 6. DE:n puhelinsanoma Osasto Lagukselle, 18.10.44, klo 21:00, SPK 5526. KA(SArk).

<sup>228</sup> 6. Divisioonan esikunnan operatiivisen osaston sotapäiväkirja ajalta 18.9.1944–31.11.1944. SPK 5525. KA(SArk)

<sup>229</sup> 6. Divisioonan esikunnan operatiivisen osaston sotapäiväkirja ajalta 18.9.1944–31.11.1944. SPK 5525. KA(SArk)

<sup>230</sup> 6. Divisioonan esikunnan operatiivisen osaston sotapäiväkirja ajalta 18.9.1944–31.11.1944. SPK 5525. KA(SArk).

Nampasta.<sup>231</sup> 6. D:n huollollinen alistus panssaridivisioonalle päättyi 25.10., kun III armeijakunnan komentaja kenraaliluutnantti Siilasvuo käski 6. D:n siirtämisen hänen suoraan johtonsa demobilisaatioon liittyviä valmisteluja varten<sup>232</sup>.

Huoltomuodostelmien siirrot oli aloitettu heti esikuntapäällikön käskyn jälkeen 16.10. Divisioonan ensimmäisenä huoltomuodostelmana Rovaniemen pohjoispuolelle Saarenkylään ryhmittyi huoltopäällikön käskemänä 17.10. osa Ranualla olleesta ETp:stä luutnantti Mikkosen johdolla. Tällöin oli ETp:lla tuettu JPr:n Sodankylän suuntaan eteneviä osia.<sup>233</sup> Rovaniemen tasolla tuli kuitenkin suuria vaikeuksia siirtää huoltomuodostelmia erityisesti Kemijoen yli. Kaikki sillat ja lossit oli pääosin tuhottu, mutta yksi Portinsalmen yli menevä autosilta oli kuitenkin valmistunut jo 14.10. illalla. Tällöin saksalaiset olivat edelleen asemassa Kemijoen Rovaniemen puoleisella rannalla.<sup>234</sup> Huoltomuodostelmien siirtoa vaikeutti edelleen Rovaniemen alueella olevat saksalaisten miinoitteet, jotka aiheuttivat melkoisia tappiota divisioonan ajoneuvokalustolle. Divisioonan komentaja joutui 22.10. antamaan käskyn ajoneuvojen käytöstä: ajoneuvojen tuli ajaa ehdottomasti vanhoja ajoraitteita pitkin. Ajoneuvoja kiellettiin sivuamasta tuhottuja tierumpuja 100 metriä lähempää. Ruuhkia tuli välttää lopettamalla ajoneuvojen pysäköinti keskelle tieuria ja mahdolliset syntyneet ruuhkat tuli heti purkaa miesvoimin. Tarvittaessa ajoneuvot tuli työntää tien sivuun.<sup>235</sup> Saarenkylän alueelle ryhmittymisestä vaikeutti myös käyttökelpoisten rakennusten lähes täydellinen puutuminen. Saksalaiset olivat tuhonneet lähes kaikki Rovaniemen ja sieltä pohjoiseen ulottuvan alueen rakennukset. Rovaniemen tasalta alkaen jouduttiinkin majoittumaan ja toimimaan lähes yksinomaan teltoissa.<sup>236</sup> Huoltomuodostelmien siirtoja jatkettiin huoltopäällikön johdolla ongelmista huolimatta, ja 21.10. oli huoltomuodostelmien ryhmitys seuraava:

- 27. VaatK Oulussa
- 3. Pes. Auto R Oulussa
- 27. AVarK Matkalla Oulusta Rovaniemelle
- 27. Km. Korj.J Pudasjärvellä
- 26. AutoK Ranualla

<sup>231</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 743: 6. DE:n puhelinsanoma Osasto Lagukselle, 24.10.44, klo 13:00, SPK 5526. KA(SArk).

<sup>232</sup> III. Armeijakunnan esikunta Operatiivinen osasto N:o 3904/III/eb.sal. Armeijakunnan käsky ryhmitysmuutoksista 25.10.1944. Salaista ja yleistä kirjeistöä, Ryhmä 8a sotatoimia pohjoisessa koskeva 1944. T19498. KA(SArk).

<sup>233</sup> Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944. SPK 5549. KA(SArk).

<sup>234</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 731: 6. DE:n puhelinsanoma Osasto Lagukselle, 15.10.44, klo 08:00, SPK 5526. KA(SArk).

<sup>235</sup> TSTO VIII/ 6. DE, 1944: 6. Divisioonan esikunnan kirjelmä, 22.10.44. T 8018/9. KA(SArk).

<sup>236</sup> 27. LK:n sotapäiväkirja 1.1.44–22.11.44, SPK 30236. KA(SArk).

- 67. AutoK Ranualla
- 22. AutoK Ranualla
- 7. SAutoJ Ranualla
- 27. Poltt. Os. Ranualla
- 27. EVar. K Ranualla
- 27. ELK Saarenkylässä
- 1. Autonkorjaamo Saarenkylässä
- B/ 27. KS Saarenkylän alueella
- 27. Kpk Saarenkylässä
- 27. LK Vikajärveltä 5 km Rovaniemelle päin
- A/ 27. KS Vuojärvellä <sup>237</sup>

Huoltomuodostelmia oli myös siirretty Sodankylän suuntaan 23.10. alkaen. Ensimmäisenä siirrettiin 24.10. Sodankylän eteläpuolelle 27. Poltt. Os. Se perusti Poltt. Tp:n Vuojärven tasalle. Samana päivänä siirrettiin Sodankylään myös ETp 2 Ranualta. Huolto-osaston toimistot VII ja VIII siirrettiin myös Ala-Nampan kylään. Huoltopäällikkö lähti itse Ouluun III AK:n esikuntaan toimittamaan huoltoasioita.<sup>238</sup>

#### 4.4 Joukkojen uudelleenjärjestelyt ja huoltomuodostelmien kotiuttaminen

Divisioonan komentaja käski 26.10. esikunnan henkilöstölle ja joukko-osastojen komentajille pitämässään puhuttelussa, että uudelleenjärjestelykäsky ei ole vielä saapunut kirjallisena mutta siihen oli varauduttava. Yleistilanteesta käskettiin, että III AK:lla oli yleisesti se käsitys, että sotatoimet saksalaisia vastaan jatkuisivat edelleen joukkojen kotiuttamisista ja uudelleenjärjestelyistä huolimatta. Saksalaisten odotettiin asettuvat puolustukseen viimeistään Kilpisjärven tasalle. Divisioonan komentaja käski tulevien päivien tehtävien tärkeysjärjestyksen seuraavasti: tärkein asia olisi uusien joukkojen perustaminen ja vasta sitten kotiuttaminen. Palvelukseen jäisivät ikäluokat 24 ja 25 sekä ne, joilla palvelus oli kesken. Komentaja linjasi edelleen, että tärkeintä on saada joukot nopeasti perustettua eikä se, mikä on joukon vahvuus.<sup>239</sup> Päämajan joukkojen kotiuttamista ja uudelleenjärjestelyjä koskevat käskyt saapuivat 27.10. Divisioonan yksiköistä kotiutettaisiin pääosa. Palvelukseen jäisivät edelleen 9. tykkikomppania kokonaisuudessaan sekä vasta kotiuttamisen yhteydessä kotiuttamispaikoilla hajotettavat III Pataljoonana / JR 33, Erillinen pataljoona 8., 7. Panssariautojoukkue, 9. Erillinen Panssariautojoukkue, 22. Autokomppania, 26. Autokomppania sekä 3. Pesula-autoryhmä. Kotiuttaminen ei myöskään koskisi sotilaita,

<sup>237</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite. 6.D:n ryhmitys 21.10.44 klo 18,00.

<sup>238</sup> Os3/6. DE, 5400, Sotapäiväkirja ajalta 27.10.44. – 16.11.44. SPK 5550. KA(SArk).

<sup>239</sup> 6. Divisioonan esikunnan operatiivisen osaston sotapäiväkirja ajalta 18.9.1944–31.11.1944. SPK 5525. KA(SArk).

joiden asevelvollisuus oli kesken, eikä vuosina 1924 ja 1925 syntyneitä sotilaita. Divisioonan joukoista perustettaisiin JR 2 ja I/KTR 1 siten, että JR 2:n muodostuisi JR 12:sta ja Er. P 16:sta. KTR 14 muodostaisi I/KTR 1:n. Yleinen periaate oli se, että kotiutettavat joukot siirtyisivät alueelle, jossa ne oli perustettu ennen sotaa liikekannallepanossa. Poikkeuksena olisi osa Pohjois-Suomessa perustetuista joukoista, jotka kuljetettaisiin alueelle, jonne joukot perustanut sk.piiri oli evakuoitu. Jotta kotiuttaminen tehtäisiin yhdenmukaisesti, kaikille perusyksiköiden päälliköille jaettiin erillinen *Yksikön päällikön suorituskäsky yksikön kotiuttamista varten*. Kotiuttamismarssien alkamisesta annettaisiin erikseen käsky.<sup>240</sup> Huoltopäällikkö palasi Oulusta ja siirtyi Saarenkylästä divisioonan komentopaikalle Sodankylään 27.10.<sup>241</sup>

Divisioonan esikunta käski lisämääräyksiä joukkojen kotiuttamisesta ja uudelleenjärjestelyistä 29.10. Divisioona kotiuttaisi 526 upseeria, 2 215 aliupseeria ja 9 138 sotamiestä. Hevosia kotiutettaisiin 1 050 ja palautettavia ajoneuvoja olisi 264. Tällöin käskettiin, että toimisto IV huolehtii itse kotiuttamisestaan. Huoltomuodostelmien kotiuttamisesta käskettiin seuraavasti: 26. AutoK ja 22. AutoK siirtyisivät autokuljetuksella Tornioon. Tämän jälkeen henkilöstö siirrettäisiin kotiuttamista varten 22. AutoK:n päällikön johdolla omiin sotilaspireihinsä. Kotiuttaminen saatettaisiin päätökseen kymmenessä päivässä ryhmitysalueelta liikkeellelähdon jälkeen. Kemissä kotiutettaisiin 27. ELK, 27. Kpk, 27. Km. Korj.J, 27. Poltt. Os ja 27. LK. Niiden kotiuttaminen sekä siirtyminen kotiuttamispaikalle kestäisi yhteensä 17 vuorokautta. Tampereella kotiutettaisiin 1. Autonkorjaamo. Se siirtyisi ensin autokuljetuksella Haukiputaalle, josta junalla edelleen Tampereelle. Sieltä henkilöstö siirtyisi edelleen omiin sotilaspireihin kotiutettavaksi. 1. Autonkorjaamon kotiuttaminen sekä siirtymiset kestäisivät 14 vuorokautta. Hirvaalla kotiutettaisiin 27. Avar. K, 27. Evar. K, 27 Vaat. K, 67. AutoK ja 27. KS.<sup>242</sup>

Divisioonan huollon järjestelyistä kotiuttamisiin liittyen käskettiin, että ETp ryhmittyy Muurolan asemalle Rovaniemen keskustasta noin 25 kilometriä etelään. Elintarviketäydennyksiä joukot voisivat tehdä myös III armeijakunnan Kemissä sijaitsevasta

<sup>240</sup> 6. Divisioonan esikunta Operatiivinen Osasto N:o 2025/III/22 sal. Käsky 6. D:n joukkojen kotiuttamisesta ja uusien muodostamisesta 27.10.44. ja 6. Divisioonan esikunta Operatiivinen Osasto N:o 2050/III/22 sal. Lisämääräyksiä 6. D:n joukkojen kotiuttamisesta ja uusien muodostamisesta 26.10.44. Mappi 2, saapuvat. T8914. KA(SArk)

<sup>241</sup> Os3/6. DE, 5400, Sotapäiväkirja ajalta 27.10.44. – 16.11.44. SPK 5550. KA(SArk).

<sup>242</sup> 6. Divisioonan esikunta Operatiivinen Osasto N:o 2050/III/22 sal. Lisämääräyksiä 6. D:n joukkojen kotiuttamisesta ja uusien muodostamisesta 26.10.44. ja 6. Divisioonan esikunta Operatiivinen Osasto N:o 2188/III/22 sal. 6. D:n kotiuttamis- ja kuljetussuunnitelma 10.11.44. Mappi 2, saapuvat T8914. KA(SArk)



elintarvikekenttämakasiinista (EKM). Kaikkien yksiköiden tuli varata ennen kotiuttamismarsseja marssilla tarvittava muona ja rehu Muurolasta tai Kemistä. III AK kuljettaisi Haukiputaalle siellä kotiutettavien yksiköiden tarvitseman rehun tai muonan. Lääkintähuolto toteutettaisiin siten, että B/27. KS ryhmittyy Rovaniemen lastenkotiin. B/ 27. KS ryhmittyy Muurolan parantola-alueelle yhdessä 27. LK:n kanssa. Kemissä kotiutettavat yksiköt pystyisivät tukeutumaan tarvittaessa siellä olevaan 57. sotasairaalaan (57. SotaS). Divisioonan sairausautoasema perustettaisiin Tervolan aseman lähetyville. 7. SAUTOJ ryhmittyy Rovaniemelle. Eläinlääkintähuoltoa varten perustaisi 27. LK SHev. Kp:t Rovaniemelle sekä Tervolaan Koivun alueelle. II/KTR 14 perustaisi myös yhden SHev.Kp:n Tervolan alueelle. Kuljetusvälinehuollossa tukeuduttaisiin Rovaniemellä sijaitsevaan autonkorjaamoon ja polttoainetäydennyksissä Muurolassa sijaitsevaan Poltt. Tp:aan. Divisioonan kenttäpostista huolehtisi 27. Kpk, joka ryhmitettäisiin Kemiin Kirkkokadulle kansakoulun pihaan.<sup>243</sup>

6. divisioona sai 1.11. päämajalta käskyn demobilisaation aloittamisesta, ja kotiuttamismarssien aloittamisesta annettiin käsky 2.11.<sup>244</sup> Divisioonan komentaja käski joukkojen aloittaa kotiuttamismarssit Sodankylästä reittiä Sodankylä–Hirvas–Koivu. Ensimmäisen marssipäivän tavoitteeksi komentaja käski Koivun tason. Jatkossa yksiköiden marssia tuli päivässä noin 30 km. Marssin aikana ei pidettäisi marssilepopäiviä. Jalan marssivia osastoja komentaja käski muodostamaan kuusi. Marssin aikana tuli noudattaa tiukkaa marssikuria niin, että osastot säilyvät koossa. Ajoneuvoilla kotiuttamispaikoille siirtyvät joukot toimisivat aiemmin annetun käskyn mukaisesti. Divisioonan komentopaikka olisi 2.11. Sodankylässä, josta se siirtyisi Rovaniemelle tai Turpeenkyllään.<sup>245</sup> Huoltopäällikkö julkaisi samalla divisioonan käskyyn liittyvän huoltokäskyn N:o 16/44. Se oli samalla everstiluutnantti Järvisen viimeinen huoltokäsky Lapin Sodan aikana kuudennelle divisioonalle. Huoltokäskyllä käskettiin kotiuttamisen yhteydessä tapahtuvien materiaaliluovutuksien järjestelyistä. Käskyyn sisältyi yksityiskohtaisia ohjeita ja menettelytapoja taisteluvälinehuollosta, taloushuollosta, rahahuollosta, kasarmi- ja toimistokalustosta, tuotantomateriaalista, puutavarasta, lääkintähuollosta, eläinlääkintähuollosta, kuljetusvälinehuollosta, pioneirihuollosta ja kaasusuojelehuollosta.<sup>246</sup>

<sup>243</sup> ibid.

<sup>244</sup> 6. Divisioonan esikunnan operatiivisen osaston sotapäiväkirja ajalta 18.9.1944–31.11.1944. SPK5525. KA(SArk).

<sup>245</sup> 6. DE Operatiivinen osasto N:o 2097/III/ 2 sal. Divisioonan käsky 1.11.44. Op.Os./6. DE sotapäiväkirjan liitteitä 29.6.–22.11.44. Liite 748. SPK 5526. KA(SArk).

<sup>246</sup> 6. DE: asiakirja N:o 1524/IV/6 b sal. 2.11.44: 6. D:n Huoltokäsky N:o 16/44. Mappi 2, T8914. KA(SArk).

Henkilöstön siirrot huolto-osastolta 3 alkoivat samana päivänä, kun divisioonan intendentti majuri Tolvanen siirrettiin Pohj. skp:n esikuntaan. Tehtäväänmääräys oli tullut jo 28.10. Divisioonan intendentiksi ja Tolvasen seuraajaksi määrättiin luutnantti Varis.<sup>247</sup> Huoltopäällikkö everstiluutnantti Järvinen määrättiin niin ikään muihin tehtäviin 3.11. Evl Järvinen siirtyi Ouluun, jossa hän ilmoittautui kenraaliluutnantti Talvelalle erikoistehtäviä varten<sup>248</sup>.

Divisioonan joukot aloittivat käsketyt kotiuttamismarssit 2.11. Marsseja vaikeutti tiestön huono kunto, mutta päivämarssien tavoitteet saavutettiin yleisesti ottaen hyvin. Osa huoltomuodostelmista suoritti kotiuttamismarssien aikana divisioonan komentajan käskemiä huoltotehtäviä. Divisioonan esikuntakin siirtyi joukkojen mukana. Se siirtyi ensin Sodankylästä Kunnarin kylään 3.11, sieltä edelleen Hirvaan Metsäkoululle 6.11. DE siirtyi edelleen Alapaakkolaan ja osin Kemiin 18.11. mennessä.<sup>249</sup>

Marraskuun 17. päivään mennessä oli 1. Autonkorjaamo siirtynyt Oulun Tuiraan, 7. SAutoJ oli Haukiputaalla, 27. LK ja 27. sekä Km. Korj.J Kemissä, 27. LK ja 27. Poltt. Os oli Hirvaalla, josta se siirtyi edelleen Kemiin. 22. ja 26. AutoK:t olivat Torniossa.<sup>250</sup> Huolto-osasto 3 oli myös siirtynyt Hirvaalle muiden jäljessä. Ensimmäisenä sinne siirtyivät 4.11. lääkintä- ja eläinlääkintätomistot VII ja VIII. Yleinen kuljetus- ja huoltotoimisto IV siirtyi Hirvaalle 6.11. Viimeisenä siirtyivät toimistot V ja VI, ja ne saapuivat Hirvaalle 12.11. Seuraavana päivänä annetulla käskyllä ohjeistettiin huoltomuodostelmien kotiuttaminen. Sen piti tapahtua 20.–23.11.<sup>251</sup> Kotiuttamispaikoilla palautettiin ja luovutettiin yksiköiden kalusto ja materiaalia sekä kaikki asiakirjat ja arkistot ennen varsinaisen kotiuttamisen aloittamista. Sotilaille maksettiin kotiuttamisen yhteydessä myös päivärahat ja erillinen kotiuttamisraha.<sup>252</sup> Divisioonan orgaaniset huoltomuodostelmat kotiutettiin tai hajotettiin seuraavasti:

- 27. Elintarvikevarastokomppania kotiutettiin Hirvaalla 18.11.<sup>253</sup>
- 27. Km. Korj.J kotiutettiin Kemissä 21.11.<sup>254</sup>

<sup>247</sup> Os3/6. DE, 5400, Sotapäiväkirja ajalta 27.10.44–16.11.44. SPK 5550. KA(SArk).

<sup>248</sup> Os3/6. DE, 5400, Sotapäiväkirja ajalta 27.10.44–16.11.44. SPK 5550. KA(SArk).

<sup>249</sup> 6. Divisioonan esikunnan operatiivisen osaston sotapäiväkirja ajalta 18.9.1944–31.11.1944. SPK 5525. KA(SArk).

<sup>250</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 772: 6. DE:n puhelinsanoma N:o 2233/III/6 sal. III. AKE:n operatiiviselle osastolle, 17.11.44, klo 18:00, SPK 5526. KA(SArk).

<sup>251</sup> Os3/6. DE, 5400, Sotapäiväkirja ajalta 27.10.44–16.11.44. SPK 5550. KA(SArk).

<sup>252</sup> Os3/6. DE, 5400, Sotapäiväkirja ajalta 27.10.44–16.11.44. SPK 5550. KA(SArk).

<sup>253</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 774: 6. DE:n puhelinsanoma N:o 2245/III/6 sal. III. AKE:n operatiiviselle osastolle, 19.11.44, klo 17:00, SPK 5526. KA(SArk).

<sup>254</sup> 27. Km. KorjJ:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.44–22.11.44. SPK 17696. KA(SArk).

- 27. Ampumatarvikevarastokomppania kotiutettiin Hirvaalla 21.11..<sup>255</sup>
- 27. Lääkintäkomppania kotiutettiin Muurolassa 22.11.<sup>256</sup>
- 27. Kenttäsairaala kotiutettiin Hirvaalla 22.11.<sup>257</sup>
- 67. Autokomppania kotiutettiin Hirvaalla 23.11.<sup>258</sup>
- 27. Eläinlääkintäkomppania kotiutettiin Kemissä 24.11.<sup>259</sup>
- 27. Vaatetuskomppania kotiutettiin Hirvaalla 25.11.<sup>260</sup>
- 7. Sairasautojoukkue kotiutettiin Porissa 30.11. mennessä<sup>261</sup>
- 1. Autonkorjaamo kotiutettiin Tampereella 30.11. mennessä<sup>262</sup>

Huolto-osasto 3 kotiutettiin Hirvaalla 30.11. mennessä yhdessä esikuntakomppanian / 6. D:n ja 16. Sotapoliisijoukkueen/6. D:n kanssa.<sup>263</sup>

<sup>255</sup> 27. AVar.K:n (5538) sotapäiväkirja ajalta: 1.1.44–21.11.44. SPK 4081. KA(SArk).

<sup>256</sup> 27. LK:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.44–22.11.44. SPK 30236. KA(SArk).

<sup>257</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 778: 6. DE:n puhelinsanoma N:o 2243/III/6 sal. III. AKE:n operatiiviselle osastolle, 18.11.44, klo 17:00, SPK 5526. KA(SArk).

<sup>258</sup> 67. AutoK:n sotapäiväkirja ajalta 1.8.44–23.11.44. SPK 5075. KA(SArk).

<sup>259</sup> 27. ELK:n (5547) sotapäiväkirja ajalta 28.8.44–24.11.44. SPK 6431. KA(SArk).

<sup>260</sup> 27. Vaat.K:n sotapäiväkirja ajalta 31.1.44–18.11.44. SPK 24399 27. KA(SArk).

<sup>261</sup> Liite 6. DE: n kirj. N:o 2097/III/2 sal.1.11.44. I. Kotiutettavat yksiköt. Liittyy asiakirjaan: 6. DE Operatiivinen osasto N:o 2097/III/ 2 sal. Divisioonan käsky 1.11.44. Op.Os./6. DE sotapäiväkirjan liitteitä 29.6.–22.11.44. Liite 748. SPK 5526. KA(SArk).

<sup>262</sup> ibid.

<sup>263</sup> Op.os. / 6. DE:n sotapäiväkirjan 29.6.44–22.11.44 liite 776: 6. DE:n puhelinsanoma N:o 2262/III/6 sal. III. AKE:n operatiiviselle osastolle, 22.11.44, klo 17:00, SPK 5526. KA(SArk).

## 5. JOHTOPÄÄTÖKSET

6.divisioonalla oli Lapin sodan alkaessa toimintansa kannalta kaikki keskeiset ja välttämättömät huoltomuodostelmat. Suurin vahvuus oli huoltomuodostelmien kokenut henkilöstö joka oli myös lukumäärällisesti riittävä. Suurimmat huoltomuodostelmien puutteet ja ongelmat huoltotehtävien toteuttamisessa liittyivätkin käytettävään kuluneeseen materiaaliin ja kalustoon kuten ajoneuvoihin. Huoltopäällikön ennakoinnilla saatiin kuitenkin ajoneuvokaluston puutteet pääosin kompensoitua, kun hänen laatimiensa esitysten perusteella divisioona sai käyttöönsä kaksi autokomppaniaa huoltokuljetuksia varten. Kun divisioonalle alistettiin autokomppanioita käyttöön, voitiin lähes kaikki divisioonan kuljetukset toteuttaa huoltopäällikön suunnitteleamalla ja käskemällä tavalla.

Olosuhteetkin vaikuttivat divisioonan huoltomuodostelmien toimintaan. Suurimmat ongelmat aiheutti toiminta-alueen tuhottu rakennuskanta ja huonokuntoinen tiestö. Sääolosuhteilla ja vuodenajalla oli lähinnä toimintaa hidastava vaikutus. Huoltomuodostelmat joutuivat toimiman syksyllä myös enenemässä määrin pimeällä, mikä sekin osaltaan hidasti toimintaa. Rakennuskanta oli usein tuhottu niin perusteellisesti, että rakennuksiin ei voitu tukeutua kaikilta tarvittavilta osin. Tästä oli seurauksena pientä suorituskyvyn laskua, kun esimerkiksi elintarvikkeita jouduttiin lajittelemaan rakennusten sijaan maastossa. Tuhottu tiestökin hidasti merkittävästi toimintaa merkittävästi, kun se pidensi usein huoltomuodostelmien siirtymisaikoja kun ajonopeuksia jouduttiin laskemaan. Huolto- ja siirtymisteille syntyi usein vaikeita ruuhkiakin. Ohittaminen oli pääsääntöisesti erittäin vaikeaa kapeilla teillä ja toisaalta ei teiltä uskallettu poiketa ohittamistarkoituksessa jatkuvan miinavaaran takia. Näihin kuljetuksiin ja liikenteeseen liittyviin ongelmiin kuitenkin vastattiin huoltopäällikön ja divisioonan komentajan käskyillä, joilla tehostettiin kuljetusten sujuvuutta ja nopeutta käskemällä etuoikeuksia teiden käyttöön sekä käytettävissä kulloinkin olevat ohituspaikat. Huoltopäällikkö suuntasikin liikennettä ja huollon kuljetuksia, lähes poikkeuksetta, parhaimman käytettävissä olevan tiestön kautta.

Kokonaisuutena divisioonan huoltomuodostelmia käytettiin ja ryhmitettiin aina esikuntapäällikön tai divisioonan komentajan käskemällä tavalla. Ratkaisevimmat tekijät huoltomuodostelmien ryhmityksille olivatkin aina omien joukkojen sijainti sekä etenemissuunta, käytettävissä oleva tiestö sekä alueen rakennuskanta. Huoltomuodostelmat ryhmitettiin pääsääntöisesti aina divisioonan etenemissuunnan kirkonkyliin ja taajamiin, jolloin ainakin osittain saatiin rakennuksia huoltomuodostelmien käyttöön. Voidaankin sanoa,

että divisioonan huoltopäällikkö onnistui täyttämään kaikki esikuntapäälliköltä saamansa käskyt. Huoltopäällikkö siirsi ja perusti huoltokeskukset Kajaaniin, Ristijärvelle ja Puolangalle, koska se oli huollon toiminnan ja huollon johtamisen kannalta tehokkainta. Alajohtoportaillekin oli edullisinta järjestää kaikki tukeutumismahdollisuudet samalle alueelle, aina kun se oli tilanteen sallimissa puitteissa mahdollista. Se miksi huoltopäällikkö osin hajautti huoltomuodostelmia, erityisesti etenemisen jatkuessa Puolangalta aina Sodankylän tasalle asti, oli hänen saamiensa käskyjen, vallitsevien olosuhteiden, Panssaridivisioonan vaatimusten ja divisioonan taistelujoukkojen sijaintien muodostama eri vaatimusten kokonaisuus. Huoltopäällikkö ryhmitti ja siirsikin tämän jälkeen huoltomuodostelmia portaittain niin, että taistelujoukkoja ja niiden huoltoa voitiin edelleen tukea jatkuvasti mahdollisimman etupainotteisesti. Alajohtoportaille oli jatkuvasti takanaan divisioonan huoltopaikkoja sijainneissa, joka mahdollisti niihin tukeutumisen mahdollisimman hyvin ottaen huomioon jatkuvasti huonokuntoisemman huoltotiestön. Divisioonan huollon toiminnan kanalta saavutettiin tällöin myös huollolle taistelukestävyyttä ja toimintavarmuutta parantavaa ryhmittymisen syvyyttä. Kyky huoltomuodostelmien suuntaamiseen ja ryhmittämiseen oikein tilanteeseen nähden, onkin ollut huoltopäällikön suurimpia vahvuuksia ja osoitus vankasta ammattitaidosta. Huoltopäällikön aiempi kokemuspohja onkin mitä todennäköisimmin, vaikuttanut erittäin paljon huoltopäällikön Lapin sodan aikaisiin ratkaisuihin huoltomuodostelmien ryhmittämisestä eri tilanteissa divisioonan etenemiseen liittyen.

Divisioonan huoltomuodostelmat toimivat hyvin ja ne onnistuvat pääsääntöisesti kaikissa niille käsketyissä tehtävissä. Ne kykenivät kaikkiin käskettyihin ryhmittymismuutoksiin, ne kykenivät vastaanottamaan ja siirtämään tehokkaasti materiaalia alajohtoportaille ja ne kykenivät tukemaan joukkoja huoltopäällikön käskemissä paikoissa hänen käskemällänsä tavalla. Huoltomuodostelmien toiminnan kannalta suurimmat haasteet olivat huoltomuodostelmien rajallinen ajoneuvokalusto ja jatkuvasti saksalaisten vaikutuksesta huonokuntoisempi huoltotiestö. Tämä on sitonut enenemässä määrin huoltomuodostelmienkin henkilöstöä tiestön kunnossapitoon – eli muuhun kuin omaan päätehtävään.

Divisioonan huollossa oli myös suuria ongelmia. Ongelmat eivät kuitenkaan liitty suoraan huoltopäällikön, huolto-osaston 3 tai divisioonan huoltomuodostelmien puutteelliseen toimintaan. Ongelmien syyt liittyivät pääosin divisioonan alajohtoportaiden: jalkaväkirykmenttien ja niiden alaisten pataljoonien huoltoon, ulottuen aina viimeiseenkin jalkaväkimeheeseen asti. Divisioonan huoltomuodostelmilla ja niiden tarkoituksenmukaisella

ryhmittämisellä pystyttiin kyllä tukemaan alajohtoportaita hyvin, mutta niiden orgaaninen huolto ei kyennyt tehokkaasti huoltamaan taistelevista joukkoja. Divisioonan huoltomuodostelmien siirrettiin huoltopäällikön käskemällä tavalla ja hänen suunnittelemassa aikataulussa, ja suuria ongelmia ei ollut. Huoltomuodostelmien siirroissa on kuitenkin huomioitava siirtojen rytmitys. Huoltomuodostelmilta ei edellytetty jatkuvaa kykyä edetä taistelujoukkojen huollon tasalla. Se että silta korjattiin vuorokauden päästä kärjen vesistönylityksen jälkeen, osui usein aikataulullisesti yhteen huoltomuodostelmien suunnitellun siirron kanssa.

Huollollisia ongelmia tarkasteltaessa on kiinnitettävä huomio myös divisioonan taistelutoimintaan laajemminkin. Huollolliset ongelmat ovat varmasti olleet tiedossa tai ennakoitavissa, kun divisioonan komentaja on käskennyt esimerkiksi pidennettyjä päivämarsseja etenemisen nopeuttamiseksi. Voimakkaat etenemisyrittäykset ja toteutunut nopea eteneminen on väistämättä johtanut siihen, että tietyssä kohtaa jalkaväen eteneminen on yksikertaisesti jouduttu pysäyttämään huollollisista syistä. Divisioonan komentajalla on kuitenkin ollut hänelle käsketyt tehtävänsä, jotka ovat varmasti ajaneet huollollistenkin seikkojen edelle. Onkin todennäköistä, että divisioonan esikunnassa on arvioitu tarkasti mihin joukot kykenevät ja kuinka pitkä toiminta-aika voidaan ylläpitää puutteellisella huollollakin. Divisioonan komentaja ja alajohtoportaiden komentajat ovatkin todennäköisesti ottaneet tietoisia riskejä, kun joukkoja on käsketty nopeaan etenemiseen, tietäen että huolto saattaa jäädä jälkeen. Jalkaväkirykmenttien etenemisessä onkin nähtävissä hetkittäin se, että eteneminen pysähtyi kokonaan juuri huoltovaikeuksien takia. Toisaalta, jos huoltoa oltaisiin odotettu, olisi eteneminen ollut hidasta ja saksalaisten tavoittaminen olisi ollut entistäkin vaikeampaa.

Divisioonan huollon suunnitteluun ja johtamiseen vaikutti Lapin sodan aikana useat seikat. Lähtökohtatilanne oli se, että 6. divisioonalla oli aiempaa sotakokemusta sodankäynnistä Lapissa. Tämä lienee ollut erityisesti divisioonan huollon kannalta merkittävää, koska jo silloin joutui divisioonan huolto toimimaan alueella, jossa oli erittäin harva tieverkosto joka pakotti ryhmittämään huoltoa pitkään hajaryhmytykseenkin. Aiempi kokemuspohja onkin mitä todennäköisimmin vaikuttanut paljon huoltopäällikön tekemiin päätöksiin. Tärkeimmät tekijät, jotka vaikuttivat huollon suunnitteluun ja johtamiseen olivat kiistatta huoltopäällikölle esikuntapäällikön puhutteluissa käsketyt huollolliset vaatimuksista ja käskyt. Huoltopäällikkö johti divisioonan huoltoa niin että sillä voitiin tukea, esikuntapäällikön käskemällä tavalla, taistelujoukkojen toimintaa mahdollisimman hyvin. Merkittävä seikka löytyykin

huoltopäällikölle annetuista käskyistä. Esikuntapäällikkö käski yleensä hyvin lyhyesti ja suppeasti divisioonan huoltopäällikölle huollolliset tehtävät. Todennäköistä onkin että esikuntapäällikön luottamus huoltopäällikön ammattitaitoon oli erittäin suuri, samalla kun hän ehkä tietoisesti halusi jättää huoltopäällikölle paljon omaa toimintavapautta huollon suunnittelussa ja johtamisessa. Huoltopäällikölle annettu suunnittelun vapaus saattoi myös perustua käytännöllisimpiinkin seikkoihin. Pelkästään se seikka, että Lapin sodan aikana oli divisioonalla käytettävissä vähän tiestöä jolla oli aina erittäin korkea käyttöaste, on edellyttänyt tiestön käytönkin suunnittelun olevan keskitettynä yhdelle henkilölle divisioonan esikunnassa. Tiestön käytön ja liikenteen järjestelyjen suunnittelu ja johtaminen olivat myös yksi huoltopäällikön päätehtävistä.

Evl Järvisen ammattitaito, joka oli muodostunut koulutuksen, työkokemuksen ja sotakokemusten kautta, oli epäilemättä huippuluokkaa. Hänet oli koulutettu Sotilashallinnollisen koulun kursseilla huoltopäälliköksi jo ennen sotia. Hänellä oli laaja monivuotinen kokemus huoltopäällikkönä toimimisesta myös sodan aikana. Evl Järvisellä oli myös epäilemättä erittäin laaja omaan kokemukseen perustuva näkemys Pohjois-Suomesta toiminta-alueena. Hän oli toiminut myös osasto Willamon huoltopäällikkönä, jolloin voidaan olettaa että koko Pohjois-Suomi toiminta-alueena oli hänelle erittäin tuttu. Hän oli myös aiemmin johtanut divisioonan huoltoa vastaavanlaisissa olosuhteissa, kuin Lapin sodan aikana, kun divisioona oli osallistunut sotatoimiin Sallan suunnalla 1941. Hän todennäköisesti pystyi tämän aikaisemman kokemuksen perusteella tunnistamaan helposti minkälaisia rajoituksia, haasteita ja huollollisia mahdollisuuksia alue Kajaanista Sodankylään tarjoaisi. Huoltopäälliköllä oli todennäköisesti jo etukäteen, ennen etenemisen alkuakin, selvä suunnitelma huollon toteuttamisesta koko tulevaan divisioonan toimintaan liittyen. Muutoksia tähän lienee aiheuttanut olosuhteiden vaikutukset sekä panssaridivisioonan vaatimukset kun divisioonan oli sille alistettuna. Tätä johtopäätöstä puoltaa edelleen myös se, että divisioonan huoltomuodostelmia siirrettiin mielestäni erittäin suoraviivaisesti ja johdonmukaisesti Kajaani – Ristijärvi – Puolanka – Pudasjärvi – Ranua – Rovaniemi suunnassa osin aina Sodankylään asti. Poikkeuksen huollon suoraviivaisessa etenemisessä taistelujoukkojen takana, tekee vain siirtyminen Puolangalta Kiimingin kautta Pudasjärvelle, mutta sekin tehtiin todennäköisesti ennalta arvioidun tiestön käyttökelpoisuuden ja tiedossa olleen siirtymisnopeuden ylläpitämismahdollisuuden takia. Toisaalta panssaridivisioonan tukeminenkin on saattanut vaikuttaa tähän päätökseen.

Osoituksena huoltopäällikön ammattitaidosta sekä olosuhteiden ja toiminta-alueen tuntemuksesta on edelleen myös se, että hän kykeni erittäin lyhyellä varoitusaajalla tekemään muutoksia aiempiin suunnitelmiinsa kuitenkin niin, että kaikki tehtävät saatiin käsketyllä tavalla toteutettua. Hänellä näyttää olleen selvä käsitys siitä miten muutosten edellyttämät toimenpiteet saadaan suoritettua nopeasti, huollon tehtäviä vaarantamatta. Toiminta-alueen hyvää tuntemista puoltaa se, että maastontiedustelujakaan ei tehty ajallisesti, kuin juuri ennen alueelle aloitettavia siirtymisiä. Paikallistuntemusta oli myös todennäköisesti huolto-osaston henkilöstölläkin erittäin paljon, olihan heistä suuri osa kotoisin Pohjois-Suomesta ja heillä oli huoltopäällikön lailla aiempaa sotakokemusta ja toiminta-alueen tuntemusta Pohjois-Suomesta.

Huollon suunnitteluun ja johtamiseen on vaikuttanut paljon myös huoltopäällikön henkilökohtaiset ominaisuudet ja hyvä yhteistoimintakyky, niin divisioonan esikunnan sisällä kuin Päämajaan ja III armeijakunnankin suuntaan. Se että divisioona sai huollollista tukea Päämajasta ja myöhemmin III armeijakunnasta lähes aina, saattaa johtua myös hyvistä henkilösuhteista ehkä henkilökohtaisellakin tasolla. Olihan evl Järvinen työskennellyt myös päämajassa huollon tehtävissä. Hän oli toiminut päämajassa taloushuollon tarkastajana, joka on todennäköisesti vaikuttanut siihen, että yhteistoiminta päämajan kanssa huollollisissa asioissa näyttää toimineen kitkattomasti, erittäin nopeasti ja lähes aina evl Järvisen esittämällä tavalla. Divisioonan huollon johtaminen divisioonan esikunnassakin on edellyttänyt hyvää yhteistoimintakykyä esimiesten ja alaisten kanssa. Kun tarkastellaan esikuntapäällikön puhutteluissa käskettyjä huollollisia tehtäviä, voidaan tehdä johtopäätös että huollosta ja huollon toteutuksesta onkin ollut välttämätöntä käydä jatkuvaa keskustelua. Muutoin eivät huoltokäskyt olisi voineet olla niin laajoja ja yksityiskohtaisia kuin ne olivat. Esikuntapäällikkö käski puhutteluissaan yleensä erittäin lyhyesti huoltopäällikön ja divisioonan huollon tehtävät, vieläpä niin että käsky liittyi usein vain yksittäisiin huollon osa-alueisiin. Huollon suunnittelun ja johtamisen kannalta onkin ollut ehdottoman tärkeää, että huoltopäällikkö oli aina itse tai sijaisensa avulla osallistunut esikuntapäällikön puhutteluihin. Tämä on mahdollistanut huollollisten asioiden sopimisen myös aselajikomentajien kanssa

Huoltopäällikkö johti huolto-osastoa pääasiassa päivittäisillä puhutteluilla ja käskynannoilla. Tämä on ollut merkittävää, kun arvioidaan huollon käskyjen sisältöä ja julkaisua ajallisesti. Huoltopäällikkö on ollut itse jatkuvasti suorassa yhteydessä ja kanssakäymisessä tärkeimpien alaistensa kanssa. Tämä on mahdollistanut tehokkaan töiden järjestelyn, huollon suunnittelun ja johtamisen nopeuden. Nopeus olikin olennaista koska, valmiiden käskyjen jakelu ja



kopiointi, vei tuon ajan toimistotarvikkeilla ja konttorivälineillä huomattavan kauan. Huoltopäällikkö johti divisioonan huoltoa pääasiassa divisioonan esikunnan huolto-osastolta 3 käsin. Pääperiaatteena oli se kuitenkin se, että huolto-osasto 3 sijaitsi mahdollisimman lähellä huoltomuodostelmien pääosaa. Tämä mahdollisti huoltopäällikölle ja kaikille huoltolajijohtajille huoltomuodostelmien tehokkaan johtamisen, kun etäisyys alaisiin säilyi lyhyenä. Lapin sodan aikana huolto-osaston siirrot liittyivät pääosin aina myös huoltomuodostelmien samanaikaisiin siirtoihin. Huolto-osastoa 3. siirrettiin tilanteen edellyttämällä tavalla kokonaisuudessaan divisioonan esikunnan mukana tai 1-2 vuorokautta divisioonan esikunnan siirtymisen jälkeen. Etenemisen loppuvaiheessa huolto-osastoa 3. siirrettiin myös portaittain eteenpäin. Tähän oli portaittain siirtymiseen, oli keskeisenä syynä sopivien toimi- ja työskentelytilojen vähyys saksalaisten tuhottua pääosan Rovaniemen ja Sodankylän alueen rakennuksista. Huollon johtamisen kannalta oli merkittävää kuitenkin se, että divisioonan esikunnassa oli aina paikalla huoltopäällikkö tai hänen edustajansa. Tällä tavoin säilytettiin jatkuva tilannetietous ja vain tällä tavalla on ollut mahdollista jatkuvasti ylläpitää valmiutta toteuttaa esikuntapäällikön tai komentajan käskyt tarvittaessa nopeastikin. Huollon johtamista tehosti sekin, että huoltopäälliköllä ja huoltolajijohtajilla oli käytössään pääsääntöisesti koko ajan toimivat puhelinyhteydet divisioonan huollon sisäiseen johtamiseen, päämajaan ja kolmanteen armeijakuntaan.

Divisioonan huoltopäällikön evl Järvisen aktiivinen johtamistoiminta on avainasemassa kun arvioidaan 6. divisioonan huollon käytännön toteutusta Lapin sodan aikana. Hän johti 6. divisioonan huoltoa erittäin ammattitaitoisesti, ennakoiden ja tehokkaasti. Hänen henkilökohtaisilla päätöksillään ja käskyillään johdettiin kaikki huoltomuodostelmien siirrot divisioonan toiminnan eri vaiheissa. Evl Järvinen oli ennen kaikkea divisioonan huollon taktillinen johtaja, mutta hän osallistui myös erittäin aktiivisesti huollon teknilliseen johtamiseen. Kaikki esikuntapäällikön käskemät huollolliset tehtävät onnistuttiin toteuttamaan hyvin. Vaikka divisioonan huoltopäällikkö, huoltojohto ja huoltomuodostelmat toteuttivat tehtävänsä hyvin, ei sovi unohtaa että alajohtoportaiden huollossa oli samanaikaisesti erittäin suuria ongelmia. Mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe voisikin olla divisioonan jalkaväkirykmenttien huollon johtamisen, sekä huollon ongelmien syiden ja vaikutusten tarkempi tutkiminen.

## 6. LÄHTEET

### 1. JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

#### 1.1 Kansallisarkiston (KA) Sörnäisten toimipiste, entinen Sota-arkisto (SArk)

##### 1.1.1 Kantakortit:

Grandell, Leonard August Mathias, kenraaliluutnantti (s. 1.10.1894 Nauvossa)

Järvinen, Kalle Ilmari, everstiluutnantti (s. 17.9.1905 Aitoossa)

Mäki, Anton Johannes, eversti (s. 9.5.1895 Turussa)

Puroma, Albert Aleksander, kenraaliluutnantti (s. 21.2.1895 Tuusulassa)

Suvantola, Bror Axel, everstiluutnantti (s. 5.11.1902 Viipurissa)

##### 1.1.2 Päämaja

T26841 Päämajan käskyt n:o 1-16 ja 18 Lkp väliaikaista valmistelua varten.

T19498 Salaista ja yleistä kirjeistöä, Ryhmä 8a sotatoimia pohjoisessa koskevaa 1944.

##### 1.1.3 III. armeijakunta

T8540/12 Tsto IV/ III. AKE, sisältää N:o 9–10. v. 1944.

##### 1.1.4 Divisioonat

SPK19072 Ps.DE:n tsto IV:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.44–13.1.45.

Päiväkäskyt 6. divisioona päiväkäskyt 1939, 1941–1944.

T8018/9 Toimisto VII./Huolto-osasto 3./6. DE. No. 1.– 18.

T8021/20 6. DE. Tsto IV 1944. Kirje-diario No 1.

T8021/36 TstoVI/5400. v. 1944. Mappi no:2.

T8914 Mappi 2. saapuvat.

SPK5510 Esik.K/6. DE:n (5401):n sotapäiväkirja ajalta: 11.6.44–19.11.44

SPK5548 Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta: 21.1.43–31.12.43

SPK5549 Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.–26.10.1944

SPK5550	Os.3:n Tsto IV:n/6. DE:n ajalta 27.10.–16.11.1944
SPK5525	6. divisioonan esikunnan operatiivisen osaston sotapäiväkirja ajalta 18.9.1944–31.10.1944
SPK5526	6. divisioonan esikunnan operatiivisen osaston sotapäiväkirjan liitteet ajalta 29.6.1944–22.11.1944
SPK5512	Kaasusuojelukomentaja / 6. divisioonan esikunta. Sotapäiväkirja ajalta 1.1. - 17.11.1944
SPK5513	Kaasusuojelukomentaja / 6. divisioonan esikunta, sotapäiväkirjan liitteet v. 1944

#### 1.1.4.1 6. divisioonan huoltomuodostelmat

SPK5503	Auto-os. / 6.D:n sotapäiväkirja ajalta 15.1.43–14.10.44
SPK5504	Auto-os. / 6.D:n sotapäiväkirja ajalta 14.10.–5.11.44
SPK6431	27. ELK:n (5547) sotapäiväkirja ajalta 28.8.44–24.11.44
SPK6375	27. EVar.K:n (5536) sotapäiväkirja ajalta 20.12.43–18.11.44
SPK4081	27. AVar.K:n (5538) sotapäiväkirja ajalta 1.1.44–21.11.44
SPK24399	27. Vaat.K:n sotapäiväkirja ajalta 31.1.44–18.11.44
SPK30236	27. LK:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.44–22.11.44
SPK17696	27. Km. KorjJ:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.44–22.11.44
SPK5010	22. AutoK:n sotapäiväkirja ajalta 1.8.44–16.11.44
SPK20126	27. Poltt. Os:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.44–22.11.44
SPK19352	36. Pion. Kol:n sotapäiväkirja ajalta 1.8.44–25.11.44
SPK5022	26. AutoK:n sotapäiväkirja ajalta 5.10.44–15.11.44
SPK5075	67. AutoK:n sotapäiväkirja ajalta 1.8.44–23.11.44
SPK 4061	17. AVar.K:n sotapäiväkirja ajalta 28.8.44–26.11.44
SPK 14178	17. KEK:n sotapäiväkirja ajalta: 1.1.44–25.11.44

#### 1.1.4.2 6. divisioonan alajohtoportaat

SPK15613	E/ KTR 14:n, (5477), sotapäiväkirja ajalta 1.1.44–30.9.44
----------	---

- SPK15614 E/ KTR 14:n, (5477), sotapäiväkirja ajalta 1.10.–10.11.44
- SPK6726 Er.P 8:n sotapäiväkirja N:o 3. ajalta 23.5.44–19.11.44
- SPK5727 Er.P 8:n sotapäiväkirja N:o 3/44 liitteet
- SPK10337 E/JR 12 (5600):n sotapäiväkirja ajalta 1.9.44–2.11.44
- SPK10338 JR 12 (5600):n sotapäiväkirja ajalta 1.9.44–2.11.44
- SPK11471 JR 33 (5402):n sotapäiväkirja ajalta 1.8.44–25.9.44
- SPK11472 JR 33 (5402):n sotapäiväkirja ajalta 26.9.44–14.11.44
- SPK13448 JR 33:n (5402) sotapäiväkirjan liitteet v. 1944

## 2. JULKAISTUT LÄHTEET JA TUTKIMUKSET

### 2.1 Kirjallisuus

Grandell Leonard. Joukkojen huolto sodassa. Oy Etelä-Savon kirjapaino. Lappeenranta 1934.

Hermann Kurt. Dietl – Napapiirin kenraali. Loviisan Uusi Kirjapaino Oy. Loviisa 1957.

Holmström Lars. Välirauhan ja jatkosodan päiviä ja öitä- Tulenjohtajana 6. Divisioonan taisteluissa, Turku, L. Holmström, 1998

Jatkosodan historia 1, Sotatieteen Laitoksen Sotahistorian toimisto, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XXV:1, WSOY, Porvoo 1988.

Jatkosodan historia 5, Sotatieteen Laitoksen Sotahistorian toimisto, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XXV:5, WSOY, Porvoo 1992.

Jatkosodan historia 6, Sotatieteen Laitoksen Sotahistorian toimisto, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XXV:6, WSOY, Porvoo 1996.

Kaakinen Heikki. Nimeke: "Herrasmiessotaa." Ranuantien taistelut Lapin sodassa, Ranuantien taistelut – toimikunta. Ranua 1994.

Kaila Toivo T.: Lapin Sota, Kauppalehti Oy:n Kirjapaino, Helsinki 1950.

Kallioniemi Jouni: Lapin sota 1944–1945 : Suursodan loppunäytös pohjoisessa, Teospiste, Turku 1989.

Kaltenegger Roland: Saksan Armeijan Vuoristojoukot 1939–1945, Helsinki, Koala-kustannus, 2006.

Leskinen Jari & Juutilainen Antti: Jatkosodan Pikkujätkiläinen. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoossa 2005

Jatkosodan taistelut, Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian laitoksen julkaisuja, Gummerus kirjapaino Oy, Saarijärvi 2002.

Mikkola Leevi: Pohjoinen palaa, Hämeenlinna, Karisto, 1987

Puolustusvoimien huolto 1918–1986, Huoltoupseeriyhdistys ry., Länsi-Savon kirjapaino, Mikkeli 1988.

Raunio Ari: Sotatoimet, Suomen sotien 1939–1945 kulku kartoin. Genimap Oy, 2004.

Suomen Sota vv. 1941–1945 – Maavoimien Sotatoimet, Puolustusvoimain Pääesikunnan Sotahistoriallisen toimiston julkaisuja VIII, Sanoma Oy, Helsinki 1948.

Suomen Sota 1941–1945, 8. osa: Sotatoimet Laatokan ja Jäämeren välillä 1944 - 1945, Sotahistoriallisen Tutkimuslaitoksen Sotahistoriallinen Toimisto, Kirjapaino OY Savo, Kuopio 1958.

Suomen Sota 1941–1945, osat: 10. ja 11., Sotahistoriallisen Tutkimuslaitoksen Sotahistoriallinen Toimisto, Kirjapaino OY Savo, Kuopio 1961.

## 2.2 Ohjesäännöt

Yleisesikunta: Esikuntaopas – Ohjeita armeijakunnan ja divisioonan esikuntien työskentelyä varten. Otava. Helsinki 1940.

Yleisesikunta, osasto 4: Kenttäohjesääntö III (K.O. III). Otava. Helsinki 1934.

## 2.2 Tutkielmat

Tamminen Leena: 3. Divisioonan lääkintähuolto Lapin sodassa v. 1944, Suomen ja Skandinavian historian Pro Gradu – työ. Helsinki 1986.

## 7. LIITTEET

Liite 1	Sotatoimet saksalaisia vastaan Pohjois-Suomessa vv. 1944 – 1945.
Liite 2	Saksalaisten ja suomalaisten joukkojen ryhmitys 15.9.1944.
Liite 3	6. divisioonan taistelujaotus 30.9.1944.
Liite 5	Sotatoimet Sallan suunnalla 1.7 – 17.9.1941 ja 6. D:n huollon ryhmitys 30.6. ja 22.7.1941
Liitteet 6 – 7	Valokuvia Lapin sodan toimintaolosuhteista
Liite 8	6. divisioonan ylintä johtoa Lapin Sodan ajalta
Liite 9	Divisioonan esikunnan vahvistettu kokoonpano jatkosodan alussa.
Liite 10	Divisioonan huoltojohto jatkosodassa
Liite 11	Esimerkki huoltokäskyn rungosta
Liitteet 12 – 14	Keskeisimmät 6. divisioonan huollon johtamiseen liittyneet käskyt Lapin sodan ajalta.
Liite 15	Divisioonan huoltopäällikön käskyvalta ja taktilliset johtosuhteet
Liite 16	Suomalaisten ja saksalaisten joukkojen ryhmitys 15.9.44.
Liite 17	Peitepiirros 6. D:n huoltomuodostelmien ja –laitosten sijoituksesta Kajaanissa 14.9.1944
Liite 18	6. divisioonan ryhmitys Kajaanissa 15.9.1944.
Liite 19	Ristijärven huoltokeskus 24.9.1944.
Liite 20	6. D:n esikunnan ja huoltomuodostelmien ryhmitykset 22.9.44-21.10.44 huoltomuodostelmien ryhmitykset



